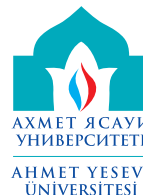

Азия/Еуропа

Ақпараттық сараптама журналы

Басылымның 10-шы жылы, № 97, Мамыр-Маусым 2026

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN YAYINIDIR ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ БАСЫЛЫМЫ

STRATEGIC IMPORTANCE OF THE CASPIAN SEA AMID THE 2026 MIDDLE EAST CRISIS

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ КАСПИЯ В УСЛОВИЯХ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО КРИЗИСА 2026 ГОДА

16

TÜRKİYE'DE ELEKTRİKLİ ARAÇ DÖNÜŞÜMÜ: SANAYİ, ENERJİ VE REKABETİN YENİ DİNAMİKLERİ

ТҮРКИЯДАҒЫ ЭЛЕКТР
КӨЛІКТЕРІНЕ КӨШУ ҮДЕРІСІ:
СҰРАНЫС, ИНФРАҚҰРЫЛЫМ
ЖӘНЕ ӨНЕРКӘСІПТІК САЯСАТ
ТОҒЫСЫНДАҒЫ ЖАҢА
БӘСЕКЕЛЕСТІК АЛАҢЫ

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

30

TRUMP'IN ÇİN ZİYARETİ: ABD-ÇİN REKABETİNDE YAPICI STRATEJİK İSTİKRAR MÜMKÜN MÜ?

ТРАМПТЫҢ ҚЫТАЙҒА
САПАРЫ: АҚШ-ҚЫТАЙ
БӘСЕКЕЛЕСТІГІНДЕ
СЫНДАРЛЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ
ТҰРАҚТЫЛЫҚ МҮМКІН БЕ?

OMIRBEK HANAYI

46

MODERNIZATION WITHOUT REPLACEMENT: THE 2026 ASTANA SEEC SUMMIT AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

МОДЕРНИЗАЦИЯ БЕЗ
ЗАМЕЩЕНИЯ: АСТАНИНСКИЙ
САММИТ ВЕЭС 2026 ГОДА И
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ

FATIMA KHAMZAYEVA

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Suat Beylur

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Ömirbek Hanayi

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Erkinbek Turgunov

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Ömirbek Hanayi
Zhuldyz Zhanadil

Sekretarya / Хатшылық
Asel İngaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Doç. Dr. Suat Beylur

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Elmira Montanay

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Suat Beylur
Zhengizkhan Zhanaltay
Prof. Gulnar Nadirova
Ömirbek Hanayi
Erkinbek Turgunov

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelî yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016. Söz konusu yayın izni Kazakistan Enformasyon ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığı tarafından verilmiştir. Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İki ayda bir yayımlanmakta olup, tirajı 300 adettir. Bedelsiz olan yayının basılı dağıtımı, Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж. Жоғарыда аталған басылымға рұқсатты Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі берді. Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады. Екі айда бір рет жарияланатын болып, тиражы 300 дана. Журналымыздың баспа басылымы Қазақстан мен Түркияда тегін таратылады.

Doç. Dr. SUAT BEYLUR

Доцент, Доктор СУАТ БЕЙЛҮР

Değerli takipçilerimiz,

Asya Avrupa dergisinin 97. sayısında, bölgemizde son dönemde öne çıkan jeopolitik, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alıyoruz. Bu sayımızda; Hazar Denizi'nin Orta Doğu'daki son gelişmeler ışığında artan stratejik önemi, Avrasya entegrasyonunun geleceği, yapay zekâ ve akıllı şehirler, Orta Asya'da iş gücü hareketliliği, Türkiye'nin elektrikli araç dönüşümü, ABD-Çin rekabeti ve Kazakistan'ın yeni anayasal süreç sonrasında şekillenen dil politikası analitik bir perspektifle değerlendirilmektedir.

Mayıs-Haziran 2026 dönemi, Türk Dünyası ve Avrasya açısından diplomatik temasların ve bölgesel iş birliği girişimlerinin yoğunlaştığı önemli bir süreç olmuştur. Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Kazakistan'a gerçekleştirdiği resmî ziyaret, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığını çok boyutlu biçimde derinleştirdiğini ortaya koyarken; Astana'da düzenlenen Avrasya Ekonomik Birliği Zirvesi ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in ziyareti, Kazakistan'ın Avrasya diplomasisindeki merkezi konumunu ve çok yönlü dış politika anlayışını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Türkistan'da gerçekleştirilen Türk Devletleri Teşkilatı Gayriresmî Zirvesi ise dijital dönüşüm ve bölgesel bütünleşme vizyonuna yeni bir ivme kazandırmıştır. Bunun yanında Astana'da düzenlenen Uluslararası Altın Orda Sempozyumu, ortak tarih ve kültürel mirasa ilişkin akademik iş birliğini güçlendirirken, Türk halklarının müşterek tarih bilincinin pekiştirilmesine ve bu alandaki yeni bilimsel araştırmalara önemli katkılar sunmuştur.

Bütün bu gelişmeler, küresel jeopolitiğin yeniden şekillendiği günümüzde Türk dünyasının yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel ölçekte de stratejik öneminin giderek arttığını göstermektedir. Bu sayımızı, bölgeyi anlamaya yönelik akademik tartışmalara katkı sağlamasını temenni ediyor, keyifli okumalar diliyoruz.

Қадірлі оқырман,

«Азия Еуропа» журналының 97 санында өңірімізде соңғы кезеңде алға шыққан геосаяси, экономикалық және технологиялық үдерістерді пәнаралық тұрғыдан талдап отырмыз. Бұл санымызда Каспий теңізінің Таяу Шығыстағы соңғы оқиғалар аясында артқан стратегиялық маңызы, Еуразиялық ықпалдастықтың болашағы, жасанды интеллект пен ақылды қалалар, Орталық Азиядағы еңбек күшінің мобильділігі, Түркияның электрлі көліктерге көшу үдерісі, АҚШ Қытай бәсекелестігі және Қазақстанның жаңа конституциялық үдерістен кейін қалыптасқан тіл саясаты аналитикалық тұрғыда қарастырылды.

2026 жылғы мамыр-маусым айлары Түрік әлемі мен Еуразия кеңістігі үшін дипломатиялық байланыстар мен өңірлік ынтымақтастық бастамаларының қарқын алған маңызды кезеңі болды. Қазақстанға Түркия Президенті Режеп Тайип Ердоғанның ресми сапары екі ел арасындағы стратегиялық әріптестіктің көпқырлы түрде тереңдегенін айқын көрсетті. Ал Астанада өткен Еуразиялық экономикалық одақ саммиті мен Ресей Федерациясының Президенті Владимир Путиннің сапары Қазақстанның Еуразиялық дипломатиядағы орталық рөлін және көпвекторлы сыртқы саясат ұстанымын тағы бір мәрте айғақтады. Түркістанда ұйымдастырылған Түрік мемлекеттері ұйымының бейресми саммиті болса, цифрлық трансформация мен өңірлік бірігу тұжырымдамасына жаңа серпін берді. Сонымен қатар Астанада өткен Халықаралық Алтын Орда симпозиумы ортақ тарих пен мәдени мұраға қатысты академиялық ынтымақтастықты күшейтіп, түркі халықтарының ортақ тарихи санасының бекемделуіне және осы саладағы жаңа ғылыми зерттеулерге маңызды үлес қосты.

Осының барлығы, жаһандық геосаяси құрылым қайта қалыптасып жатқан қазіргі кезеңде Түрік әлемінің тек өңірлік қана емес, сонымен қатар жаһандық деңгейде де стратегиялық маңызының үнемі артып келе жатқанын көрсетеді. Бұл санымыздың өңірді тереңірек түсінуге бағытталған академиялық талқылауларға өз үлесін қосатынына сенім білдіреміз және сіздерге қызықты да пайдалы оқу тілейміз.

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ

DOÇ. DR. SUAT BEYLUR 1

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

STRATEGIC IMPORTANCE OF THE CASPIAN SEA AMID THE 2026 MIDDLE EAST CRISIS
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ КАСПИЯ В УСЛОВИЯХ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО
КРИЗИСА 2026 ГОДА

DR. ALBINA MURATBEKOVA 4

TÜRKİYE'DE ELEKTRİKLI ARAÇ DÖNÜŞÜMÜ:

SANAYİ, ENERJİ VE REKABETİN YENİ DİNAMİKLERİ

ТҮРКИЯДАҒЫ ЭЛЕКТР КӨЛІКТЕРІНЕ КӨШУ ҮДЕРІСІ: СҰРАНЫС, ИНФРАҚҰРЫЛЫМ
ЖӘНЕ ӨНЕРКӘСІПТІК САЯСАТ ТОҒЫСЫНДАҒЫ ЖАҢА БӘСЕКЕЛЕСТІК АЛАҢЫ

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY 16

TRUMP'IN ÇİN ZİYARETİ: ABD-ÇİN REKABETİNDE YAPICI STRATEJİK İSTİKRAR
MÜMKÜN MÜ?

ТРАМПТЫҢ ҚЫТАЙҒА САПАРЫ: АҚШ-ҚЫТАЙ БӘСЕКЕЛЕСТІГІНДЕ СЫНДАРЛЫ
СТРАТЕГИЯЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҚ МҮМКІН БЕ?

OMIRBEK HANAYI 30

MODERNIZATION WITHOUT REPLACEMENT: THE 2026 ASTANA SEEC SUMMIT AND
ARTIFICIAL INTELLIGENCE

МОДЕРНИЗАЦИЯ БЕЗ ЗАМЕЩЕНИЯ: АСТАНИНСКИЙ САММИТ БЕЭС
2026 ГОДА И ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ

FATIMA KHAMZAYEVA 46

PUTIN'S VISIT TO KAZAKHSTAN ON MAY 27-29: WHAT TO EXPECT NEXT?

ЧТО ОЖИДАТЬ ПОСЛЕ ВИЗИТА ВЛАДИМИРА ПУТИНА В КАЗАХСТАН 27-29 МАЯ?

ANUAR SATMURZIN 62

KAZAKİSTAN'DA YENİ ANAYASA SONRASI DİL POLİTİKASI: SÜREKLİLİK VE DÖNÜŞÜM ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАҢА КОНСТИТУЦИЯДАН KEЙІНГІ ТІЛ САЯСАТЫ: САБАҚТАСТЫҚ ПЕН ТРАНСФОРМАЦИЯ SHAKHIDA TASHBAYEVA	74
EXPECTATIONS AND REALITIES OF SMART CITIES IN CENTRAL ASIA ОЖИДАНИЯ И РЕАЛИИ УМНЫХ ГОРОДОВ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ PROF. DR. GULNAR NADIROVA	84
CENTRAL ASIAN LABOR MIGRATION AND EUROPE'S EASTERN TURN ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКАЯ ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ И ВОСТОЧНЫЙ ПОВОРОТ ЕВРОПЫ KANAT MAKHANOV	95

ETKİNLİKLER İC-ШАРАЛАР

.....	107
-------	-----

İNFOGRAFİK ИНФОГРАФИКА

.....	132
-------	-----

STRATEGIC IMPORTANCE OF THE CASPIAN SEA AMID THE 2026 MIDDLE EAST CRISIS

DR. ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ КАСПИЯ В УСЛОВИЯХ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО КРИЗИСА 2026 ГОДА

Since the escalation of the 2026 Middle East conflict, triggered by a coordinated U.S.-Israeli air campaign against Iranian military facilities on 28 February 2026, the geopolitical landscape of Eurasia has entered another period of turbulence. The conflict generated a cycle of escalation that altered regional security dynamics and disrupted critical global trade corridors. Among its most consequential effects has been the disruption of maritime commerce through the Strait of Hormuz, a vital artery for global energy exports. The crisis has exposed the vulnerability of traditional sea routes and challenged assumptions about the reliability of international maritime security arrangements. Consequently, governments and commercial actors have increasingly focused on alternative transit corridors capable of reducing geopolitical risk and enhancing supply chain resilience.

One of the consequences of these developments has been the renewed geopolitical significance of the Caspian Sea. Its strategic importance derives not only from its location at the intersection of Europe, the South Caucasus, Central Asia, and China, but also from its relative distance from the instability affecting the Middle East. As traditional transit

**ONE OF THE
CONSEQUENCES OF
THE ESCALATION OF
THE 2026 MIDDLE
EAST CONFLICT HAS
BEEN THE RENEWED
GEOPOLITICAL
SIGNIFICANCE OF THE
CASPIAN SEA**

**ОДНИМ ИЗ
ПОСЛЕДСТВИЙ
ЭСКАЛАЦИИ
БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО
КОНФЛИКТА 2026
ГОДА СТАЛО
ВОЗОБНОВЛЕНИЕ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОГО
ЗНАЧЕНИЯ
КАСПИЙСКОГО
МОЯ**

После эскалации ближневосточного конфликта 2026 года, спровоцированного скоординированной воздушной кампанией США и Израиля против иранских военных объектов 28 февраля 2026 года, геополитическая обстановка в Евразии вступила в очередной период турбулентности. Конфликт породил цикл эскалации, который изменил динамику региональной безопасности и нарушил важнейшие глобальные торговые коридоры. Одним из наиболее значительных последствий стало нарушение морской торговли через Ормузский пролив, жизненно важную артерию для мирового экспорта энергоносителей. Кризис выявил уязвимость традиционных морских путей и поставил под сомнение предположения о надежности международных соглашений в области морской безопасности. В результате правительства и коммерческие субъекты сосредотачиваются на альтернативных транзитных коридорах, способных снизить геополитические риски и повысить устойчивость цепочек поставок.

Одним из последствий данных изменений стало возобновление геополитического значения Каспийского моря. Его стратегическое значение обусловлено не только

corridors face growing security challenges, the Caspian has reemerged as an attractive alternative route for trade and transportation.

Geographically, the Caspian Sea is a landlocked body of water bordered by five littoral states: Russia, Iran, Azerbaijan, Kazakhstan, and Turkmenistan. Although it lacks direct access to the world's oceans, it is connected to the Black Sea through the Volga–Don Canal system in Russia. The 2018 Convention on the Legal Status of the Caspian Sea, signed in Aktau by all five littoral states, reinforced the

расположением на пересечении Европы, Южного Кавказа, Центральной Азии и Китая, но и относительной удаленностью от нестабильности, затрагивающей Ближний Восток. В условиях растущих угроз безопасности для традиционных транзитных коридоров Каспийское море стало привлекательной альтернативой для торговли и транспорта.

Географически Каспийское море представляет собой замкнутый водоём, граничащий с пятью прибрежными государ-

basin's distinctive legal and security framework. The agreement established a legal regime governing territorial waters (15 nautical miles), exclusive fishing zones (10 nautical miles), and shared navigation rights, while preserving the Caspian's status as a closed security space. Of particular significance, the Convention prohibits the deployment of military forces belonging to non-littoral states, thereby excluding NATO and U.S. naval presence from the basin [Gov.kz, 2019].

Traditionally, the Caspian Sea's unique legal and security status shielded it from external geopolitical competition. However, the recent Middle East crisis has begun to alter this perception, largely due to the growing involvement of both Russia and Iran in regional power dynamics and their increasing use of the Caspian as a strategic space for advancing national interests. As a result, the significance of the Caspian Sea now extends beyond trade and connectivity. The strengthening Russia–Iran axis has transformed the Caspian into a corridor that facilitates not only commercial exchanges but also strategic cooperation insulated from Western influence and pressure.

For Moscow and Tehran, both subject to extensive Western sanctions and engaged in ongoing military confrontations, the Caspian provides a secure transit route largely shielded from external interference. The sea's unique legal regime, which excludes non-littoral military forces, creates an environment where both states can sustain economic and logistical ties beyond the reach of Western naval power. As a result, Russia has expanded logistical support to Iran through Caspian transport networks, including the transfer of technology, industrial components, and potentially military-related equipment. Russian exports, particularly grain shipments, have also been redirected through the Caspian as security risks in the Black Sea intensify. Likewise, Iran has increasingly relied on its northern ports to secure critical imports, including foodstuffs and industrial goods, reducing its dependence on routes vulnerable to blockade or military disruption [Kulish, et al., 2026; Matveev, 2026].

The consolidation of this Russia–Iran logistical corridor has broader geopolitical impli-

ствами: Россией, Ираном, Азербайджаном, Казахстаном и Туркменистаном. Хотя оно не имеет прямого доступа к мировому океану, оно соединено с Чёрным морем через систему Волго-Донского канала в России. Конвенция 2018 года о правовом статусе Каспийского моря, подписанная в Актау, всеми пятью прибрежными государствами, укрепила уникальную правовую и охранную структуру бассейна. Соглашение установило правовой режим, регулирующий территориальные воды (15 морских миль), исключительные рыболовные зоны (10 морских миль) и права на совместное судоходство, сохраняя при этом статус Каспийского моря как закрытого пространства безопасности. Особое значение имеет запрет на размещение военных сил, принадлежащих государствам, не являющимся прибрежными, тем самым исключая присутствие НАТО и ВМС США в бассейне [Gov.kz, 2019].

Традиционно, уникальный правовой статус Каспийского моря и статус безопасности защищали его от внешней геополитической конкуренции. Однако недавний ближневосточный кризис начал менять это восприятие, во многом благодаря растущему участию России и Ирана в региональной динамике сил и их все более активному использованию Каспийского моря в качестве стратегического пространства для продвижения национальных интересов. В результате значение Каспийского моря теперь выходит за рамки торговли и транспортной доступности. Укрепление российско-иранской оси превратило Каспийское море в коридор, который способствует не только торговым обменам, но и стратегическому сотрудничеству, защищенному от западного влияния и давления.

Для Москвы и Тегерана, обеих стран, находящихся под западными санкциями и участвующих в военных столкновениях, Каспийское море обеспечивает безопасный транзитный маршрут, в значительной степени защищенный от внешнего вмешательства. Уникальный правовой режим, исключая прибрежные военные силы, создает среду, в которой оба государства моря могут поддерживать экономические и логистические связи вне досяга-

cations. What was once primarily an economic and transportation hub is increasingly acquiring strategic and military significance. The expansion of bilateral infrastructure projects, growing defense cooperation, and continued technology transfers have raised concerns among Western policymakers that the Caspian could evolve into a sanctions-resistant support network that strengthens the resilience of both states [Kulish, et.al., 2026].

This dynamic creates a classic regional security dilemma. Measures taken by Russia and Iran to enhance economic security and strategic autonomy are likely to be interpreted by external actors as efforts to circumvent sanctions and sustain military capabilities. In response, Western powers and regional partners may seek new mechanisms to disrupt or contain these networks, increasing geopolitical competition around the Caspian basin. Consequently, the Caspian Sea is no longer merely a transit corridor linking Europe and Asia. It is increasingly becoming a strategic space where economic connectivity, sanctions evasion, and military cooperation intersect, reshaping the security architecture of Eurasia in the aftermath of the 2026 Middle East crisis.

The Middle East crisis also enhanced the strategic importance of the Trans-Caspian International Transport Route, commonly known as the Middle Corridor. The corridor has emerged as a critical Eurasian trade artery linking China and Europe through Kazakhstan, the Caspian Sea, Azerbaijan, Georgia, and Türkiye. Spanning more than 4,250 kilometers of rail infrastructure and approximately 500 kilometers of maritime transport, it provides an alternative to routes passing through Russia and the conflict-prone regions of the Middle East [Abbasova, 2026]. Its strategic significance increased following the disruption of the Northern Corri-

**THE CASPIAN SEA'S
UNIQUE LEGAL AND
SECURITY STATUS
HAS TRADITIONALLY
SHIELDED IT
FROM EXTERNAL
GEOPOLITICAL
COMPETITION**

**УНИКАЛЬНЫЙ
ПРАВОВОЙ СТАТУС
КАСПИЙСКОГО
МОРЯ И СТАТУС
В СФЕРЕ
БЕЗОПАСНОСТИ
ТРАДИЦИОННО
ЗАЩИЩАЮТ ЕГО
ОТ ВНЕШНЕЙ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ
КОНКУРЕНЦИИ**

емости западной военно-морской мощи. Так, Россия расширила логистическую поддержку Ирана через каспийские транспортные сети, включая передачу технологий, промышленных компонентов и, возможно, военной техники. Российский экспорт, особенно поставки зерна, также перенаправляется через Каспийское море по мере усиления рисков безопасности в Черном море. Иран аналогично все больше полагается на свои северные порты для обеспечения критически важных импортных поставок, включая продукты питания и промышленные товары, снижая свою зависимость от маршрутов, уязвимых для блокады или военных действий [Кулиш и др., 2026; Матвеев, 2026].

Консолидация российско-иранского логистического коридора имеет и геополитические последствия. То, что когда-то было преимущественно экономическим и транспортным узлом, все больше приобретает стратегическое и военное значение. Расширение двусторонних инфраструктурных проектов, растущее сотрудничество в области обороны и продолжающаяся передача технологий вызвали опасения у западных политиков, что Каспийское море может превратиться в устойчивую к санкциям сеть поддержки, которая укрепит устойчивость обоих государств [Кулиш и др., 2026].

Эта динамика создает классическую региональную дилемму безопасности. Меры, принимаемые Россией и Ираном для повышения экономической безопасности и стратегической автономии, вероятно, будут интерпретированы внешними игроками как попытки обойти санкции и сохранить военный потенциал. В ответ западные державы и региональные партнеры могут искать новые механизмы для нарушения или сдерживания

dor after Russia's invasion of Ukraine in 2022 and has grown further amid the instability affecting southern maritime routes during the 2026 Middle East crisis. As governments and businesses seek more resilient and diversified supply chains, transit times along the Middle Corridor have fallen to approximately 15 days, making it an increasingly competitive option for Eurasian trade and connectivity.

The corridor's rapid development also reflects efforts by Central Asian states, the European Union, China, and other international partners to diversify transport connectivity. Cargo volumes increased from approximately 1.5 million tonnes in 2022 to more than 5 million tonnes by 2025 and are projected

этих сетей, усиливая геополитическую конкуренцию вокруг Каспийского бассейна. Следовательно, Каспийское море перестало быть просто транзитным коридором, связывающим Европу и Азию. Оно становится стратегическим пространством, где пересекаются экономическая взаимосвязь, обход санкций и военное сотрудничество, перестраивая архитектуру безопасности Евразии после ближневосточного кризиса 2026 года.

Ближневосточный кризис также повысил стратегическое значение Транскаспийского международного транспортного маршрута, широко известного как Средний коридор. Коридор является важной

to reach 10 million tonnes by 2027 [Pannier, 2026]. To accommodate this growth, international financial institutions and external partners have committed substantial resources to upgrading the corridor's infrastructure. The World Bank, the European Union, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), the Asian Development Bank (ADB), and Japan have supported investments in railways, ports, customs modernization, and logistics facilities across Kazakhstan, Azerbaijan, Georgia, and Uzbekistan. These initiatives are intended to enhance the corridor's capacity, efficiency, and reliability while strengthening its role as a key component of emerging Eurasian trade and

евразийской торговой артерией, связывающей Китай и Европу через Казахстан, Каспийское море, Азербайджан, Грузию и Турцию. Протяженностью более 4250 километров железнодорожной инфраструктуры и около 500 километров морских перевозок, он представляет собой альтернативу маршрутам, проходящим через Россию и конфликтные регионы Ближнего Востока [Аббасова, 2026]. Его стратегическое значение возросло после нарушения работы Северного коридора в результате вторжения России в Украину в 2022 году и еще больше увеличилось на фоне нестабильности, затронувшей южные морские маршруты во время ближневосточного кризиса 2026 года. Поскольку правительства и компании стремятся к более устойчивым и диверсифицированным цепочкам поставок, время транзита по Среднему коридору сократилось примерно до 15 дней, что делает его все более конкурентоспособным вариантом для евразийской торговли и транспортного сообщения.

Быстрое развитие коридора также отражает усилия государств Центральной Азии, Европейского союза, Китая и других международных партнеров по диверсификации транспортной связности. Объемы грузоперевозок увеличились с примерно 1,5 млн тонн в 2022 году до более чем 5 млн тонн к 2025 году и, по прогнозам, достигнут 10 млн тонн к 2027 году [Панье, 2026]. Для обеспечения этого роста международные финансовые институты и внешние партнеры выделили значительные ресурсы на модернизацию инфраструктуры коридора. Всемирный банк, Европейский союз, Европейский банк реконструкции и развития, Азиатский банк инфраструктурных инвестиций, Азиатский банк развития и Япония поддержали инвестиции в железные дороги, порты, модернизацию таможенных и логистические объекты в Казахстане, Азербайджане, Грузии и Узбекистане. Эти инициативы направлены на повышение пропускной способности, эффективности и надежности коридора, а также на укрепление его роли как ключевого компонента формирующихся евразийских торговых и транспортных сетей [Oxford Business Group, 2026]. Несмотря на эти достижения,

connectivity networks [Oxford Business Group, 2026]. Despite these advances, the Caspian Sea remains the corridor's principal bottleneck. While port and rail infrastructure continue to expand, maritime transport capacity remains constrained by an aging fleet and limited vessel availability. Addressing these challenges will be essential if the Middle Corridor is to fulfill its potential as a resilient alternative route connecting Europe and Asia.

In parallel to the Middle Corridor, Russia and Iran have accelerated the development of the International North-South Transport Corridor (INSTC) as a sanctions-resistant trade network designed to reduce dependence on Western-controlled maritime routes and financial systems. The 2026 Middle East crisis has increased the corridor's strategic value, prompting Tehran to shift a growing share of its trade with Russia and China toward inland transport routes. As a result, cargo volumes along the Caspian branch of the INSTC expanded significantly in 2026, driven primarily by Russian exports and growing bilateral trade [Sharma, 2026]. A key milestone in the corridor's development is the launch of the long-delayed Rasht-Astara railway project, which will connect Iran's rail network directly with Azerbaijan and Russia, creating a continuous transport route between the Baltic region and the Persian Gulf [TV BRICS, 2026; Special Eurasia, 2026]. At the same time, the INSTC is increasingly integrated with China's Belt and Road Initiative through rail connections crossing Kazakhstan and Turkmenistan, further strengthening Eurasian connectivity.

Beyond the reconfiguration of transportation routes, recent geopolitical developments have accelerated the restructuring of Eurasian energy flows [Ambrose, 2026]. Disruptions to maritime routes in the Persian Gulf, combined with Europe's ongoing ef-

**THE STRENGTHENING
RUSSIA–IRAN AXIS
HAS TRANSFORMED
THE CASPIAN INTO
A CORRIDOR THAT
FACILITATES NOT
ONLY COMMERCIAL
EXCHANGES BUT
ALSO STRATEGIC
COOPERATION
INSULATED FROM
WESTERN INFLUENCE
AND PRESSURE**

**УКРЕПЛЕНИЕ
РОССИЙСКО-
ИРАНСКОЙ ОСИ
ПРЕВРАТИЛО
КАСПИЙСКОЕ
МОРЕ В КОРИДОР,
СПОСОБСТВУЮЩИЙ
НЕ ТОЛЬКО
ТОРГОВЫМ
ОБМЕНАМ, НО И
СТРАТЕГИЧЕСКОМУ
СОТРУДНИЧЕСТВУ,
ЗАЩИЩЕННОМУ
ОТ ЗАПАДНОГО
ВЛИЯНИЯ И
ДАВЛЕНИЯ**

Каспийское море остается главным узким местом коридора. Хотя портовая и железнодорожная инфраструктура продолжают расширяться, пропускная способность морских перевозок по-прежнему ограничена стареющим флотом и ограниченным количеством судов. Решение этих проблем будет иметь решающее значение для того, чтобы Средний коридор смог реализовать свой потенциал как устойчивый альтернативный маршрут, соединяющий Европу и Азию.

Параллельно со Средним коридором Россия и Иран ускорили развитие Международного транспортного коридора «Север-Юг» (МТК «Север - Юг») как устойчивой к санкциям торговой сети, призванной снизить зависимость от контролируемых Западом морских маршрутов и финансовых систем. Кризис на Ближнем Востоке 2026 года повысил стратегическое значение коридора, побудив Тегеран перенаправить растущую долю своей торговли с Россией и Китаем на внутренние транспортные маршруты. В результате объемы грузоперевозок по Каспийской ветке МТК «Север - Юг» значительно увеличились в 2026 году, в основном за счет российского экспорта и роста двусторонней торговли [Шарма, 2026]. Ключевым этапом в развитии коридора является запуск долгожданного проекта железной дороги Рашт-Астара, который напрямую соединит железнодорожную сеть Ирана с Азербайджаном и Россией, создав непрерывный транспортный маршрут между Балтийским регионом и Персидским заливом [ТВ БРИКС, 2026; Специальный выпуск «Евразия», 2026]. Одновременно с этим, МТК «Север - Юг» все больше интегрируется с китайской инициативой Пояса и пути посредством железнодорожных соединений через Казахстан и Туркменистан,

forts to reduce dependence on Russian energy supplies, have elevated the importance of the Caspian basin and the South Caucasus as alternative energy corridors. In this context, Caspian hydrocarbons have become increasingly valuable not only as commercial resources but also as instruments of energy security and geopolitical diversification.

A key development has been the growing role of Azerbaijan and Georgia as transit states for Central Asian energy exports. Following disruptions to traditional Russian transit routes for Kazakh crude oil, Kazakhstan intensified efforts to redirect exports through the Baku–Tbilisi–Ceyhan (BTC) and Baku–Supsa pipeline systems. These routes provide viable alternatives to Russian-controlled infrastructure, reinforcing the role of the East–West energy corridor linking the Caspian region with European markets [Matveev, 2026].

At the same time, Azerbaijan has consolidated its position as a critical supplier of natural gas to Europe through the Southern Gas Corridor. Rising European demand and concerns over supply security have prompted the expansion of the Trans Adriatic Pipeline (TAP), increasing the corridor's capacity and laying the groundwork for future growth. The development of Azerbaijan's offshore gas fields, particularly Absheron, is expected to provide additional export volumes in the coming years, further reinforcing the corridor's role in Europe's diversification strategy [Tskhvediani, 2026]. While Caspian resources cannot fully replace the scale of energy flows historically transported through Russia or the Persian Gulf, they provide an important element of diversification. As geopolitical uncertainty reshapes global energy markets, the strategic value of the Caspian Sea increasingly lies not only in its hydrocarbon reserves but also in its role as a secure transit corridor connecting producers and consumers across Eurasia.

Overall, the 2026 Middle East crisis has accelerated a shift in Eurasian geopolitics by exposing the vulnerability of traditional maritime trade routes and increasing reliance on inland connectivity corridors. As a result, the Caspian Sea elevated its role as a strategic hub linking Europe, Central Asia, the South Caucasus, and China. Its significance derives

что еще больше укрепляет евразийскую транспортную связь.

Помимо реконфигурации транспортных маршрутов, недавние геополитические события ускорили реструктуризацию евразийских энергетических потоков [Амброуз, 2026]. Нарушения морских маршрутов в Персидском заливе в сочетании с продолжающимися усилиями Европы по снижению зависимости от российских энергоносителей повысили значение Каспийского бассейна и Южного Кавказа как альтернативных энергетических коридоров. В этом контексте каспийские углеводороды стали ценными не только как коммерческие ресурсы, но и как инструменты энергетической безопасности и геополитической диверсификации.

Ключевым событием стало усиление роли Азербайджана и Грузии как транзитных государств для экспорта энергоносителей из Центральной Азии. После сбоев в традиционных российских транзитных маршрутах для казахстанской нефти Казахстан активизировал усилия по перенаправлению экспорта через трубопроводные системы Баку–Тбилиси–Джейхан и Баку–Супса. Эти маршруты предоставляют жизнеспособные альтернативы контролируемой Россией инфраструктуре, укрепляя роль восточно-западного энергетического коридора, связывающего Каспийский регион с европейскими рынками [Матвеев, 2026].

В то же время Азербайджан укрепил свои позиции в качестве важнейшего поставщика природного газа в Европу через Южный газовый коридор. Растущий европейский спрос и опасения по поводу безопасности поставок привели к расширению Трансадриатического трубопровода, увеличив пропускную способность коридора и заложив основу для будущего роста. Ожидается, что разработка азербайджанских морских газовых месторождений, в частности Абшерона, обеспечит дополнительные объемы экспорта в ближайшие годы, еще больше укрепив роль коридора в стратегии диверсификации Европы [Цхведяни, 2026]. Хотя ресурсы Каспийского моря не могут в полной мере заменить масштабы энергетических потоков, исто-

from its dual role within competing yet interconnected regional frameworks. The Middle Corridor supports trade diversification and European energy security, while the International North–South Transport Corridor (INSTC) facilitates economic integration among Russia, Iran, and China.

For the Caspian littoral states, particularly Azerbaijan, Kazakhstan, and Turkmenistan, the central challenge is to balance the economic opportunities generated by expanding connectivity with the security risks associated with growing geopolitical rivalry. By maintaining strategic autonomy, investing in transport infrastructure, and strengthening regional cooperation, these states can help preserve the Caspian's role as a stable and resilient bridge between East and West. Yet

рически транспортируемых через Россию или Персидский залив, они обеспечивают важный элемент диверсификации. В условиях геополитической нестабильности, меняющей глобальные энергетические рынки, стратегическая ценность Каспийского моря все больше заключается не только в его запасах углеводородов, но и в его роли как надежного транзитного коридора, соединяющего производителей и потребителей по всей Евразии.

В целом, кризис на Ближнем Востоке 2026 года ускорил сдвиг в евразийской геополитике, обнажив уязвимость традиционных морских торговых путей и усилив зависимость от внутренних транспортных коридоров. В результате Каспийское море повысило свою роль стратегического узла,

the growing strategic importance of the Caspian may ultimately undermine the very stability that has made it attractive as a transit and energy corridor. As major powers compete over transport networks, energy routes, and sanctions-resistant trade channels, the region risks becoming increasingly entangled in broader geopolitical rivalries.

Although the recent U.S.–Iran Memorandum of Understanding, which seeks to end military operations and restore freedom of navigation through the Strait of Hormuz, may contribute to a reduction in regional tensions, the crisis itself has exposed the fragility of key transport and en-

THE CASPIAN SEA IS LIKELY TO BE VIEWED BY REGIONAL POWERS WITH RENEWED STRATEGIC ATTENTION, NOT ONLY AS AN ECONOMIC AND TRANSIT CORRIDOR BUT ALSO AS AN INCREASINGLY IMPORTANT COMPONENT OF REGIONAL SECURITY AND GEOPOLITICAL RESILIENCE

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ДЕРЖАВЫ, ВЕРОЯТНО, БУДУТ УДЕЛЯТЬ КАСПИЙСКОМУ МОРЮ ПОВЫШЕННОЕ СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ВНИМАНИЕ НЕ ТОЛЬКО КАК ЭКОНОМИЧЕСКОМУ И ТРАНЗИТНОМУ КОРИДОРУ, НО И КАК ВСЕ БОЛЕЕ ВАЖНОМУ КОМПОНЕНТУ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

связывающего Европу, Центральную Азию, Южный Кавказ и Китай. Его значимость обусловлена двойной ролью в конкурирующих, но взаимосвязанных региональных структурах. Средний коридор поддерживает диверсификацию торговли и энергетическую безопасность Европы, а МТК «Север-Юг» способствует экономической интеграции России, Ирана и Китая.

Для прикаспийских государств Азербайджана, Казахстана и Туркменистана, основная задача состоит в том, чтобы использовать экономические преимущества растущей транспортной и логистической связности, одновременно минимизируя риски безопасности, связанные с нарастающей конкуренцией региональных и внешних держав. Сохраняя стратегическую автономию, инвестируя в транспортную инфраструктуру и укрепляя региональное сотрудничество, эти государства могут помочь сохранить роль Каспийского моря как стабильного и устойчивого моста между Востоком и Западом. Однако растущая стратегическая важность Каспийского моря в конечном итоге может подорвать ту самую стабильность, которая сделала его привлекательным в качестве транзитного и энергетического коридора. Поскольку крупные державы конкурируют за транспортные сети, энергетические маршруты и устойчивые к санкциям торговые каналы, регион рискует все больше вовлекаться в геополитическое соперничество.

При этом, хотя заключённый между США и Ираном Меморандум о взаимопонимании, направленный на прекращение военных операций и восстановление свободы судоходства через Ормузский пролив, может способствовать снижению региональной напряжённости, сам кризис выявил уязвимость ключевых транспортных и энерге-

ergy corridors. For the Caspian region, this serves as a reminder that geopolitical disruptions in adjacent regions can rapidly reshape trade and energy flows. Consequently, the Caspian Sea is likely to be viewed by regional powers with renewed strategic attention, not only as an economic and transit corridor but also as an increasingly important component of regional security and geopolitical resilience.

↑ тических коридоров. Для Каспийского региона это служит напоминанием о том, что геополитические потрясения в соседних регионах могут быстро изменить торговые и энергетические потоки. Региональные державы, вероятно, будут уделять Каспийскому морю повышенное стратегическое внимание не только как экономическому и транзитному коридору, но и как все более важному компоненту региональной безопасности и геополитической устойчивости.

References:

- Abbasova, Vusala (2026). Kazakhstan, EU deepen cooperation to expand the Middle Corridor Trade Route. Retrieved from <https://caspiannews.com/news-detail/kazakhstan-eu-deepen-cooperation-to-expand-middle-corridor-trade-route-2026-5-23-0/>. Accessed on 18.06.2026.
- Ambrose, Jillian (2026). Oil and gas are unlikely to return to prewar prices for months even if Hormuz reopens. Retrieved from <https://www.theguardian.com/business/2026/jun/15/return-pre-crisis-oil-gas-supplies-months-away-iran-strait-of-hormuz>. Accessed on 18.06.2026.
- Gov.kz (2019). Legal status of the Caspian Sea. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/591?lang=en>. Accessed on 18.06.2026.
- Kulish, Nicholas, MacFarquhar, Neil and Barnes, Julian (2026). Long overlooked, Caspian Sea provides strategic trade route for Iran. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2026/05/09/world/middleeast/caspian-sea-iran-russia.html>. Accessed on 18.06.2026.
- Matveev, Andrei (2026). Why the Caspian is becoming Eurasia's new energy crossroads. Retrieved from <https://timesca.com/why-the-caspian-is-becoming-eurasias-new-energy-crossroads/>. Accessed on 18.06.2026.
- Oxford Business Group (2026). The Trans-Caspian International Transport Route is emerging as an alternative to global trade corridor disruptions. Retrieved from <https://oxfordbusinessgroup.com/articles-interviews/the-trans-caspian-international-transport-route-middle-corridor-is-emerging-as-an-alternative-to-global-trade-corridor-disruptions-news-report/>. Accessed on 18.06.2026.
- Pannier, Bruce (2026). Can Caspian cargo fleets meet Middle Corridor demands? Retrieved from <https://timesca.com/can-caspian-cargo-fleets-meet-middle-corridor-demands/>. Accessed on 18.06.2026.
- Sharma, Vaishali Basu (2026). How Eurasian countries are exploring new trade routes with Iran to Bypass the US-Controlled sea lanes. Retrieved from <https://thewire.in/world/eurasian-supply-chains-transport-corridor-west-asia-crisis>. Accessed on 18.06.2026.
- Special Eurasia (2026). Makhachkala Port: Reopening ferry lines to reinforce INSTC flows. Retrieved from <https://www.specialeurasia.com/2026/05/08/makhachkala-port-ferry-instc/>. Accessed on 18.06.2026.
- Tskhvediani, Vladimir (2026). Azerbaijan, Georgia and Kazakhstan are reshaping the oil map. Retrieved from <https://caliber.az/en/post/azerbaijan-georgia-and-kazakhstan-are-reshaping-the-oil-map>. Accessed on 18.06.2026.
- TV BRICS (2026). Iran and Russia finalize agreement to launch Rasht–Astara railway project. Retrieved from <https://tvbrics.com/en/news/iran-and-russia-finalise-agreement-to-launch-rasht-astara-railway-project/>. Accessed on 18.06.2026.

Источники:

- Аббасова, Вусала (2026). Казахстан и ЕС углубляют сотрудничество для расширения торгового маршрута Среднего коридора. Доступен по адресу: <https://caspiannews.com/news-detail/kazakhstan-eu-deepen-cooperation-to-expand-middle-corridor-trade-route-2026-5-23-0/>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Амброуз, Джиллиан (2026). Цены на нефть и газ вряд ли вернутся к довоенным уровням в течение нескольких месяцев, даже если Ормузский пролив будет вновь открыт. Доступен по адресу: <https://www.theguardian.com/business/2026/jun/15/return-pre-crisis-oil-gas-supplies-months-away-iran-strait-of-hormuz>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Gov.kz (2019). Правовой статус Каспийского моря. Доступен по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/591?lang=en>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Кулиш Николас, Макфаркуар, Нил и Барнс, Джулиан, Э. (2026). Долгое время недооцениваемое Каспийское море является стратегическим торговым путем для Ирана. Доступен по адресу: <https://www.nytimes.com/2026/05/09/world/middleeast/caspian-sea-iran-russia.html>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Матвеев, Андрей (2026). Почему Каспийское море становится новым энергетическим перекрестком Евразии. Доступен по адресу: <https://timesca.com/why-the-caspian-is-becoming-eurasias-new-energy-crossroads/>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Oxford Business Group (2026). Транскаспийский международный транспортный маршрут становится альтернативой глобальным торговым коридорам, нарушающим работу торговых коридоров. Доступен по адресу: <https://oxfordbusinessgroup.com/articles-interviews/the-trans-caspian-international-transport-route-middle-corridor-is-emerging-as-an-alternative-to-global-trade-corridor-disruptions-news-report/>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Панье, Брюс (2026). Могут ли грузовые флоты Каспийского моря удовлетворить потребности Среднего коридора? Доступен по адресу: <https://timesca.com/can-caspian-cargo-fleets-meet-middle-corridor-demands/>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Цхведяни, Владимир (2026). Азербайджан, Грузия и Казахстан меняют карту нефтяного рынка. Доступен по адресу: <https://caliber.az/en/post/azerbaijan-georgia-and-kazakhstan-are-reshaping-the-oil-map>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Шарма, Вайшали, Басу (2026). Как страны Евразии изучают новые торговые пути с Ираном, чтобы обойти контролируемые США морские пути. Доступен по адресу: <https://thewire.in/world/eurasian-supply-chains-transport-corridor-west-asia-crisis>. Дата обращения: 18.06.2026.
- Special Eurasia (2026). Порт Махачкала: возобновление работы паромных линий для увеличения потоков МТК. Доступен по адресу: <https://www.specialeurasia.com/2026/05/08/makhachkala-port-ferry-instc/>. Дата обращения: 18.06.2026.
- TV BRICS (2026). Иран и Россия завершают соглашение о запуске проекта железной дороги Решт–Астара. Доступен по адресу: <https://tvbrics.com/en/news/iran-and-russia-finalise-agreement-to-launch-rasht-astara-railway-project/>. Дата обращения: 18.06.2026.

TÜRKİYE'DE ELEKTRİKLİ ARAÇ DÖNÜŞÜMÜ: SANAYİ, ENERJİ VE REKABETİN YENİ DİNAMİKLERİ

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
MÜDÜR YARDIMCISI

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ, ДИРЕКТОР ОРЫНБАСАРЫ

ТҮРКИЯДАҒЫ ЭЛЕКТР КӨЛІКТЕРІНЕ
КӨШУ ҮДЕРІСІ: СҰРАНЫС,
ИНФРАҚҰРЫЛЫМ ЖӘНЕ ӨНЕРКӘСІПТІК
САЯСАТ ТОҒЫСЫНДАҒЫ ЖАҢА
БӘСЕКЕЛЕСТІК АЛАҒЫ

Küresel otomotiv sanayisi son yıllarda yalnızca teknolojik yenilenme sürecinden değil, aynı zamanda enerji, ticaret, sanayi politikası ve tüketici tercihlerini birlikte etkileyen kapsamlı bir dönüşümden geçmektedir. İklim değişikliğiyle mücadele hedefleri, karbon emisyonlarının azaltılması, enerji arz güvenliği arayışları ve dijitalleşme eğilimleri ulaşım sektörünü bu dönüşümün merkezine yerleştirmektedir. Bu çerçevede elektrikli araç dönüşümü, 2020'li yılların başından itibaren küresel otomotiv sanayisinin en önemli yapısal değişimleri arasında yer almaktadır. Bu dönüşüm yalnızca içten yanmalı motorların yerini batarya temelli güç aktarım sistemlerinin alması anlamına gelmemekte, batarya tedarik zincirleri, şarj altyapısı, yazılım mimarisi, elektrik üretim karması, kentsel enerji planlaması, sanayi politikası ve uluslararası ticaret rejimleri arasında yeni bir ilişki alanı oluşturmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın 2026 görünümüne göre 2025 yılında küresel elektrikli otomobil satışları 20 milyon adetini üzerine çıkmış ve 2026'da satışların yaklaşık 23 milyon adede ulaşması beklenmektedir (Uluslararası Enerji Ajansı, 2026). Küresel rekabet büyük ölçüde üç ana eksen etrafında şekillenmektedir. Çin, üretim ölçeği ve lityum demir fosfat (LFP) batarya kimyasındaki

**ULUSLARARASI
ENERJİ AJANSI'NIN
2026 GÖRÜNÜMÜNE
GÖRE 2025 YILINDA
KÜRESEL ELEKTRİKLİ
OTOMOBİL SATIŞLARI
20 MİLYON ADETİN
ÜZERİNE ÇIKMIŞ VE
2026'DA SATIŞLARIN
YAKLAŞIK 23 MİLYON
ADEDE ULAŞMASI
BEKLENMEKTEDİR**

**2025 ЖЫЛЫ
ӘЛЕМДЕ ЭЛЕКТРЛІ
АВТОКӨЛІКТЕРДІҢ
САТЫЛЫМЫ 20
МЛН. ДАНАДАН
АСЫП, 2026 ЖЫЛЫ
ШАМАМЕН 23 МЛН.
ДАНАҒА ЖЕТЕДІ ДЕП
КҮТІЛУДЕ**

Жаһандық автокөлік өнеркәсібі соңғы жылдары тек технологиялық жаңару үдерісін ғана емес, сонымен қатар энергетика, сауда, өнеркәсіптік саясат және тұтынушылық сұранысқа бір мезгілде ықпал ететін ауқымды трансформацияны бастан өткеруде. Климаттың өзгеруімен күрес мақсаттары, көміртек шығарындыларын қысқарту, энергиямен қамтамасыз ету қауіпсіздігін нығайтуға ұмтылыс және цифрландыру үрдістері көлік секторын осы трансформацияның өзегіне айналдырды. Осы тұрғыдан алғанда, электрлі автокөліктерге көшу 2020-жылдардың басынан бері жаһандық автокөлік өнеркәсібіндегі ең маңызды құрылымдық өзгерістердің біріне айналды. Бұл трансформация іштен жанатын қозғалтқыштардың орнын батареяға негізделген күштік жетек жүйелерінің басыумен ғана шектелмейді. Ол батареяларды жеткізу тізбектері, қуаттау инфрақұрылымы, бағдарламалық жасақтама архитектурасы, электр энергиясын өндіру құрылымы, қалалық энергетикалық жоспарлау, өнеркәсіптік саясат және халықаралық сауда режимдері арасында жаңа өзара байланыстар кеңістігін қалыптастыруда. Халықаралық энергетика агенттігінің 2026 жылға арналған

ағырлығы; Аврупа Бирлігі, емисыон стандартлары ве пазар деринлігі; Америка Бирleşік Devlet-leri ise federal teşвıklar ве дөнөмсел политика деғішімлері; бу дөнüşөмүн yönүнө белі-leyen başlıca актёрлер арасында yer almaktadır. Аврупа Otomobil Üreticileri Birliğı'ne göre Аврупа Бирлігі'нде tam электрлік otomobil-lerin (BEV) yeni otomobil kayıtları içindeki payı 2025'te %17.4'e yükselmiş ve yaklaşık 1.88 milyon yeni BEV kaydı yapılmıştır (Avru-па Otomobil Üreticileri Birliğı, 2026). Batar-ya maliyetleri ise bu rekabetin merkezindeki temel unsurlardan biridir. BloombergNEF'in araştırma özetine göre küresel ortalama lit-yum-iyon batarya paket fiyatı 2024'e göre %8 düşerek 108 dolar/kWh düzeyine gerilemiştir (BloombergNEF, 2025).

Türkiye'de 2023 sonrasında hızlanan talep, yerli üretim girişimleri, küresel marka rekabeti ve şarj altyapısındaki büyümeyle bu дөнüşөмде daha görünür bir актёр haline gelmek-tedir. Bu konumun somut göstergelerinden biri, Türkiye'nin 2025 yılında электрлік otomo-bil satışlarında Аврупа'nın en büyük дördүн-сү pazarı haline gelmesidir (Anadolu Ajansı, 2026b). Bu makalenin temel argümanı, Tür-kiye'de электрлік араç дөнüşөмүнүн tüketici talebi, şarj altyapısı, enerji sistemi, otomotiv sanayisi, batarya teknolojileri, yabancı yatırım

болжамына сәйкес, 2025 жылы әлемде электрлі автокөліктердің сатылымы 20 млн. данадан асып, 2026 жылы шамамен 23 млн. данаға жетеді деп күтілуде (Халықаралық энергетика агенттігі, 2026). Жаһандық бәсе-келестік негізінен үш негізгі бағыт төңіре-гінде өрбіп келеді. Қытай өндіріс ауқымы мен литий-темір-фосфатты (LFP) батаре-ялар химиясындағы басымдығы арқылы; Еуропалық Одақ шығарындыларға қойы-латын стандарттар мен нарықтың тереңді-гі арқылы; ал Америка Құрама Штаттары (АҚШ) федералдық ынталандырулар мен кезеңдік саясат өзгерістері арқылы осы трансформацияның бағытын айқындай-тын негізгі қатысушылардың қатарына кіреді. Еуропалық автокөлік өндірушілері қауымдастығының деректеріне сәйкес, Еуропалық Одақта (ЕО) толық электрлі автокөліктердің (BEV) жаңа автокөлік тір-кеуіндегі үлесі 2025 жылы 17,4%-ға жетіп, шамамен 1,88 млн. жаңа BEV тіркелді (Еу-ропалық автокөлік өндірушілері қауымда-стығы, 2026). Батареялардың құны да осы бәсекелестіктің өзегіндегі негізгі фактор-лардың бірі. BloombergNEF зерттеуінің қо-рытындысына сәйкес, литий-ионды бата-рея жинақтарының әлемдік орташа бағасы 2024 жылмен салыстырғанда 8%-ға төмен-

ve ihracat stratejisinin birlikte yeniden şekillendiği çok katmanlı bir süreç olduğudur. Bu nedenle Türkiye’de elektrikli araçların gelişimi yalnızca artan satış rakamları üzerinden değerlendirilemez. Asıl belirleyici olan, bu talep artışının yerli üretim kapasitesi, batarya ve yazılım teknolojileri, şarj altyapısı, enerji sistemi ve ihracat rekabetçiliğiyle ne ölçüde desteklenebildiğidir. Bu bağlamda Türkiye’nin elektrikli araç dönüşümü, otomotiv sanayisinin mevcut birikimini yeni teknolojik alanlara taşıma imkanı sunarken, aynı zamanda dışa bağımlılık, altyapı yetersizliği ve enerji arz yapısı gibi başlıklarda dikkatli yönetilmesi gereken yeni sınamalar da ortaya çıkarmaktadır.

Pazar Dinamikleri, Sanayi Politikası ve Yapısal Dönüşüm

Otomotiv Distribütörleri ve Mobilite Derneği (ODMD) verilerine göre 2025 yılında Türkiye’de satılan BEV sayısı 189.868 adede ulaşmış ve bir önceki yıl yaklaşık 99.489 olan satışlara kıyasla yıllık artış %82.3 düzeyinde gerçekleşti (Anadolu Ajansı, 2026a; Otomotiv Distribütörleri ve Mobilite Derneği, 2026). Şarj edilebilir hibrit (PHEV) ve menzil uzatıcılı elektrikli araçlar (EREV) dahil edildiğinde ise geniş tanımlı elektrikli araç satışının 191.960 adede, yeni binek otomobil satışları içindeki payının ise %17.7 düzeyine ulaştığı bildirilmektedir (Anadolu Ajansı, 2026a). Bu büyümenin arkasında birbiriyle bağlantılı birkaç temel unsur bulunmaktadır. Akaryakıt fiyatlarına kıyasla elektrik maliyetlerinin daha düşük kalması ile motor gücü 160 kW altındaki elektrikli araçlara uygulanan Özel Tüketim Vergisi oranlarının, Temmuz 2025 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile %10’dan %25’e yükseltilmiş olmasına rağmen, içten yanmalı araçlara kıyasla görece düşük seviyede kalması, elektrikli araç talebini destekleyen vergisel bir çerçeve oluşturmaktadır (Resmi Gazete, 2025).

Bununla birlikte elektrikli araçların ekonomik avantajı tüm kullanıcılar açısından aynı düzeyde değildir. Evde veya iş yerinde düşük maliyetli alternatif akım (AC) şarj imkanına sahip olan, yıllık kilometresi yüksek ve bakım giderlerine duyarlı kullanıcılar için elektrikli araçlar daha rasyonel bir ekonomik seçenek haline gelebilmektedir. Buna karşılık yalnızca kamuya açık doğru akım (DC) hızlı şarja bağımlı olan, düşük kilometre yapan ve yüksek

dep, 108 AҚШ доллары/кВт-сағ деңгейіне жетті (BloombergNEF, 2025).

Түркия да 2023 жылдан кейін жеделдеген сұраныс, отандық өндіріс бастамалары, жаһандық брендтер арасындағы бәсекелестік және қуаттау инфрақұрылымының өсуі арқылы бұл трансформацияда неғұрлым көрінетін қатысушыға айналуға айналуда. Бұл ұстанымның нақты көрсеткіштерінің бірі – Түркияның 2025 жылы электрлі автокөлік сатылымы бойынша Еуропадағы төртінші ірі нарыққа айналуы (Anadolu Ajansı, 2026b). Бұл мақаланың негізгі тұжырымы – Түркияда электрлі автокөліктерге көшу үдерісі тұтынушылық сұраныс, қуаттау инфрақұрылымы, энергия жүйесі, автокөлік өнеркәсібі, батарея технологиялары, шетелдік инвестиция және экспорт стратегиясы бірге қайта қалыптасатын көпқабатты үдеріс екендігі. Сондықтан Түркияда электрлі автокөліктердің дамуын тек сатылым көрсеткіштерінің өсуі арқылы бағалау жеткіліксіз. Негізгі айқындаушы мәселе – осы сұраныс өсімінің отандық өндіріс қуатымен, батарея және бағдарламалық жасақтама технологияларымен, қуаттау инфрақұрылымымен, энергия жүйесімен және экспорттық бәсекеге қабілеттілікпен қаншалықты деңгейде қолдау таба алатыны. Осы тұрғыда Түркияның электрлі автокөліктерге көшуі автокөлік өнеркәсібінің қазіргі жинақталған әлеуетін жаңа технологиялық салаларға көшіруге мүмкіндік бере отырып, сонымен қатар сыртқы тәуелділік, инфрақұрылымның жеткіліксіздігі және энергиямен қамтамасыз ету құрылымы сияқты бағыттарда мұқият басқаруды қажет ететін жаңа сын-қатерлерді де туындатады.

Нарық динамикасы, өнеркәсіптік саясат және құрылымдық трансформация

Автокөлік дистрибьюторлары және мобильділік қауымдастығының (ODMD) деректеріне сәйкес, 2025 жылы Түркияда сатылған толық электрлі автокөліктердің (BEV) саны 189 868 бірлікке жетіп, алдыңғы жылғы шамамен 99 489 бірлік сатылыммен салыстырғанда жылдық өсім 82,3%-ды құрады (Anadolu Ajansı, 2026a; Автокөлік дистрибьюторлары және мобильділік қауымдастығы, 2026). Қуатталатын гибридті автокөліктер (PHEV) мен жүріс қашықтығы

finansman maliyetiyle araç satın alan kullanıcılar için geri dönüş süresi uzamaktadır. Toplam sahip olma maliyeti hesabında ikinci el piyasasının olgunluğu da belirleyici bir unsurdur. Türkiye’de elektrikli araçlara özgü ikinci el piyasası henüz görece yeni ve sığ olduğundan, batarya sağlığı ve yenisinden satış değerine ilişkin belirsizlikler ek bir risk oluşturmaktadır. Bu nedenle elektrikli araç politikası yalnızca satış teşviki olarak değil, finansman koşulları, ikinci el piyasasının gelişimi ve şarj erişimiyle birlikte tasarlanması gereken kapsamlı bir dönüşüm alanı olarak ele alınmalıdır (Uluslararası Enerji Ajansı, 2026; Uluslararası Temiz Ulaşım Konseyi, 2025).

Togg, Türkiye’de elektrikli mobilitenin üretim, yazılım, dijital hizmet, servis, batarya ve şarj altyapısıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini gösteren önemli bir yerli sanayi girişimi olarak öne çıkmaktadır. Şirket 2025 yılında 39.020 adet araç teslim etmiş ve toplam kullanıcı sayısını 88 binin üzerine çıkarmıştır (Ekonomim, 2026). Trumore dijital platformu, Trugo şarj ağı ve Siro batarya girişimi, Togg’u yalnızca klasik bir otomobil üreticisi olmaktan çıkararak mobilite ekosistemi kurmaya çalışan bir sanayi aktörü konumuna taşımaktadır. Togg’un orta vadeli başarısı iç pazarda fiyatlandırma, servis kalitesi, ikinci el değeri ve ürün çeşitliliği; dış pazarda ise marka güveni, dağıtım ağı ve satış sonrası hizmet kapasitesi üzerinden belirlenecektir. Bu yönüyle Togg’un Avrupa açılımı yalnızca araç ihraç etmek değil, aynı zamanda yüksek rekabet ve gelişmiş tüketici beklentilerinin bulunduğu pazarlarda kalıcı marka ve hizmet standardı inşa etmek anlamına gelmektedir. Togg ile Farasis Energy ortaklığında kurulan Siro, 2023 yılında batarya modül ve paket seri üretimine başlamış olup hücre üretimine ise 2026 yılı itibarıyla geçmeyi hedeflemektedir (Anadolu Ajansı, 2023). Kamuoyunda zaman zaman gündeme gelen, ancak henüz resmi olarak

**ŞARJ EDİLEBİLİR
HİBRİT (PHEV) VE
MENZİL UZATICILI
ELEKTRİKLİ ARAÇLAR
(EREV) DAHİL
EDİLDİĞİNDE İSE
GENİŞ TANIMLI
ELEKTRİKLİ ARAÇ
SATIŞININ 191.960
ADEDE, YENİ
BİNEK OTOMOBİL
SATIŞLARI İÇİNDEKİ
PAYININ İSE %17.7
DÜZEYİNE ULAŞTIĞI
BİLDİRİLMEKTEDİR**

**ҚУАТТАЛАТЫН
ГИБРИДТІ
АВТОКӨЛІКТЕР
(PHEV) МЕН ЖҮРІС
ҚАШЫҚТЫҒЫ
ҰЗАРТЫЛҒАН
ЭЛЕКТРЛІ
АВТОКӨЛІКТЕРДІ
(EREV) ҚОСА
ЕСЕПТЕГЕНДЕ, КЕҢ
МАҒЫНАДАҒЫ
ЭЛЕКТРЛІ АВТОКӨЛІК
САТЫЛЫМЫ 191
960 БІРЛІККЕ
ЖЕТІП, ЖАҢА
ЖЕҢІЛ АВТОКӨЛІК
САТЫЛЫМЫНДАҒЫ
ҮЛЕСІ 17,7%-
ДЫ ҚҰРАҒАНЫ
ХАБАРЛАНДЫ**

ұзартылған электрлі автокөліктерді (EREV) қоса есептегенде, кең мағынадағы электрлі автокөлік сатылымы 191 960 бірлікке жетіп, жаңа жеңіл автокөлік сатылымындағы үлесі 17,7%-ды құрағаны хабарланды (Anadolu Ajansı, 2026a). Бұл өсімнің негізінде өзара байланысты бірнеше негізгі фактор бар. Жанармай бағасымен салыстырғанда электр энергиясының құнының төмен болуы және қуаты 160 кВт-тан төмен электрлі автокөліктерге салынатын Арнайы тұтыну салығының мөлшерлемесі 2025 жылғы шілдедегі Президент Жарлығымен 10%-дан 25%-ға дейін ұлғайтылғанына қарамастан, іштен жанатын қозғалтқышы бар автокөліктермен салыстырғанда салыстырмалы түрде төмен деңгейде сақталуы электрлі автокөліктерге сұранысты қолдайтын салықтық тетікті қалыптастыруда (Resmi Gazete, 2025).

Сонымен қатар, электрлі автокөліктердің экономикалық артықшылығы барлық пайдаланушылар үшін бірдей емес. Үйінде немесе жұмыс орнында айнымалы токпен (AC) төмен шығынмен қуаттау мүмкіндігі бар, жылдық жүріс қашықтығы жоғары және техникалық қызмет көрсету шығындарына сезімтал пайдаланушылар үшін электрлі автокөлік экономикалық тұрғыдан анағұрлым тиімді таңдау болуы мүмкін. Ал тек жалпыға қолжетімді тұрақты токпен жылдам қуаттау (DC) станцияларына тәуелді, жылдық жүріс қашықтығы аз және автокөлікті жоғары қаржыландыру шығындарымен сатып алған пайдаланушылар үшін инвестицияның өтелу мерзімі ұзағырақ болады. Жалпы иелену құнын есептеу кезінде екінші қол нарығының қалыптасу деңгейі де маңызды факторлардың бірі. Түркияда электрлі автокөліктердің екінші қол нарығы әлі де салыстырмалы түрде жаңа әрі тар болғандықтан, батареяның техникалық жай-күйі

doğrulanmamış Togg-CATL/CAIT iş birliği gibi platform ve batarya ortaklıkları ise uzun vadeli endüstriyel katkısı, teknoloji transferinin derinliğiyle ölçülmesi gereken gelişmeler olarak izlenmelidir. Bu tür ortaklıklar üretim kapasitesini artırma potansiyeli taşımakla birlikte, kritik batarya ve yazılım teknolojilerinde yerli kabiliyet oluşturmak yerine yeni bir dışa bağımlılık ilişkisi yaratma riskini de beraberinde getirebilir.

мен қайта сату құнына қатысты белгісіздіктер қосымша тәуекел туғызады. Сондықтан электрлі автокөлік саясаты тек сатылымды ынталандыру құралы ретінде емес, қаржыландыру шарттары, екінші қол нарығын дамыту және қуаттау инфрақұрылымына қолжетімділікпен қатар қарастырылуы тиіс кешенді трансформация бағыты ретінде бағалануы қажет (Халықаралық энергетикалық агенттігі).

Түркияде Tesla ve BYD gibi küresel aktörlerin Türkiye'ye özgü yıllık satış rakamları kamuya açık ve doğrulanabilir biçimde düzenli yayımlanmadığından, bu çalışmada marka düzeyinde kesin satış adetleri yerine yatırım kararları esas alınmaktadır. BYD'nin Türkiye'de yaklaşık 1 milyar dolarlık yatırımla yıllık 150 bin araç kapasiteli üretim tesisi ve Ar-Ge merkezi kurma planı ile üretime 2026 sonuna doğru başlamayı hedeflemesi, Tür-

ка агенттігі, 2026; Халықаралық таза көлік кеңесі, 2025).

Togg Түркияда электрлі мобильділікті өндіріс, бағдарламалық жасақтама, цифрлық қызметтер, сервистік қызмет көрсету, батарея және қуаттау инфрақұрылымымен біртұтас қарастыру қажеттігін көрсеткен маңызды отандық өнеркәсіптік бастама ретінде ерекшеленеді. Компания 2025 жылы 39 020 автокөлік жеткізіп, жалпы пайдаланушылар санын 88 мыңнан асырды (Ekonomim, 2026). Tugore цифрлық платформасы, Tugoo қуаттау желісі және Siro батарея жобасы Togg-ты дәстүрлі автокөлік өндірушісінен мобильділік экожүйесін қалыптастыруға ұмтылатын өнеркәсіптік қатысушы деңгейіне көтеруде. Togg-тың орта мерзімді табысы ішкі нарықта баға саясатына, сервистік қызмет көрсету сапасына, екінші қол нарығындағы құнына және өнім түрлерінің әртүрлілігіне; ал сыртқы нарықта брендке деген сенімге, тарату желісіне және сатудан кейінгі қызмет көрсету әлеуетіне байланысты айқындалады. Осы тұрғыдан алғанда, Togg-тың Еуропа нарығына шығуы тек автокөлік экспорттаумен шектелмейді, сонымен қатар бәсекелестігі жоғары әрі тұтынушылық сұранысы күрделі нарықтарда тұрақты бренд пен қызмет көрсету стандартын қалыптастыруды да көздейді. Togg пен Farasis Energy серіктестігі негізінде құрылған Siro кәсіпорны 2023 жылы батарея модульдері мен батарея жинақтарын сериялық өндіруді бастады, ал батарея ұяшықтарын өндіруді 2026 жылдан бастауды жоспарлап отыр (Anadolu Ajansı, 2023). Қоғамдық кеңістікте ара-тұра сөз болатын, бірақ әзірге ресми түрде расталмаған Togg-CATL/CAIT ынтымақтастығы сияқты платформа және батарея саласындағы әріптестіктер де ұзақ мерзімді өнеркәсіптік үлесі технология трансферінің тереңдігі тұрғысынан бағалануы тиіс. Мұндай серіктестіктер өндірістік қуатты арттыруға мүмкіндік бергенімен, батарея мен бағдарламалық жасақтама сияқты стратегиялық технологиялар бойынша отандық құзыреттілікті қалыптастырудың орнына жаңа сыртқы тәуелділік қаупін де туындатуы мүмкін.

Tesla және BYD сияқты жаһандық компаниялардың Түркиядағы нақты жыл-

kiye'nin Çinli üreticiler açısından Avrupa'ya yakın üretim ve lojistik üssü olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Yatırım Ofisi, 2024a). Bununla birlikte bir yatırım anlaşmasının gerçek sanayi politikası değeri, duyurulan sermaye büyüklüğünden çok yerli tedarik, Ar-Ge derinliği ve ihracat katkısıyla ölçülmelidir.

Şarj altyapısı, elektrikli araç talebi ile sanayi politikası arasındaki bağlantıyı kuran kritik alanlardan biridir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun Nisan 2026 istatistiklerine göre Türkiye genelindeki toplam şarj soketi sayısı bir önceki aya göre %2.55 artarak 43.009'a yükselmiş olup bunların yaklaşık 24.5 bini alternatif akım (AC), 18.5 bini ise doğru akım (DC) hızlı şarj soketlerinden oluşmaktadır (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2026;

дық сатылымдары ашық әрі жүйелі түрде жарияланбайтындықтан, бұл зерттеуде брендтердің нақты сатылым көлемінен гөрі олардың инвестициялық шешімдері негізге алынды. BYD компаниясының Түркияда шамамен 1 млрд. АҚШ доллары көлемінде инвестиция салып, жылына 150 мың автокөлік өндіретін өндірістік кешен мен ғылыми-зерттеу орталығын құруды және өндірісті 2026 жылдың соңына қарай бастауды жоспарлауы Түркияның қытайлық өндірушілер үшін Еуропаға жақын өндірістік әрі логистикалық база ретінде қарастырылатынын көрсетеді (Түркия Республикасы Инвестициялар офисі, 2024a). Дегенмен инвестициялық келісімнің өнеркәсіптік саясат тұрғысынан нақты құндылығы жарияланған инвестиция көлемімен емес,

Anadolu Ajansı, 2026c). Bununla birlikte şarj altyapısının gelişimi yalnızca toplam soket sayısı ile ölçülmemelidir. Lokasyon kalitesi, DC hızlı şarj yoğunluğu, ödeme kolaylığı, şarj istasyonlarının güvenilirliği ve apartman tipi konutlarda şarj kurulumu kullanıcı deneyimini doğrudan belirlemektedir. Türkiye’de altyapı halen büyük şehirlerde yoğunlaşmakta, kırsal bölgelerde ve doğu illerinde erişim görece sınırlı kalmaktadır. 2022 tarihli Şarj Hizmeti Yönetmeliği, piyasayı lisanslı ve düzenlenmiş bir çerçeveye oturtarak önemli bir kurumsal zemin oluşturdu (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2022). Ancak artan elektrikli araç yükü karşısında akıllı şarj sistem-

TOGG, TÜRKİYE’DE ELEKTRİKLİ MOBİLİTENİN ÜRETİM, YAZILIM, DİJİTAL HİZMET, SERVİS, BATARYA VE ŞARJ ALTYAPISIYLA BİRLİKTE DÜŞÜNÜLMESİ GEREKTİĞİNİ GÖSTEREN ÖNEMLİ BİR YERLİ SANAYİ GİRİŞİMİ OLARAK ÖNE ÇIKMAKTADIR

TOGG TÜRKİYE’DE ELEKTRİKLİ MOBİLİTE GEREKLERİNİN GÖSTEREN ÖNEMLİ BİR YERLİ SANAYİ GİRİŞİMİ OLARAK ÖNE ÇIKMAKTADIR

жергілікті жеткізушілерді тарту деңгейімен, ғылыми-зерттеу жұмыстарының ауқымымен және экспортқа қосатын үлесімен өлшенуі тиіс.

Қуаттау инфрақұрылымы электрлі автокөліктерге сұраныс пен өнеркәсіптік саясатты өзара байланыстыратын негізгі бағыттардың бірі. Энергетика нарығын реттеу органының 2026 жылғы сәуір айындағы статистикасына сәйкес, Түркиядағы қуаттау ұяшықтарының жалпы саны алдыңғы аймен салыстырғанда 2,55%-ға артып, 43 009-ға жетті. Оның шамамен 24,5 мыңы айнымалы токпен (AC), ал 18,5 мыңы тұрақты токпен жылдам қуаттау (DC) ұяшықтарынан тұрады (Энергетика нарығын реттеу органы, 2026; Anadolu Ajansı, 2026c). Сонымен бірге қуаттау инфрақұрылымының даму деңгейін тек қуаттау ұяшықтарының санымен бағалау жеткіліксіз. Қуаттау орындарының орналасуы, тұрақты токпен жылдам қуаттау желісінің тығыздығы, төлем жасау ыңғайлылығы, қуаттау станцияларының сенімділігі және көппәтерлі тұрғын үйлерде қуаттау жүйесін орнату мүмкіндігі пайдаланушы тәжірибесіне тікелей әсер етеді. Түркияда қуаттау инфрақұрылымы әлі де ірі қалаларда шоғырланған, ал ауылдық өңірлер мен шығыс аймақтарда оған қолжетімділік салыстырмалы түрде төмен. 2022 жылғы Қуаттау қызметі туралы ереже нарықты лицензияланған әрі реттелетін жүйеге көшіру арқылы маңызды институционалдық негіз қалыптастырды (Энергетика нарығын реттеу органы, 2022). Алайда электрлі автокөліктер санының артуына байланысты интеллектуалды қуаттау жүйелері, уақытқа негізделген тарифтер және электр тарату желісін жоспарлау электрлі автокөлік саясатының ажырамас құрамдас бөліктеріне айналуы қажет (Еуропалық Одақ, 2023).

leri, zaman bazlı tarifeler ve dağıtım şebekesi planlaması elektrikli araç politikasının ayrılmaz parçaları haline gelmelidir (Avrupa Birliği, 2023).

Türkiye otomotiv sektörü 2025 yılında 41.5 milyar doların üzerinde ihracata ulaşarak, toplam ihracatta en büyük sektörel kalemlerden biri konumunu sürdürmektedir. Bu ihracatın büyük bölümünün Avrupa Birliği ülkelerine yönelmesi, elektrikli araç dönüşümünü Türkiye açısından yalnızca iç pazar meselesi olmaktan çıkararak doğrudan ihracat rekabetçiliğiyle bağlantılı hale getirmektedir (Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği, 2026). Türkiye otomotiv sanayisinin köklü üretim kapasitesi ve Avrupa'ya coğrafi yakınlığı önemli avantajlar sunmaktadır (Otomotiv Sanayii Derneği, 2026). Bununla birlikte elektrikli araçlar, geleneksel yan sanayinin motor, şanzıman ve mekanik parça merkezli yapısını zayıflatırken batarya paketleme, güç elektroniği, elektrik motoru, yüksek voltajlı kablo ve yazılım gibi yeni alanları ön plana çıkarmaktadır. Bu dönüşüm, geleneksel mekanik parça üreticilerini yeniden yapılanmaya zorlamakta, aynı zamanda Türkiye'nin mevcut mühendislik ve üretim kapasitesini yeni bileşen alanlarına taşıyabilmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. HIT-30 Programı kapsamında 2030'a kadar yüksek teknoloji yatırımlarına 30 milyar dolar destek öngörülmesi de bu dönüşümü hızlandırmayı hedeflemektedir (Türkiye Cumhuriyeti Yatırım Ofisi, 2024b; Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2025). Ayrıca Avrupa Birliği'nin Sınırdan Karbon Düzenleme Mekanizması otomotiv sektörünü şimdilik doğrudan kapsamasa da orta vadede üretim süreçlerindeki karbonsuzlaşma baskısı ihracat rekabetçiliğini etkileyebilir. Bu nedenle düşük karbonlu üretim, Türkiye'nin otomotiv ihracat stratejisinin tamamlayıcı bir unsuru olarak ele alınmalıdır.

Çevresel etki açısından elektrikli araçlar kullanım sırasında egzoz emisyo-

**HIT-30 PROGRAMI
KAPSAMINDA
2030'A KADAR
YÜKSEK TEKNOLOJİ
YATIRIMLARINA
30 MİLYAR
DOLAR DESTEK
ÖNGÖRÜLMESİ DE
BU DÖNÜŞÜMÜ
HIZLANDIRMAYI
HEDEFLEMEKTEDİR**

**HIT-30
BAĞDARLAMASI
AÇSINDA 2030
YILGA DEYİN
JOĞARY
TEKNOLOGIYALYQ
İNVESTICIYALARGA
30 MLRD. AQŞ
DOLLARY
KÖLEMİNDE QOLDAU
KÖRSETU
JOSPAPLANUY DA
OSY
TRANCFORMACIYANY
JEDELDETUGE
BAFYTTALFAN**

Türkiyanıń avtokölik önerkäsibi 2025 жылы 41,5 млрд. АҚШ долларынан астам экспорт көлеміне қол жеткізіп, ел экспортының ең ірі салалық бағыты ретіндегі орнын сақтап қалды. Экспорттың басым бөлігінің Еуропалық Одақ (ЕО) елдеріне бағытталуы электрлі автокөліктерге көшуді Түркия үшін тек ішкі нарық мәселесі ғана емес, экспорттық бәсекеге қабілеттілікпен тікелей байланысты стратегиялық бағытқа айналдырады (Автокөлік өнеркәсібі экспорттаушылары одағы, 2026). Түркияның автокөлік өнеркәсібі қалыптасқан өндірістік әлеуеті мен Еуропаға географиялық жақындығының арқасында маңызды артықшылықтарға ие (Автокөлік өнеркәсібі қауымдастығы, 2026). Сонымен бірге электрлі автокөліктер дәстүрлі қосалқы өндірістері қозғалтқыш, беріліс қорабы және механикалық бөлшектерге негізделген құрылымның маңызын төмендетіп, батареяларды жинақтау, күштік электроника, электр қозғалтқыштары, жоғары кернеулі кабель жүйелері және бағдарламалық жасақтама сияқты жаңа бағыттарды алдыңғы қатарға шығаруда. Бұл трансформация дәстүрлі механикалық бөлшектер өндірушілерін қайта құрылымдалуға мәжбүрлей отырып, Түркияның қолда бар инженерлік және өндірістік әлеуетін жаңа компоненттер өндірісіне бағыттауға мүмкіндік береді. HIT-30 бағдарламасы аясында 2030 жылға дейін жоғары технологиялық инвестицияларға 30 млрд. АҚШ доллары көлемінде қолдау көрсету жоспарлануы да осы трансформацияны жеделдетуге бағытталған (Түркия Республикасы Инвестициялар офисі, 2024b; Түркия Республикасы Өнеркәсіп және технология министрлігі, 2025). Сонымен қатар Еуропалық Одақтың (ЕО) Көміртекті шекаралық реттеу тетігі әзірге автокөлік секторын тікелей қамтымаса да, орта мерзімді кезеңде өндіріс үдерістерін көмір-

nu üretmemektedir. Ancak toplam çevresel fayda yalnızca kullanım aşamasına göre değil, yaşam döngüsü yaklaşımı içinde elektrik üretim karması, batarya üretimi, araç kullanım süresi ve geri dönüşüm süreçleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Uluslararası Temiz Ulaşım Konseyi'nin Avrupa binek otomobillerine ilişkin çalışmaları, tam elektrikli otomobillerin benzinli araçlara kıyasla yaşam döngüsü sera gazı emisyonlarında %73 oranında daha düşük bir ayak izi bıraktığını göstermektedir (Uluslararası Temiz Ulaşım Konseyi, 2025). Türkiye'de ise Türkiye Elektrik İletim A.Ş.'nin geçici verilerine dayanan değerlendirmelere göre 2025 yılında fosil kaynaklı üretim toplam elektrik üretiminin yaklaşık %57'sini oluşturmuştur. Bu oranın yaklaşık %34'ü kömürden, %23'ü ise doğal gazdan kaynaklanmaktadır (Türkiye Elektrik İletim A.Ş., 2026). Dolayısıyla elektrikli araçlar sıfır egzoz emisyonlu olabilir, ancak elektrik üretiminde fosil yakıtların payı yüksek kaldığı sürece tamamen sıfır emisyonlu olarak nitelendirilmeleri yaşam döngüsü gerçekliğini tam olarak yansıtmamaktadır. Bu nedenle elektrikli mobilite politikası yenilenebilir enerji entegrasyonu, akıllı şarj sistemleri, batarya geri dönüşümü ve enerji depolama politikalarıyla birlikte tasarlanmalıdır (Uluslararası Temiz Ulaşım Konseyi, 2025; Uluslararası Enerji Ajansı, 2026).

Özetle, Türkiye'de elektrikli araç dönüşümü, talep, altyapı ve sanayi katmanları birlikte ilerlemediği takdirde dengesizleşme riski taşımaktadır. Talep güçlü, ancak sanayi dönüşümü zayıf kalırsa elektrikli araç pazarı ithalatı ve cari açık baskısını artırabilir. Yatırımlar teknoloji transferi ve yerli tedarik derinliğine dönüşmezse Türkiye değer zincirinin alt basamaklarında kalabilir. Şarj altyapısı nitelik ve coğrafi erişim bakımından yetersiz kalırsa tüketici talebi sınırlanabilir. Enerji üretim karması yeterince temizlenmezse elektrikli araçların çevresel faydası beklenenden düşük olabilir. Buna karşılık Türkiye'nin mevcut otomotiv sanayisi, büyük iç pazarı, Avrupa'ya yakın konumu ve yeni yatırım çekme kapasitesi önemli avantajlar sunmaktadır. Zayıf tarafı ise yüksek katma değerli bileşenlerde dışa bağımlılık ve dönüşümün farklı katmanları arasında daha güçlü eşgüdüm ihtiyacıdır. Orta vadede Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması gibi düzenleyici baskılar güçlendikçe düşük kar-

teksizdenдіруге қатысты талаптардың күшеюі экспорттық бәсекеге қабілеттілікке әсер етуі мүмкін. Сондықтан төмен көмір-текті өндіріс Түркияның автокөлік экспорттау стратегиясының маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Экологиялық әсер тұрғысынан алғанда, электрлі автокөліктер пайдалану кезінде пайдаланылған газ шығарындыларын шығармайды. Алайда олардың жалпы экологиялық тиімділігін тек пайдалану кезеңімен ғана бағалауға болмайды. Ол өмірлік цикл тәсілі негізінде электр энергиясын өндіру құрылымы, батарея өндірісі, автокөлікті пайдалану мерзімі және қайта өңдеу үдерістерімен бірге қарастырылуы тиіс. Халықаралық таза көлік кеңесінің Еуропадағы жеңіл автокөліктерге арналған зерттеулері толық электрлі автокөліктердің бензинмен жүретін автокөліктермен салыстырғанда өмірлік цикл бойынша парниктік газдар шығарындыларын 73%-ға азайтатынын көрсетеді (Халықаралық таза көлік кеңесі, 2025). Ал Түркия электр энергиясын беру акционерлік қоғамының (TEİAŞ) алдын ала деректеріне сәйкес, Түркияда 2025 жылы қазба отындарынан өндірілген электр энергиясы жалпы электр өндірісінің шамамен 57%-ын құрады. Оның шамамен 34%-ы көмірден, ал 23%-ы табиғи газдан өндірілген (Түркия электр энергиясын беру акционерлік қоғамы, 2026). Сондықтан электрлі автокөліктер пайдаланылған газ шығармайтын көлік болғанымен, электр энергиясын өндіруде қазба отындарының үлесі жоғары болып тұрған жағдайда оларды толықтай нөлдік шығарындылы көлік ретінде бағалау өмірлік цикл тұрғысынан нақты жағдайды толық көрсете алмайды. Осыған байланысты электрлі мобильділік саясаты жаңартылатын энергия көздерін интеграциялау, интеллектуалды қуаттау жүйелері, батареяларды қайта өңдеу және энергияны сақтау саясатымен қатар әзірленуі тиіс (Халықаралық таза көлік кеңесі, 2025; Халықаралық энергетика агенттігі, 2026).

Түркияда электрлі автокөліктерге көшу үдерісі сұраныс, инфрақұрылым және өнеркәсіп бір мезгілде дамымаған жағдайда теңгерімсіздікке ұшырау қаупіне ие. Сұраныс жоғары болып, ал өнеркәсіптік

bonlu üretim kapasitesi rekabetçiliğin belirleyici unsurlarından biri haline gelecektir (Avrupa Birliği, 2023). Bu nedenle elektrikli araç dönüşümünün başarısı yalnızca kaç aracın satıldığıyla değil, bu satışların ne ölçüde yerli üretim, teknoloji transferi, batarya kapasitesi, yazılım yetkinliği, şarj altyapısı kalitesi, yenilenebilir enerji entegrasyonu ve ihracat rekabetçiliği ürettiği ile ölçülmelidir. Sonuç olarak Türkiye’de elektrikli araç dönüşümü, fırsat ve kırılma noktalarını birlikte yönetilmesini gerektiren çok katmanlı bir rekabet alanı olarak değerlendirilmelidir.

трансформация жеткілікті деңгейде жүзеге аспаса, электрлі автокөліктер нарығы импорт көлемі мен ағымдағы шот тапшылығына түсетін қысымды арттыруы мүмкін. Инвестициялар технология трансферіне және жергілікті жеткізу тізбегінің тереңдеуіне ұласпаса, Түркия қосылған құн тізбегінің төменгі сатыларында қалып қоюы ықтимал. Қуаттау инфрақұрылымы сапасы мен географиялық қолжетімділігі жағынан жеткіліксіз болса, тұтынушылық сұраныстың өсуі тежелуі мүмкін. Ал электр энергиясын өндіру құрылымы жеткілікті

- pada-en-buyuk-dorduncu-pazar-oldu/3812734. Erişim tarihi: 28.05.2026.
- Anadolu Ajansı (2026c). Şarj soket sayısı nisan da 43 bini aştı, yeşil şarjın payı %60'a ulaştı. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/sarj-soket-sayisi-nisan-da-43-bini-asti-yesil-sarjin-payi-yuzde-60-a-ulas-ti/3945338>. Erişim tarihi: 28.05.2026.
- Avrupa Otomobil Üreticileri Birliği (2026). Yeni otomobil kayıtları: 2025'te %1.8 artış; bataryalı elektrikli araçların pazar payı %17.4. Alınan yer: <https://www.acea.auto/pc-registrations/new-car-registrations-1-8-in-2025-battery-electric-17-4-market-share/>. Erişim tarihi: 30.05.2026.
- Avrupa Birliği (2023). Alternatif yakıt altyapısının kurulmasına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü. Alınan yer: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1804/oj>. Erişim tarihi: 30.05.2026.
- BloombergNEF (2025). Lityum-iyon batarya paket fiyatları, metal fiyatlarındaki artışa rağmen kilovat saat başına 108 dolara geriledi. Alınan yer: <https://about.bnef.com/insights/clean-transport/lithium-ion-battery-pack-prices-fall-to-108-per-kilowatt-hour-despite-rising-metal-prices-bloombergnef/>. Erişim tarihi: 29.05.2026.
- Ekonomim (2026). Togg 2025 hedeflerini tutturdu: 39 bin araç teslimatıyla kullanıcı sayısı 88 bini aştı. Alınan yer: <https://www.ekonomim.com/sektorler/otomotiv/togg-2025-hedeflerini-tutturdu-39-bin-arac-teslimatıyla-kullanici-sayisi-88-bini-asti-haberi-866408>. Erişim tarihi: 29.05.2026.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (2022). Şarj Hizmeti Yönetmeliği. Alınan yer: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220402-2.htm>. Erişim tarihi: 29.05.2026.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (2026). Şarj hizmeti piyasası aylık istatistikleri: Nisan 2026. Alınan yer: <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/4-15555/sarj-hizmeti-piyasasi-aylik-istatistikleri>. Erişim tarihi: 29.05.2026.
- Otomotiv Distribütörleri ve Mobilite Derneği (2026). Otomobil ve hafif ticari araç pazarı: 2025 yılı değerlendirme raporu. Alınan yer: https://www.odmd.org.tr/web_2837_1/neuralnetwork.aspx?type=26. Erişim tarihi: 30.05.2026.
- Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği (2026). Otomotiv endüstrisi 2025 yılını 41.5 milyar dolar ihracatla zirvede kapattı. Alınan yer: <https://oib.org.tr/tr/basin-odasi-basin-bultenleri-otomotiv-endustrisi-2025-yilini-415-milyar-dolar-ihracatla-zirvede-kapatti.html>. Erişim tarihi: 31.05.2026.
- Otomotiv Sanayii Derneği (2026). 2025 yılı üretim, ihracat ve pazar verileri. Alınan yer: <https://www.osd.org.tr/haberler/231>. Erişim tarihi: 31.05.2026.
- Türkiye Cumhuriyeti Yatırım Ofisi (2024a). BYD, Türkiye'de 1 milyar dolarlık elektrikli araç tesisi yatırımını duyurdu. Alınan yer: <https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/byd-announces-landmark-usd-1-billion-ev-plant-investment-turkiye.aspx>. Erişim tarihi: 31.05.2026.
- Türkiye Cumhuriyeti Yatırım Ofisi (2024b). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Yüksek Teknoloji Yatırım Programı'nı açıkladı. Alınan yer: <https://www.invest.gov.tr/en/news/>

- Anadolu ajantı (2026c). Səyir ayında qatatta uşayışqarınıñ sany 43 myñnan asty, al jasył energıyaınen qatatta ülesı 60%-ğa jetti. Silteme: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/sarj-soket-sayisi-nisan-da-43-bini-asti-yesil-sarjin-payi-yuzde-60-a-ulas-ti/3945338>. Qaralğan uaqyty: 28.05.2026.
- Avtokölik distribyutorlary jəne mobilьдіlik qauymdastygy (2026). Avtokölik jəne jeñil kommerciyalıq kölikter narıfy: 2025 жылға арналған шолу есебі. Silteme: https://www.odmd.org.tr/web_2837_1/neuralnetwork.aspx?type=26. Qaralğan uaqyty: 30.05.2026.
- Avtokölik өнеркəсібі экспорттаушылар қауымдастығы (2026). Avtokölik jəne jeñil kommerciyalıq kölikter narıfy: 2025 жылға арналған шолу есебі. Silteme: <https://oib.org.tr/tr/basin-odasi-basin-bultenleri-otomotiv-endustrisi-2025-yilini-415-milyar-dolar-ihracatla-zirvede-kapatti.html>. Qaralğan uaqyty: 31.05.2026.
- Avtokölik өнеркəсібі қауымдастығы (2026). 2025 жылғы өндіріс, экспорт jəne narық көрсеткіштері. Silteme: <https://www.osd.org.tr/haberler/231>. Qaralğan uaqyty: 31.05.2026.
- BloombergNEF (2025). Metall baғасының өсуіне қарамастан, литий-ионды батарея жинақтарының бағасы бір киловатт-сағат үшін 108 АҚШ долларына дейін төмендеді. Silteme: <https://about.bnef.com/insights/clean-transport/lithium-ion-battery-pack-prices-fall-to-108-per-kilowatt-hour-despite-rising-metal-prices-bloombergnef/>. Qaralğan uaqyty: 29.05.2026.
- Ekonomim (2026). Togg 2025 жылға арналған мақсаттарына қол жеткізді: 39 мың автокөлік жеткізіліп, пайдаланушылар саны 88 мыңнан асты. Silteme: <https://www.ekonomim.com/sektorler/otomotiv/togg-2025-hedeflerini-tutturdu-39-bin-arac-teslimatıyla-kullanici-sayisi-88-bini-asti-haberi-866408>. Qaralğan uaqyty: 29.05.2026.
- Еуропалық автокөлік өндірушілері қауымдастығы (2026). Жаңа автокөліктерді тіркеу: 2025 жылы 1,8%-ға өсті; толық электрлі автокөліктердің (BEV) нарықтағы үлесі – 17,4%. Silteme: <https://www.acea.auto/pc-registrations/new-car-registrations-1-8-in-2025-battery-electric-17-4-market-share/>. Qaralğan uaqyty: 30.05.2026.
- Еуропалық Одақ (2023). Еуропалық Парламент пен Кеңестің баламалы отын инфрақұрылымын дамыту туралы регламенті. Silteme: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1804/oj>. Qaralğan uaqyty: 30.05.2026.
- Халықаралық таза көлік кеңесі (2025). Еуропалық Одақтағы жеңіл автокөліктердің өмірлік цикліндегі парниктік газдар шығарындылары. Silteme: <https://theicct.org/publication/life-cycle-ghg-emissions-passenger-cars-eu-jul25/>. Qaralğan uaqyty: 30.05.2026.
- Халықаралық энергетика агенттігі (2026). Жаһандық электрлі автокөліктерге болжам – 2026. Silteme: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-product/global-ev-outlook-2026>. Qaralğan uaqyty: 30.05.2026.
- Энергия нарығын реттеу органы (2022). Қаттау қызметі туралы ереже. Silteme: <https://www.>

news-from-turkey/pages/president-erdogan-unveils-high-technology-investment-program.aspx. Erişim tarihi: 31.05.2026.

Resmi Gazete (2025). Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na ekli (II) sayılı listede yer alan bazı malların ÖTV oranlarına ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı. Alınan yer: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250724.htm>. Erişim tarihi: 31.05.2026.

Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025). HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programı. Alınan yer: <https://hit30.sanayi.gov.tr/>. Erişim tarihi: 31.05.2026.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2026). Türkiye elektrik üretim-iletim istatistikleri 2025. Alınan yer: <https://www.teias.gov.tr/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri>. Erişim tarihi: 31.05.2026.

Uluslararası Temiz Ulaşım Konseyi (2025). Avrupa Birliği'nde binek otomobillerin yaşam döngüsü sera gazı emisyonları. Alınan yer: <https://theicct.org/publication/life-cycle-ghg-emissions-passenger-cars-eu-jul25/>. Erişim tarihi: 30.05.2026.

Uluslararası Enerji Ajansı (2026). Küresel elektrikli araç görünümü 2026. Alınan yer: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-product/global-ev-outlook-2026>. Erişim tarihi: 30.05.2026.

resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220402-2.htm. Қаралған уақыты: 29.05.2026.

Энергия нарығын реттеу органы (2026). Қуаттау қызметі нарығының айлық статистикасы: 2026 жылғы сәуір. Сілтеме: <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/4-15555/sarjhizmetipiyasasiyalikistatistikleri>. Қаралған уақыты: 29.05.2026.

Ресми газет (2025). Арнайы тұтыну салығы туралы заңның (II) қосымшасында көрсетілген кейбір тауарларға қолданылатын арнайы тұтыну салығы мөлшерлемелері туралы Президент Жарлығы. Сілтеме: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250724.htm>. Қаралған уақыты: 31.05.2026.

Түркия Республикасының Инвестициялар жөніндегі кеңсесі (2024a). BYD Түркияда электрлі автокөлік зауытына 1 млрд. АҚШ доллары көлемінде инвестиция салатынын жариялады. Сілтеме: <https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/byd-announces-landmark-usd-1-billion-ev-plant-investment-turkiye.aspx>. Қаралған уақыты: 31.05.2026.

Түркия Республикасының Инвестициялар жөніндегі кеңсесі (2024b). Президент Ердоған жоғары технологияларға инвестиция салу бағдарламасын таныстырды. Сілтеме: <https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/president-erdogan-unveils-high-technology-investment-program.aspx>. Қаралған уақыты: 31.05.2026.

Түркия Республикасы Өнеркәсіп және технология министрлігі (2025). HIT-30 жоғары технологияларға инвестиция салу бағдарламасы. Сілтеме: <https://hit30.sanayi.gov.tr/>. Қаралған уақыты: 31.05.2026.

Түркия электр энергиясын беру акционерлік қоғамы (2026). Түркияның 2025 жылғы электр энергиясын өндіру және беру статистикасы. Сілтеме: <https://www.teias.gov.tr/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri>. Қаралған уақыты: 31.05.2026.

TRUMP'IN ÇİN ZİYARETİ: ABD-ÇİN REKABETİNDE YAPICI STRATEJİK İSTİKRAR MÜMKÜN MÜ?

OMIRBEK HANAYI

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
UZMAN ARAŞTIRMACISI

ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ,
АҒА ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ТРАМПТЫҢ ҚЫТАЙҒА САПАРЫ:
АҚШ-ҚЫТАЙ БӘСЕКЕЛЕСТІГІНДЕ
СЫНДАРЛЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ
ТҰРАҚТЫЛЫҚ МҮМКІН БЕ?

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald Trump'ın 13-15 Mayıs 2026 tarihli Pekin ziyareti, ilk bakışta ABD-Çin ilişkilerinde bir "yumuşama" dönemi izlenimi verse de, yayımlanan resmî metinler daha temkinli ve stratejik bir tablo ortaya koymaktadır. Pekin'in resmî açıklamaları, ziyaretin yalnızca ikili ilişkilerin normalleştirilmesini değil, aynı zamanda büyük güç rekabetinin yönetilebilir bir çerçeveye oturtulmasını hedeflediğini göstermektedir. Bu kapsamda ilişkilerin yeni bir stratejik zeminde yeniden yapılandırılması, ekonomik ve ticari ilişkilerde istikrarın sağlanması, siyasi, diplomatik ve askerî iletişim kanallarının güçlendirilmesi, Tayvan konusundaki kırmızı çizgilerin açık biçimde yeniden teyit edilmesi ve Orta Doğu ile Ukrayna krizlerinin liderler düzeyinde ele alınması öncelikli gündem maddeleri olarak öne çıkmaktadır (Xinhua, 2026a). Özellikle Çin tarafının "Çin-ABD arasında yapıcı stratejik istikrar ilişkisi" (Constructive China-U.S. Relationship of Strategic Stability) kavramını yeni bir çerçeve olarak öne çıkarması, bunun bir uzlaşma ya da yeni bir ortaklık arayışından ziyade, rekabetin kontrol altında tutulmasını amaçlayan bir stratejik yönetim modeli olduğunu ortaya koymaktadır (Çin Dışişleri Bakanlığı, 2026a).

**EKONOMİK ALANDA,
İKİLİ TİCARET
VE YATIRIMLARI
KURUMSAL BİR
ZEMİNDE YÖNETMEK
AMACIYLA ABD-ÇİN
TİCARET KURULU İLE
ABD-ÇİN YATIRIM
KURULU KURULMASI
KONUSUNDA
MUTABAKATA VARDI**

**ЭКОНОМИКАЛЫҚ
САЛАДА ЕКІЖАҚТЫ
САУДА МЕН
ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ
ҚАТЫНАСТАРДЫ
ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ
НЕГІЗДЕ БАСҚАРУ
МАҚСАТЫНДА
АҚШ-ҚЫТАЙ САУДА
КЕҢЕСІ МЕН
АҚШ-ҚЫТАЙ
ИНВЕСТИЦИЯЛАР
КЕҢЕСІН ҚҰРУ
ЖӨНІНДЕ КЕЛІСІМГЕ
КЕЛДІ**

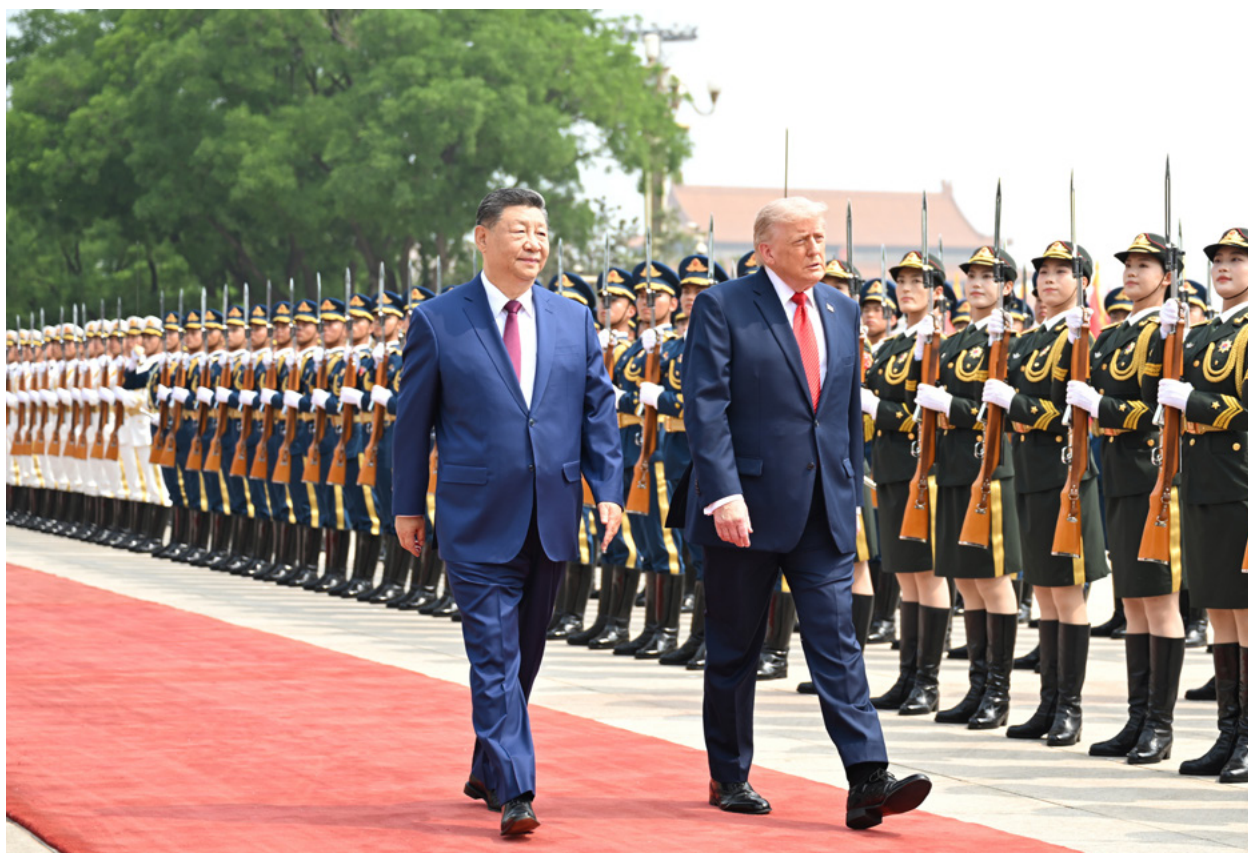

Amerika Құрама Штаттарының (АҚШ) президенті Дональд Трамптың 2026 жылы 13-15 мамыр аралығында Пекинге жасаған сапары бір қарағанда АҚШ-Қытай қарым-қатынасында белгілі бір «жұмсару» кезеңі басталғандай әсер қалдырғанымен, жарияланған ресми құжаттар әлдеқайда байыпты әрі стратегиялық сипаттағы көріністі аңғартады. Пекиннің ресми мәлімдемелері бұл сапардың мақсаты екіжақты қатынастарды қалыпқа келтірумен ғана шектелмейтінін, сонымен қатар ұлы державалар арасындағы бәсекелестікті реттелетін стратегиялық арнаға түсіру екенін көрсетеді. Осы тұрғыдан алғанда, екіжақты қатынастарды жаңа стратегиялық негізде қайта қалыптастыру, экономикалық және сауда байланыстарының тұрақтылығын қамтамасыз ету, саяси, дипломатиялық және әскери байланыс арналарының тиімділігін арттыру, Тайвань мәселесіне қатысты «қызыл сызықтарды» нақты түрде қайта растау, сондай-ақ Таяу Шығыс пен Украина дағдарыстарын мемлекет басшылары деңгейінде талқылау сапардың негізгі күн тәртібін құрады (Синьхуа, 2026a). Әсіресе, Қытай тарапының «Қытай-АҚШ арасындағы сындарлы стратегиялық тұрақтылық қатына-

Trump'ın görüşme sonunda ziyareti "çok başarılı" ve "çok sayıda anlaşmanın imzalandığı" bir süreç olarak nitelendirmesi ise, somut kazanımlardan ziyade iki taraf arasında oluşturulan bu yeni stratejik çerçevenin siyasi açıdan öne çıkarıldığını göstermektedir. Zaten Beyaz Saray açıklamasında Trump'ın Çin ziyareti, ABD-Çin ilişkilerinde stratejik istikrarı güçlendirmeye yönelik tarihî bir diplomatik adım olarak tanımlandı. Açıklamaya göre, taraflar arasında küresel güvenlik bağlamında İran'ın nükleer silah edinmemesi gerektiği vurgulanmış, Hürmüz Boğazı'nın uluslararası deniz trafiğine açık tutulması konusunda ortak tutum sergilendi. Ayrıca Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arındırılması yönündeki ortak hedef yeniden teyit edildi. Ekonomik alanda, ikili ticaret ve yatırımları kurumsal bir zeminde yönetmek amacıyla ABD-Çin Ticaret Kurulu ile ABD-Çin Yatırım Kurulu kurulması konusunda mutabakata vardı. Çin, nadir toprak elementleri ve kritik minerallere ilişkin tedarik zinciri sorunlarının giderilmesi konusunda ABD'nin kaygılarını ele almayı taahhüt etti. Bunun yanında Çin, 200 adet Boeing uçağı satın almayı

стары» (Constructive China-U.S. Relationship of Strategic Stability) тұжырымдамасын жаңа тұғырнама ретінде ұсынуы оның тараптар арасындағы ымыраға келу немесе жаңа стратегиялық әріптестік қалыптастыру әрекеті емес, керісінше стратегиялық бәсекелестікті бақылауда ұстап, тиімді реттеуге бағытталған үлгі екенін көрсетеді (Қытай CIM, 2026a).

Кездесу қорытындысында Трамптың бұл сапарды «өте табысты» және «көптеген келісімдерге қол қойылған» үдеріс ретінде бағалауы нақты нәтижелерден гөрі екі тарап арасында қалыптасқан жаңа стратегиялық шеңбердің саяси тұрғыдан ерекше маңызға ие болғанын аңғартады. Ақ үйдің ресми мәлімдемесінде де Трамптың Қытайға сапары АҚШ-Қытай қатынастарындағы стратегиялық тұрақтылықты нығайтуға бағытталған тарихи дипломатиялық қадам ретінде сипатталды. Мәлімдемеге сәйкес, тараптар жаһандық қауіпсіздік тұрғысынан Иранның ядролық қаруға ие болмауы қажеттігін ерекше атап өтіп, Ормуз бұғазының халықаралық теңіз қаты-

кабүл едerek Америкaн ималат санaйисини дестеклейек өнeмлі бiр сiпaрiш верди. Тарим ала-нинда ise Чiн, 2026-2028 дөнeминде her yл en az 17 мильар АБД долари тутаринда Америкaн тарим үрүнүн сaтiн алмай, АБД сiгiр ети iчин пазар еришimini yeniden сaғлaмай, ve канатли ети иthalатини yeniden башлатмай, кабул етти. Genel olarak сөз konusu ачikлама, зияретин hem стратегик гүвенлик hem де економик илiшкiler ачисиндан АБД ile Чiн арасинда диалог ve iш бирлигини гүчлeндirmeyi амачладигини ortaya коymaktadır (Beyaz Saray, 2026).

Mayıs 2026'daki Trump-Xi zirvesinin en өнeмлі дипломатик hazırlığı, 30 Nisan 2026'da Чiн Dışişleri Bakanı Wang Yi ile АБД Dışişleri Bakanı Marco Rubio арасинда gerçеkleştirilen telefon görüşmesi oldu. Görüşmede taraflar, üst düzey lider diplomasisinin öneminі, stratejik istikrarın korunmasını ve iш бирлиги ile görüş ayrılıklarının eş zamanlı yönetilmesini vurguladılar. Tayvan ve Orta Doğu başta olmak üzere kritik гүвенлик meselelerinin gündemde yer alması, Pekin zirvesinin spontane bir diplomatik temas olmaktan ziyade, giderek yoğunlaşan bölgesel ve küresel jeopolitik ve jeoekonomik rekabetin ortaya çıkardığı riskleri yönetme ihtiyacının bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Öncelikle, Trump'ın Чiн ziyaretі, Pekin-Washington іlіşkilerinde kalıcı bir normalleşmenin başlangıcı olarak değil, artan stratejik rekabetin her iki taraf ачисиндан yükselen maliyetlerini kontrol altına almaya yönelik geçici bir dengeleme girişimi olarak değerlendirilmelidir. Ziyarette ekonomik іш бирлиги ve ticaret başlıkları ön plana çıkarılmış olsa da, Чiн'in resmî açıklamalarında Tayvan meselesinin "en önemli konu" ve "іkili іlіşkilerdeki en büyük risk kaynağı" olarak tanımlanması, гүвенлик gündeminin ekonomik іlіşkilerі şekillendiren temel unsur olmaya devam ettiğini ачıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Pekin, ticari anlaşmazlıkların çözümünde "eşit іstişare" ilkesini tek meşru yöntem olarak vurgularken, Washington ise gümrük tarifeleri ile kritik minerallere yönelik kısıtlama ve soruşturmaları kaldırmak yerine bunları müzakere sürecinde stratejik pazarlık araçları olarak muhafaza etmiştir.

Öte yandan, Şubat 2026'da başlayan ve Trump'ın Pekin ziyaretі sırasında devam eden

насы үшін ашық болуын қолдайтын ортақ ұстанымдарын білдірді. Сонымен қатар, Солтүстік Кореяны ядролық қарудан оқшаулау жөніндегі ортақ мақсат қайта расталды. Экономикалық салада екіжақты сауда мен инвестициялық қатынастарды институционалдық негізде басқару мақсатында АҚШ-Қытай Сауда кеңесі мен АҚШ-Қытай Инвестициялар кеңесін құру жөнінде келісімге келді. Қытай сирек жер элементтері мен стратегиялық маңызы бар минералдардың жеткізу тізбегіне қатысты АҚШ-тың алаңдаушылықтарын назарға алып, оларды шешуге міндеттенді. Сонымен қатар Қытай америкалық авиация өнеркәсібін қолдау мақсатында 200 Boeing ұшағын сатып алуға келісті. Ауыл шаруашылығы саласында Қытай 2026–2028 жылдар аралығында жыл сайын кемінде 17 миллиард АҚШ доллары көлемінде америкалық ауыл шаруашылығы өнімдерін сатып алуға, америкалық сиыр етінің Қытай нарығына қайта шығуына мүмкіндік беруге және құс етінің импортын қайта бастауға келісті. Жалпы алғанда, аталған мәлімдеме бұл сапардың стратегиялық қауіпсіздік пен экономикалық ынтымақтастық тұрғысынан АҚШ пен Қытай арасындағы диалог пен өзара іс-қимылды күшейтуге бағытталғанын көрсетеді (Ақ үй, 2026).

2026 жылғы мамырда өткен Трамп-Си Цзиньпин кездесуіне дайындықтың ең маңызды дипломатиялық кезеңі 2026 жылғы 30 сәуірде Қытайдың Сыртқы істер министрі Ван И мен АҚШ Мемлекеттік хатшысы Марко Рубио арасында өткен телефон арқылы сөйлесуден басталды. Кездесу барысында тараптар жоғары деңгейдегі көшбасшылар дипломатиясының маңызын, стратегиялық тұрақтылықты сақтаудың қажеттілігін, сондай-ақ ынтымақтастық пен пікір қайшылықтарын қатар реттеудің маңыздылығын атап өтті. Тайвань мәселесі мен Таяу Шығыстағы ахуалдың, ең алдымен қауіпсіздікке қатысты өзекті мәселелердің күн тәртібіне шығарылуы Пекиндегі саммиттің кездейсоқ дипломатиялық кездесу емес, керісінше барған сайын күшейіп келе жатқан өңірлік және жаһандық геосаяси әрі геоэкономикалық бәсекелестіктің туындатқан тәуекелдерін реттеу қажеттілігінің нәтижесі болғанын көрсетеді.

Иран Сavaşı, görüşmelerin güvenlik boyutunu daha da belirgin hâle getirdi. Trump ile Xi'nin Orta Doğu'daki gelişmeleri ve Hürmüz Boğazı'nın güvenliğini ele alması, ziyaretin yalnızca ikili ekonomik ilişkilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda bölgesel krizlerin yönetilmesine yönelik stratejik bir diyalog zemini oluşturmayı amaçladığını göstermektedir.

Aslında Trump'ın ikinci dönemindeki Çin politikası, ilk döneminde benimsediği "ticaret savaşı" stratejisinin daha kurumsallaşmış, çok katmanlı ve jeostratejik bir versiyonu olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde gümrük tarifeleri, kritik minerallere yönelik soruşturmalar, Section 232 kapsamındaki ticaret araçları, ihracat kontrolleri ve jeoteknolojik rekabet eş zamanlı biçimde devreye sokuldu. Beyaz Saray'ın 12 Mayıs 2025 tarihli başkanlık emri, Çin'e uygulanan ek karşılıklılık tarifelerini 90 günlüğüne yumuşatırken, bu adımı bir uzlaşma jesti olarak değil, "ulusal ve ekonomik güvenlik kaygılarını" gidermeye yönelik taktiksel bir düzenleme olarak tanımladı. Dolayısıyla Trump yönetiminin Çin politikasının temel mantığı, baskı araçlarını tamamen ortadan kaldırmak yerine, bunların kapsamını ve yoğunluğunu müzakere sürecinin ihtiyaçlarına göre esnek biçimde ayarlamak olduğu söylenebilir (Beyaz Saray, 2025a).

Trump'ın Çin ziyaretinin ekonomik boyutu, ABD-Çin ticaret savaşının sona erdiğini değil, yalnızca kullanılan araçların yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Çin tarafı, görüşmelerde ticaret ekiplerinin gerçekleştirdiği müzakerelerin "genel olarak dengeli ve olumlu" sonuçlar verdiğini açıkladı. Pekin'in "anlaşma", "çözüm" veya "kalıcı uzlaşma" gibi ifadeler yerine bu söylemi tercih etmesi, kapsamlı bir uzlaşıdan ziyade müzakere sürecinin devamlılığını koruma amacını yansıtmaktadır. Aynı açıklamada tarım, sağlık, turizm ve kolluk kuvvetleri arasındaki iş birliği alanlarının öne

GÖRÜŞMEDE TARAFLAR, ÜST DÜZEY LİDER DİPLOMASİSİNİN ÖNEMİNİ, STRATEJİK İSTİKRARIN KORUNMASINI VE İŞ BİRLİĞİ İLE GÖRÜŞ AYRILIKLARININ EŞ ZAMANLI YÖNETİLMESİNİ VURGULADILAR

KEZDESU BАРЫСЫНДА
ТАРАПТАР ЖОҒАРЫ
ДЕҢГЕЙДЕГІ
КӨШБАСШЫЛАР
ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ
МАҢЫЗЫН,
СТРАТЕГИЯЛЫҚ
ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ
САҚТАУДЫҢ
ҚАЖЕТТІЛІГІН,
СОНДАЙ-АҚ
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ
ПЕН ПІКІР ҚАЙ-
ШЫЛЫҚТАРЫН
ҚАТАР РЕТТЕУДІҢ
МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН
АТАП ӨТТІ

Ең алдымен, Трамптың Қытайға жасаған сапарын Пекин мен Вашингтон арасындағы қатынастардың ұзақ мерзімді қалыптастыру бастауы ретінде емес, керісінше барған сайын күшейген стратегиялық бәсекелестіктің екі тарап үшін де арта түскен шығындарын бақылауға бағытталған уақытша реттеу әрекеті ретінде бағалаған жөн. Сапар барысында экономикалық ынтымақтастық пен сауда мәселелері алдыңғы қатарға шығарылғанымен, Қытайдың ресми мәлімдемелерінде Тайвань мәселесінің «ең маңызды мәселе» және «екіжақты қатынастардағы ең үлкен тәуекел көзі» ретінде сипатталуы қауіпсіздік күн тәртібінің экономикалық байланыстарды айқындайтын негізгі фактор болып қала беретінін анық көрсетеді. Шынында да, Пекин сауда дауларын шешудің бірден-бір заңды тәсілі ретінде «тең құқықты келіссөздер» қағидатын ерекше атап көрсетсе, Вашингтон кедендік тарифтерді, сондай-ақ стратегиялық маңызы бар минералдарға қатысты шектеулер мен тергеу шараларын алып тастаудың орнына, оларды келіссөздер үдерісіндегі стратегиялық қысым тетігі ретінде сақтап қалды.

Сонымен қатар, 2026 жылғы ақпанда басталып, Трамптың Пекинге сапары кезінде де жалғасқан Ирандағы соғыс келіссөздердің қауіпсіздік тарапын бұрынғыдан да айқындай түсті. Трамп пен Сидің Таяу Шығыстағы ахуал мен Ормуз бұғазының қауіпсіздігін талқылауы бұл сапардың тек екіжақты экономикалық қатынастармен шектелмегенін, сонымен бірге өңірлік дағдарыстарды басқаруға арналған стратегиялық диалог алаңын қалыптастыруды көздегенін дәлелдейді.

Негізінде, Трамптың екінші президенттік мерзіміндегі Қытайға қатысты саясатын оның алғашқы президенттік кезеңінде ұстанған «сауда

чыкарылымы, Чінің саыаи политикасы, текнология ве улсала гүвенлик гили иһтиләfli конулары гері планла тутаркен, даһа дүшүк сийази малиyetли алаңларла илерлеме сағламала чәлиштиğini гөстермектедир (Xinhua, 2026a; Xinhua, 2026b).

Buna karşılık Washington, ticaret ve sanayi güvenliğine ilişkin baskı araçlarından vazgeçmemiştir. Beyaz Saray, 2025 ve 2026 yıllarında Section 232 kapsamındaki gümrük tarifelerini yeniden yürürlüğe koymuş, çelik, alüminyum

соғысы» стратегиясының неғұрлым жүйеленген, көпдеңгейлі және геостратегиялық сипат алған нұсқасы ретінде қарастыруға болады. Осы кезеңде кедендік тарифтер, стратегиялық маңызы бар минералдарға қатысты тергеулер, «Section 232» аясындағы сауда құралдары, экспорттық бақылау тетіктері және геотехнологиялық бәсекелестік бір мезгілде іске қосылды. Ақ үйдің 2025 жылғы 12 мамырдағы президенттік

ve bakır ithalatına yönelik korumacı tedbirleri genişletmiştir. Ayrıca 25 Nisan 2025 tarihinde Federal Register'da yayımlanan karar uyarınca işlenmiş kritik mineraller ve bunların türev ürünlerine ilişkin bir Section 232 ulusal güvenlik soruşturması başlatılmıştır. Bu gelişmeler, Washington'ın kritik mineral tedarikini artık yalnızca ekonomik rekabetin değil, doğrudan ulusal güvenliğini bir parçası olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Do-

P

жарлығы Қытайға қатысты қосымша өзара кедендік тарифтерді 90 күн мерзімге жұмсартқанымен, бұл қадам ымыраға келудің көрінісі ретінде емес, «ұлттық және экономикалық қауіпсіздікке қатысты алаңдаушылықтарды» азайтуға бағытталған тактикалық түзету ретінде түсіндірілді. Демек, Трамп әкімшілігінің Қытайға бағытталған саясатының негізгі логикасы қысым көрсету құралдарынан толықтай бас тарту емес, қайта олардың ауқымы мен қарқындылығын келіссөздер үдерісінің қажеттіліктеріне қарай икемді түрде реттеп отыру деуге болады (Ақ үй, 2025a).

Экономикалық тұрғыдан алып қарағанда, Трампың Қытайға жасаған сапары АҚШ-Қытай арасындағы сауда соғысының аяқталғанын емес, керісінше осы бәсекелестікте қолданылатын құралдардың қайта бейімделгенін көрсетеді. Қытай тарапы келіссөздер барысында сауда жөніндегі жұмыс топтарының жүргізген келіссөздері «жалпы алғанда теңгерімді әрі оң нәтиже бергенін» мәлімдеді. Пекиннің «келісім», «түпкілікті шешім» немесе «тұрақты ымыра» сияқты ұғымдардың орнына дәл осындай тұжырымды қолдануы жан-жақты келісімге қол жеткізуден гөрі, келіссөздер үдерісінің үздіксіздігін сақтауға басымдық бергенін аңғартады. Сондай-ақ, сол мәлімдемеде ауыл шаруашылығы, денсаулық сақтау, туризм және құқық қорғау органдары арасындағы ынтымақтастықтың ерекше аталып өтуі Қытайдың өнеркәсіп саясаты, технология және ұлттық қауіпсіздік сияқты күрделі әрі қайшылықты мәселелерді кейінге қалдырып, саяси тұрғыдан анағұрлым салмағы төмен салаларда ілгерілеуге ұмтылғанын көрсетеді (Синьхуа, 2026a; Синьхуа, 2026b).

Өз кезегінде Вашингтон сауда және өнеркәсіптік қауіпсіздік саласындағы қысым тетіктерінен бас тартқан жоқ. Ақ үй 2025-2026 жылдары «Section 232» аясындағы кедендік тарифтерді қайта күшіне енгізіп, болат, алюминий және мыс импортына қатысты қорғаныс шараларының аясын кеңейтті. Бұдан бөлек, 2025 жылғы 25 сәуірде Federal Register-де жарияланған шешімге сәйкес, өңделген стратегиялық маңызы бар минералдар мен олардан өндірілетін өнімдердің импортына қаты-

layısıyla tarifelere ilişkin geçici yumuşamaya rağmen, kritik girdiler, ileri teknoloji ve sanayi kapasitesi eksenindeki stratejik rekabet kurumsal niteliğini korumaktadır (Beyaz Saray, 2025b).

Bilhassa nadir toprak elementleri ve kritik mineraller, bu yeni jeoekonomik rekabetin merkezinde yer almaktadır. Güncel akademik çalışmalar, Çin'in bu alandaki üstünlüğünün yalnızca madencilik kapasitesinden değil; rafinaj, ara üretim, ileri teknoloji ve düzenleyici kapasiteyi bütünleştiren kapsamlı bir ekosistemden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, konuya ilişkin araştırmalar ABD'nin ihracat kontrolleri ve jeoteknolojik kısıtlamalarının Çin'i yavaşlatmaktan ziyade yerli teknolojik ikameyi ve açık yapay zekâ ekosistemlerinin gelişimini hızlandırabileceğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle Trump-Xi görüşmelerinde ticaret, teknoloji ve ulusal güvenlik başlıklarının birbirinden bağımsız ele alınması mümkün değildir. Öte yandan, 2025 tarifelerinin ekonomik etkilerini inceleyen çalışmalar, misillemeler derinleştikçe refah kayıplarının hızla arttığını göstermektedir. Bu durum, Mayıs 2026 ziyaretindeki kontrollü yumuşamanın stratejik bir geri adım değil, artan ekonomik maliyetleri sınırlamaya yönelik pragmatik bir tercih olduğunu ortaya koymaktadır (Liu & Lee, 2026).

Güvenlik boyutu açısından bakıldığında, Tayvan meselesi Trump'ın ikinci başkanlık döneminde ABD-Çin ilişkilerinin en hassas ve kritik başlıklarından biri olmaya devam etmektedir. Nitekim Trump'ın Mayıs 2026'daki Pekin ziyareti sırasında da Tayvan, yalnızca ikili ilişkilerin bir alt başlığı değil, ABD-Çin stratejik rekabetinin merkezî güvenlik dosyası olarak öne çıkmaktadır. Xinhua'nın yayımladığı metinde Xi'nin Tayvan'ı "ABD-Çin ilişkilerindeki en önemli mesele" olarak tanımlaması ve bu konunun doğru yönetilmesi hâlinde genel istikrarın korunabileceğini, yanlış yönetilmesi durumunda ise çarpışma ve hatta çatışma riskinin doğabileceğini belirtmesi, Pekin'in Tayvan konusundaki yaklaşımının ne kadar sert ve stratejik olduğunu göstermektedir (Xinhua, 2026a). Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada da "yapıcı stratejik istikrar"ın ancak Tayvan konusunda azami ihtiyat gösterilmesiyle mümkün olabileceği vurgulanmış, Washington'un Tayvan'a yönelik silah satışla-

↑

сты «Section 232» шеңберінде ұлттық қауіпсіздік мәселесі бойынша арнайы тергеу басталды. Бұл қадам Вашингтонның стратегиялық маңызы бар минералдарды енді тек экономикалық бәсекелестіктің объектісі ретінде ғана емес, ұлттық қауіпсіздіктің ажырамас құрамдас бөлігі ретінде қарастыра бастағанын аңғартады. Сондықтан кедендік тарифтерге қатысты уақытша жұмсарту шаралары қабылданғанымен, стратегиялық шикізат, жоғары технологиялар және өнеркәсіптік өндірістік әлеует төңірегіндегі бәсекелестік өзінің құрылымдық сипатын сақтап қалды (Ақ үй, 2025b).

Әсіресе сирек жер элементтері мен стратегиялық маңызы бар минералдар қазіргі геοэкономикалық бәсекелестіктің негізгі өзегіне айналды. Соңғы ғылыми зерттеулер Қытайдың бұл саладағы басымдығы тек пайдалы қазбаларды өндіру көлемімен ғана шектелмей, оның минералдарды өңдеу, аралық өндіріс, жоғары технологиялар және реттеушілік мүмкіндіктерді біріктірген кешенді экожүйесінде жатыр. Сонымен қатар осы бағыттағы зерттеулер АҚШ-тың экспорттық бақылау шаралары мен геотехнологиялық шектеулері Қытайдың технологиялық дамуын баяулатудан гөрі, отандық технологиялық импортты алмастыру үдерісін және ашық жасанды интеллект экожүйелерінің дамуын жеделдетуі мүмкін екеніне назар аударады. Осыған байланысты Трамп-Си кездесулерінде сауда, технология және ұлттық қауіпсіздік мәселелерін бір-бірінен бөліп қарастыру мүмкін емес. Бұған қоса, 2025 жылғы тарифтердің экономикалық салдарын талдаған зерттеулер жауап шаралары күшейген сайын экономикалық әл-ауқат шығындарының да жылдам артатынын көрсетеді. Бұл жағдай 2026 жылы мамырдағы сапар кезінде байқалған шектеулі жұмсару стратегиялық шегіністің емес, экономикалық шығындардың ұлғаюын тежеуге бағытталған прагматикалық қадам болғанын дәлелдейді (Ли & Лю, 2026).

Қауіпсіздік тұрғысынан қарағанда, Тайвань мәселесі Трамптың екінші президенттік мерзімінде де АҚШ-Қытай қатынастарының ең өзекті әрі ең сезімтал мәселелерінің бірі болып қала береді. Шынында да, Трамптың 2026 жылы мамырда Пекинге жа-

рина karşı Pekin'in tutumunun "tutarlı ve açık" olduğu bir kez daha teyit edildi (Çin Dışişleri Bakanlığı, 2026a). Bu ifadeler, Pekin'in ziyaret boyunca Tayvan meselesini yalnızca egemenlik sorunu olarak değil, ABD-Çin ilişkilerinin genel yönünü belirleyen temel güvenlik eksenini konumlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, Güney Çin Denizi ve Hint-Pasifik başlıkları, resmî metinlerde Tayvan kadar ön planda yer almasa da stratejik mantık bakımından aynı güvenlik denklemine dâhildir. Çünkü Tayvan, Çin açısından bölgesel bütünlük ve stratejik derinlik meselesi iken, ABD açısından Hint-Pasifik'teki güvenlik mimarisinin ve müttefiklik ağlarının korunmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla Pekin'in temel beklentisi, Washington'un Çin'in çevresel güvenlik alanını daraltacak askerî ve siyasi hamlelerden kaçınmasıdır. Buna karşılık ABD'nin beklentisi ise Çin'in Tayvan Boğazı, Güney Çin Denizi ve genel olarak Hint-Pasifik'te bölgesel zorlamayı ve gri bölge baskısını artırmamasıdır. Mayıs görüşmelerinde askerî iletişim kanallarının açık tutulmasına yapılan vurgu da bu nedenle önemlidir. Zira taraflar arasında stratejik uzlaşıdan çok derin görüş ayrılıkları bulunduğu için, doğrudan iletişim kanallarının açık tutulması çatışma riskini azaltan temel araçlardan biri hâline gelmiştir. Esasen ABD-Çin ilişkilerinin güvenlik boyutu, yalnızca Tayvan veya Güney Çin Denizi gibi münferit kriz başlıklarından ibaret değildir. Aksine, ticaret, teknoloji, kritik mineraller, askerî iletişim ve bölgesel güvenlik meselelerini aynı stratejik çerçevede buluşturan çok boyutlu bir rekabet alanını kapsamaktadır.

Bu güvenlik geriliminin teknoloji boyutu da klasik ticaret ihtilafından ayrılmaktadır. İhracat kontrolleri, yarı iletkenler, yapay zekâ hızlandırıcıları, tasarım yazılımları, nadir toprak elementleri ve kritik mineraller etrafındaki mücadele, yalnızca ekonomik üstünlük meselesi değil, geleceğin

**ÇİN DIŞİŞLERİ
BAKANLIĞI
TARAFINDAN YAPILAN
AÇIKLAMADA DA
"YAPICI STRATEJİK
İSTİKRAR"IN ANCAK
TAYVAN KONUSUNDA
AZAMİ İHTİYAT
GÖSTERİLMESİYLE
MÜMKÜN
OLABİLECEĞİ
VURGULANMIŞ,
WASHINGTON'UN
TAYVAN'A YÖNELİK
SİLAH SATIŞLARINA
KARŞI PEKİN'İN
TUTUMUNUN
"TUTARLI VE AÇIK"
OLDUĞU BİR KEZ
DAHA TEYİT EDİLDİ**

**QYTAЙ CIM
ЖАРИЯЛАҒАН
МӘЛІМДЕМЕДЕ
ДЕ «СЫНДАРЛЫ
СТРАТЕГИЯЛЫҚ
ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫҢ»
ТАЙВАНЬ
МӘСЕЛЕСİNДЕ
БАРЫНША САҚТЫҚ
ТАНЫТЫЛҒАН
ЖАҒДАЙДА ҒАНА
ҚАМТАМАСЫЗ
ЕТІЛЕТІНІ
АТАП ӨТІЛІП,
ВАШИНГТОННЫҢ
ТАЙВАНҒА ҚАРУ-
ЖАРАҚ САТУЫНА
ҚАТЫСТЫ ПЕКИННІҢ
ҰСТАНЫМЫ
«ДӘЙЕКТІ ӘРІ
АЙҚЫН» ЕКЕНІ ТАҒЫ
ДА ҚАЙТАЛАНДЫ**

саған сапары барысында Тайвань мәселесі екіжақты қатынастардың жекелеген тақырыбы ретінде ғана емес, АҚШ-Қытай стратегиялық бәсекелестігінің негізгі қауіпсіздік мәселесі ретінде қарастырылды. Синхуа агенттігі жариялаған мәтінде Си Тайвань мәселесін «АҚШ-Қытай қатынастарындағы ең маңызды мәселе» деп атап, бұл мәселе дұрыс басқарылған жағдайда жалпы тұрақтылықты сақтауға мүмкіндік болатынын, ал қате басқарылған жағдайда тіпті әскери қақтығыс қаупіне дейін алып келуі мүмкін екенін мәлімдеді (Xinhua, 2026a). Қытай CIM жариялаған мәлімдемеде де «сындарлы стратегиялық тұрақтылықтың» Тайвань мәселесінде барынша сақтық танытылған жағдайда ғана қамтамасыз етілетіні атап өтіліп, Вашингтонның Тайваньға қару-жарақ сатуына қатысты Пекиннің ұстанымы «дәйекті әрі айқын» екені тағы да қайталанды (Қытай CIM, 2026a). Бұл мәлімдемелер Пекиннің сапар барысында Тайвань мәселесін тек егемендікке қатысты дау ретінде ғана емес, АҚШ-Қытай қатынастарының жалпы бағытын айқындайтын негізгі қауіпсіздік факторы ретінде қарастырғанын көрсетеді.

Осы тұрғыдан алғанда, Оңтүстік Қытай теңізі мен Үнді-Тынық мұхиты өңіріне қатысты мәселелер ресми құжаттарда Тайвань мәселесі сияқты кеңінен қамтылмағанымен, стратегиялық логика жағынан алғанда сол біртұтас қауіпсіздік жүйесінің құрамдас бөліктері саналады. Өйткені Тайвань Қытай үшін аумақтық тұтастық пен стратегиялық тереңдік мәселесі болса, АҚШ үшін Үнді-Тынық мұхиты өңіріндегі қауіпсіздік архитектурасын және одақтастық жүйесін сақтаумен тікелей байланысты. Сондықтан Пекиннің негізгі талабы – Вашингтонның Қытайдың айналасындағы қауіпсіздік кеңістігін тарылтуға бағытталған әскери және

аскерî-endüstriyel kapasitesini kimin denetleyeceđi sorusuyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Trump-Xi görüşmelerinde ticaret, teknoloji ve güvenlik başlıklarının birbirinden bağımsız ele alınması mümkün değildir. Bazı akademik çalışmaların da vurguladığı üzere, ABD'nin ihracat kontrolleri Çin'in teknolojik gelişme maliyetlerini artırsa da aynı zamanda Pekin'i daha yoğun bir öz-yeterlilik stratejisine yöneltmektedir. Böylece her iki tarafın da karşılıklı baskı araçları, rakibin dönüşümünü yavaşlatmak yerine belirli alanlarda hızlandı-

саяси қадамдардан бас тартуы. Ал АҚШ-тың негізгі талабы – Қытайдың Тайвань бұғазы, Оңтүстік Қытай теңізі және жалпы Үнді-Тынық мұхиты өңірінде әскери-саяси қысымды және «сұр аймақ» тактикасын күшейтпеуі.

Осы себепті мамыр айындағы келіссөздер барысында әскери байланыс арналарының ашық сақталуына ерекше мән берілді. Өйткені тараптар арасында стратегиялық консенсусқа қарағанда терең қайшылықтар басым болғандықтан, тікелей әскери бай-

rabilmektedir. Bu durum, Trump ziyaretinin en önemli paradokslarından birini oluşturmaktadır (Liu & Lee, 2026).

Trump ziyaretinde Orta Doğu'nun yalnızca tali bir başlık olmadığı, hem Çin'in hem de ABD'nin yayımladığı resmî metinlerden açıkça anlaşılmaktadır. 14 Mayıs 2026 tarihinde Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Hürmüz Boğazı konusundaki Çin'in tutumunun "tutarlı ve açık" olduğu vurgulandı (Çin Dışişleri Bakanlığı, 2026b). Bu durum, İran meselesinin Trump-Xi görüşmesinin te-

ланыс арналары ықтимал қақтығыс қаупін төмендетудің маңызды тетіктерінің біріне айналып отыр. Шын мәнінде, АҚШ-Қытай қатынастарының қауіпсіздік өлшемі тек Тайвань немесе Оңтүстік Қытай теңізіндегі жекелеген дағдарыстармен ғана шектелмейді. Керісінше, ол сауда, технология, стратегиялық маңызы бар минералдар, әскери байланыс және өңірлік қауіпсіздік мәселелерін өзара байланыстыратын көпқырлы стратегиялық бәсекелестік кеңістігін қамтиды.

Қауіпсіздік саласындағы бұл шиеленістің технологиялық қыры дәстүрлі сауда дауларынан едәуір ерекшеленеді. Экспорттық бақылау шаралары, жартылай өткізгіштер, жасанды интеллект үдеткіштері, жобалау бағдарламалық қамтамасыз етуі, сирек жер элементтері мен стратегиялық маңызы бар минералдар төңірегіндегі бәсекелестік тек экономикалық басымдық үшін күрес емес, сонымен қатар болашақтағы әскери-өнеркәсіптік әлеуетті кімнің бақылауына алатынын айқындайтын стратегиялық мәселе. Сондықтан Трамп-Си кездесулерінде сауда, технология және қауіпсіздік мәселелерін бір-бірінен бөлек қарастыру мүмкін емес. Кейбір ғылыми зерттеулер көрсеткендей, АҚШ-тың экспорттық бақылау шаралары Қытайдың технологиялық дамуына жұмсалатын шығындарды арттырғанымен, сонымен қатар Пекинді технологиялық дербестікті қамтамасыз ету стратегиясын жеделдетуге ынталандырады. Нәтижесінде екі тараптың бір-біріне қарсы қолданған қысым тетіктері қарсыластың дамуын баяулатудың орнына, белгілі бір салалардағы жаңғыруын жеделдетуі мүмкін. Бұл – Трамптың Пекинге сапарының ең маңызды парадокстарының бірі (Лю & Ли, 2026).

Трампың Пекинге сапары барысында Таяу Шығыс мәселесінің қосалқы тақырып болмағаны Қытай мен АҚШ жариялаған ресми құжаттардан анық байқалады. Қытай СИМ 2026 жылы 14 мамырда жариялаған мәлімдемесінде Қытайдың Ормуз бұғазына қатысты ұстанымы «дәйекті әрі айқын» екені тағы да атап көрсетілді (Қытай СИМ, 2026b). Бұл Иран мәселесінің Трамп-Си келіссөздерінің негізгі қауіпсіздік тақырыптарының бірі болғанын көрсетеді. Сондықтан соғыс жалғасып жатқан кезең-

mel güvenlik başlıklarından biri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla savaşın devam ettiği süreçte Hürmüz Boğazı ve deniz ulaştırma güvenliği etrafında artan jeopolitik gerilimler, Trump-Xi görüşmelerinin önemini daha da artırdı.

İran dosyasının ABD-Çin ilişkilerine etkisi yalnızca bölgesel güvenlik boyutuyla sınırlı değildir. İran'ın petrol ihracatının %90'ını satın alan Çin, uzun yıllardır İran'ın en büyük ticaret ortaklarından ve başlıca enerji müşterilerinden biridir. Özellikle 2021 yılında imzalanan 25 yıllık Kapsamlı Stratejik İş Birliği Anlaşması sonrasında enerji, ulaştırma, altyapı, liman yatırımları, finans ve dijital teknoloji alanlarındaki iş birliği daha da derinleşmektedir. İran, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin Batı Asya ayağında önemli bir transit ülke konumunda bulunurken, Çin açısından İran petrolü ve doğal gazı enerji arz güvenliğini temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bunun yanında iki ülke son yıllarda savunma alanındaki iş birliğini de geliştirmiş; ortak deniz tatbikatları gerçekleştirmiş, askerî eğitim ve savunma teknolojileri alanlarında temaslarını artırmaktadır (Thibault, 2025). Her ne kadar Çin, İran'a doğrudan askerî ittifak düzeyinde destek vermese de, iki ülke arasındaki stratejik ortaklık Washington tarafından Hint-Pasifik ile Orta Doğu jeopolitiğini birbirine bağlayan önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede İran meselesi, ABD-Çin rekabetini üç düzeyde etkilemektedir. Birincisi enerji güvenliğidir. Hürmüz Boğazı, Çin açısından yalnızca bir enerji koridoru değil, küresel petrol ve LNG tedarik zincirlerinin düğüm noktasıdır. İkincisi ekonomik yaptırımlar ve ikincil yaptırım mekanizmalarıdır. Trump yönetiminin tarifeler, ihracat kontrolleri ve ekonomik güvenlik araçlarını dış politika baskısının temel unsurları olarak kullanması, İran bağlantılı enerji, finans ve lojistik ağlarının da benzer baskılarla karşıla-

**KRİTİK MİNERALLER,
HÜRMÜZ BOĞAZI
RİSKİ VE ABD-ÇİN
TEKNOLOJİ REKABETİ
BİRLİKTE
DEĞERLENDİRİLDİĞİNDE,
ORTA KORİDOR
YALNIZCA BİR
LOJİSTİK GÜZERGÂH
DEĞİL, JEOSTRATEJİK
BİR SİGORTA
MEKANİZMASI
HÂLİNE GELMEKTEDİR**

**AQŞ-ҚЫТАЙ
ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ
БӘСЕКЕЛЕСТІГІ
ӨЗАРА ҰШТАСТЫРА
ҚАРАСТЫРЫЛҒАНДА,
ОРТА ДӘЛІЗ ТЕК
ЛОГИСТИКАЛЫҚ
БАҒЫТ ҚАНА ЕМЕС,
СОНЫМЕН ҚАТАР
ГЕОСТРАТЕГИЯЛЫҚ
ҚАУІПСІЗДІК ТЕТІГІНЕ
АЙНАЛАДЫ.**

де Ормуз бұғазы мен халықаралық теңіз қатынасының қауіпсіздігіне байланысты күшейген геосаяси шиеленіс Трамп-Си кездесулерінің маңызын бұрынғыдан да арттыра түсті.

Иран мәселесінің АҚШ-Қытай қатынастарына ықпалы өңірлік қауіпсіздікпен ғана шектелмейді. Иран мұнайының шамамен 90 пайызын сатып алатын Қытай ұзақ уақыттан бері Иранның ең ірі сауда серіктесі әрі негізгі энергетикалық тұтынушыларының бірі болып келеді. Әсіресе 2021 жылы қол қойылған 25 жылдық Кешенді стратегиялық ынтымақтастық туралы келісімнен кейін энергетика, көлік, инфрақұрылым, порттарды дамыту, қаржы және цифрлық технологиялар салаларындағы ынтымақтастық одан әрі тереңдей түсті. Иран Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасының Батыс Азия бағытындағы маңызды транзиттік мемлекет болса, Қытай үшін Иранның мұнайы мен табиғи газы энергетикалық қауіпсіздіктің негізгі тіректерінің бірі саналады. Сонымен қатар соңғы жылдары екі ел қорғаныс саласындағы ынтымақтастықты да күшейтіп, бірлескен әскери-теңіз оқу-жаттығуларын өткізді, сондай-ақ әскери білім беру мен қорғаныс технологиялары саласындағы байланыстарын кеңейтті (Тибо, 2025). Қытай Иранға тікелей әскери одақ деңгейінде қолдау көрсетпегенімен, екі ел арасындағы стратегиялық әріптестік Вашингтон тарапынан Үнді-Тынық мұхиты өңірі мен Таяу Шығыс геосаясатын өзара байланыстыратын маңызды факторлардың бірі ретінде бағаланады.

Осы тұрғыдан алғанда, Иран мәселесі АҚШ-Қытай стратегиялық бәсекелестігіне үш негізгі бағыт бойынша ықпал етеді. Біріншісі – энергетикалық қауіпсіздік. Ормуз бұғазы Қытай үшін тек энергетикалық дәліз ғана емес, сонымен бірге

şabileceğine işaret etmektedir. Üçüncü boyut ise jeopolitik nüfuz ve diplomatik prestijdir. Pekin, Washington ile doğrudan çatışmaya girmeksizin Orta Doğu'da "istikrar sağlayıcı", "deniz ulaştırma güvenliğini destekleyen" ve "krizleri diplomatik yollarla yönetmeye çalışan" bir aktör görüntüsü vermeyi hedeflemektedir (Zhang, 2025). Bu nedenle Trump-Xi görüşmeleri, yalnızca ikili ilişkilerin değil, İran krizi bağlamında tarafların birbirlerinin stratejik niyetlerini test ettikleri önemli bir diplomatik platform niteliği taşıdı.

Bu nedenle Trump ziyareti, ABD ile Çin arasında kapsamlı bir yakınlaşmanın başlangıcı olarak değil, İran Savaşı'nın ve Orta Doğu'da tırmanan jeopolitik gerilimleri büyük güç rekabetini kontrol edilemez bir çatışmaya dönüştürmesini önlemeye yönelik ihtiyatlı bir diplomatik temas olarak değerlendirilmelidir. Xi'nin dile getirdiği "yapıcı stratejik istikrar" yaklaşımı ile Trump yönetiminin ekonomik alandaki sınırlı yumuşama adımları da bu çerçevede anlam kazanmaktadır. Taraflar arasındaki yapısal rekabet devam etmekle birlikte, özellikle İran, Hürmüz Boğazı ve küresel enerji güvenliği gibi yüksek riskli konularda doğrudan lider diplomasisi ve stratejik iletişim kanallarının açık tutulmasının her iki taraf açısından da ortak bir çıkar hâline geldiği görülmektedir.

Ukrayna savaşı da Trump ziyaretinde ele alınan başlıklardan biri olmasına rağmen, yayımlanan resmî metinlerde bu dosyaya ilişkin ayrıntılı bir çerçeve sunulmamıştır. Bu durum, tarafların bilinçli bir diplomatik ihtiyat benimsediğini göstermektedir. Pekin, Ukrayna konusunda ilkesel manevra alanını korumayı, Washington ise Çin'i kamuoyu önünde doğrudan suçlamak veya belirli taahhütlere zorlamak yerine liderler arası temas kanalını açık tutmayı tercih etmiş görünmektedir. Bu nedenle Ukrayna başlığı, Trump-Xi görüşmesinde somut sonuç üreten bir müzakere alanından ziyade, ABD-Çin sistem rekabetinin bir başka test sahası olarak öne çıkmaktadır.

Dahası, Avrupa Birliği (AB) açısından asıl mesele, ziyaretin neyi değiştirdiğinden çok neyi değiştirmediğidir. ABD, çelik, alüminyum, bakır ve kritik mineraller alanında korumacı ve ulusal güvenlik merkezli çizgisini sürdürürken, Çin de ekonomik açıklık söylemini devam et-

jahандық мұнай мен сұйытылған табиғи газ (LNG) жеткізу тізбектерінің стратегиялық тораптарының бірі. Екіншісі – экономикалық санкциялар мен екінші деңгейдегі санкциялар тетіктері. Трамп әкімшілігінің кедендік тарифтерді, экспорттық бақылауды және экономикалық қауіпсіздік құралдарын сыртқы саяси қысымның негізгі тетігі ретінде пайдалануы Иранмен байланысты энергетикалық, қаржылық және логистикалық желілердің де осындай қысымға ұшырауы мүмкін екенін аңғартады. Үшінші бағыт – геосаяси ықпал мен дипломатиялық бедел. Пекин Вашингтонмен тікелей текетіреске бармай-ақ, Таяу Шығыста «тұрақтылықты қамтамасыз етуші», «теңіз қатынасының қауіпсіздігін қолдаушы» әрі «дағдарыстарды дипломатиялық жолмен шешуге ұмтылатын» жауапты халықаралық актор бейнесін қалыптастыруға ұмтылады (Zhang, 2025). Сондықтан Трамп-Си кездесуі тек екіжақты қатынастар үшін ғана емес, Иран дағдарысы аясында тараптардың бір-бірінің стратегиялық ниеттерін бағалайтын маңызды дипломатиялық алаңға айналды.

Осыған байланысты Трамптың Пекинге сапарын АҚШ пен Қытай арасындағы жан-жақты жақындасудың басталуы ретінде емес, Ирандағы соғыс пен Таяу Шығыстағы геосаяси шиеленістің ұлы держаулар арасындағы бәсекелестікті бақылаудан шығып кететін қақтығысқа ұластыруына жол бермеуге бағытталған сақ дипломатиялық байланыс ретінде бағалаған жөн. Си ұсынған «сындарлы стратегиялық тұрақтылық» тұжырымдамасы мен Трамп әкімшілігінің экономикалық саладағы шектеулі жұмсарту шаралары да дәл осы тұрғыдан түсіндіріледі. Тараптар арасындағы құрылымдық стратегиялық бәсекелестік жалғасқанымен, әсіресе Иран, Ормуз бұғазы және жаһандық энергетикалық қауіпсіздік сияқты тәуекелі жоғары мәселелер бойынша мемлекет басшылары деңгейіндегі тікелей дипломатиялық байланыстар мен стратегиялық коммуникация арналарының ашық сақталуы екі мемлекет үшін де ортақ мүддеге айналып отырғаны байқалады.

Украинадағы соғыс та Трамптың Пекинге сапары барысында талқыланды. Мәселелердің бірі болғанымен, жарияланған

tirmekle birlikte Tayvan ve stratejik endüstrilerde sert tutumunu korumuştur. Bu tablo, Avrupa'nın "de-risking" yaklaşımını zayıflatmamakta, aksine daha da güçlendirmektedir. Son yıllarda, AB'nin resmî Çin politikası daha çok de-risking (risk azaltma), ekonomik güvenlik, kritik mineraller, tedarik zinciri çeşitlendirmesi, tek bir üçüncü ülkeye stratejik hammadde bağımlılığını azaltılması gibi kavramlar etrafında şekillenmektedir (Avrupa Komisyonu, 2023; Avrupa Birliği, 2024). Dolayısıyla Brüksel açısından önemli olan, Trump'ın Pekin ziyaretinin kendisinden ziyade bu ziyaretin Avrupa'nın mevcut Çin stratejisini değiştirip değiştirmeyeceğidir. Bu nedenle ABD-Çin ilişkilerinin Avrupa boyutu daha çok yapısal çıkar analizi çerçevesinde ele alınmalıdır.

ресми құжаттарда бұл тақырыпқа қатысты егжей-тегжейлі тұжырымдамалық ұстаным берілмеді. Бұл тараптардың әдейі дипломатиялық сақтық танытқанын көрсетеді. Пекин Украина мәселесінде өзінің қағидаттық ұстанымын сақтап қалуға ұмтылса, Вашингтон Қытайды халықаралық қауымдастық алдында тікелей айыптаудан немесе оны нақты міндеттемелер қабылдауға мәжбүрлеуден гөрі, мемлекет басшылары арасындағы тікелей байланыс арнасын сақтауды жөн көрген тәрізді. Сондықтан Украина мәселесі Трамп-Си кездесуінде нақты нәтижелерге қол жеткізілген келіссөз тақырыбынан гөрі, АҚШ-Қытай арасындағы жүйелік бәсекелестіктің тағы бір сынақ алаңы ретінде көрініс тапты.

Орта Азия ve өзелликe Kазакистан ачısından исе, сонуң даһа белиргиндир. Критик минераллер, Hүрмүз Боғазы riskи ve ABD-Çин технологи рекabetи бирликте деғерлендирилдиғинде, Орта Коридор yалнызca бир лoжистик гүзergâһ деғил, jeостратеjik бир сигорта механизması hâline гелмектедир. Washington'ın ишленмиш критик минераллере yөнелик соруштурması (ABD Ticaret Bakanlıғы Sanayi ve Güvenlik Bürosu, 2025), Çин'in nadir toprak elementleri ve rafinaj kapasitesi üzerinden sahip olduғu kaldıraç gücü ve Орта Доғу kaynaklı enerji-ташымacılık кырлганlıkları birleşтиғинде, Kазакистан'ın hem transit hem de kaynak үлке olarak önemi artmaktadır. Ancak bu durum Astana için fırsat kadar risk de üretmektedir; zira koridor seçe-

Бұдан бөлек, Еуропалық Одақ (ЕО) үшін негизгі мәселе бұл сапардың нені өзгерткенінде емес, керісінше нені өзгеріссіз қалдырғанында жатыр. АҚШ болат, алюминий, мыс және стратегиялық маңызы бар минералдар салаларында қорғаныстық әрі ұлттық қауіпсіздікке негізделген саясатын жалғастырса, Қытай экономикалық ашықтық туралы ұстанымын сақтағанымен, Тайвань мәселесі мен стратегиялық маңызы бар өнеркәсіп салалары бойынша өзінің қатаң бағытын өзгертпеді. Мұндай жағдай ЕО-ның тәуекелдерді төмендету (de-risking) стратегиясын әлсіретпейді, керісінше оны одан әрі күшейте түседі. Соңғы жылдары ЕО-ның Қытайға қатысты ресми саясаты негізінен тәуекелдерді төмендету (de-risking), экономикалық қауіпсіздік, стратегиялық маңызы бар минералдар, жеткізу тізбектерін әртараптандыру және стратегиялық шикізат бойынша үшінші елдерге тәуелділікті азайту сияқты ұғымдар төңірегінде қалыптасып келеді (Еуропалық комиссия, 2023; ЕО, 2024). Сондықтан Брюссель үшін маңыздысы – Трамптың Пекинге сапарының өзі емес, оның ЕО-ның Қытайға қатысты қолданыстағы стратегиясына ықпал ете ме, жоқ па деген мәселе. Осыған байланысты АҚШ-Қытай қатынастарының Еуропаға әсерін құрылымдық мүдделерді талдау тұрғысынан қарастырған жөн.

Ал Орталық Азия, әсіресе Қазақстан тұрғысынан алғанда, бұл сапардың қорытындылары әлдеқайда айқын көрінеді. Стратегиялық маңызы бар минералдар, Ормуз бұғазына байланысты тәуекелдер және АҚШ-Қытай технологиялық бәсекелестігі өзара ұштастыра қарастырылғанда, Орта дәліз тек логистикалық бағыт қана емес, сонымен қатар геостратегиялық қауіпсіздік тетігіне айналады. Вашингтонның өңделген стратегиялық маңызы бар минералдарға қатысты бастаған тергеуі (АҚШ Сауда министрлігінің Өнеркәсіп және қауіпсіздік бюросы, 2025), Қытайдың сирек жер элементтері мен оларды өңдеу саласындағы үстемдігі, сондай-ақ Таяу Шығыстағы энергетика мен көлік қатынастарына байланысты тәуекелдер Қазақстанның әрі транзиттік мемлекет, әрі стратегиялық ресурстарға ие ел ретіндегі маңызын арттыра түсуде. Алайда бұл жағдай Астана үшін тек

nekleri çoğaldıkça jeopolitik baskı alanları da genişlemektedir.

Sonuç olarak, Trump'ın Mayıs 2026'daki Pekin ziyareti, ABD ile Çin arasında kalıcı bir uzlaşmanın veya yeni bir ortaklık döneminin başlangıcı değildir. Yapıcı stratejik istikrar, mevcut koşullar altında rekabeti ortadan kaldıracak bir modelden ziyade, yalnızca rekabetin maliyetlerini yönetmeye ve doğrudan askeri çatışma riskini sınırlandırmaya yönelik geçici bir diplomatik mekanizma olarak işlev görebilir. Dolayısıyla ABD-Çin ilişkilerinin geleceğini belirleyecek temel unsur iş birliği değil, ticaret, teknoloji, güvenlik ve jeopolitik alanlarda giderek kurumsallaşan stratejik rekabet olmaya devam edecektir. Bu nedenle mevcut uluslararası sistemde ABD-Çin rekabetinde gerçek anlamda “yapıcı stratejik istikrarın” sağlanması mümkün görünmemektedir. Aksi-ne mümkün olan yalnızca, tarafların rekabeti belirli sınırlar içinde tutmaya yönelik dönemsel ve pragmatik kriz yönetimi çabalarıdır.

Kaynaklar:

ABD Ticaret Bakanlığı Sanayi ve Güvenlik Bürosu (2025). İşlenmiş Kritik Mineraller ile Bunlardan Türetilen Ürünlerin İthalatına İlişkin Section 232 Kapsamındaki Ulusal Güvenlik Soruşturmasına Dair Kamuoyu Görüşü Talebi Duyurusu. Federal Register, 90 (79). Alınan yer: <https://www.federalregister.gov/documents/2025/04/25/2025-06939/notice-of-request-for-public-comments-on-section-232-national-security-investigation-of-imports>. Erişim tarihi: 26.06.2026.

Avrupa Birliği (2024). Kritik Hammaddelerin Güvenli ve Sürdürülebilir Tedarikinin Sağlanmasına İlişkin Çerçevenin Oluşturulmasına Dair (AB) 2024/1252 Sayılı Tüzük (Kritik Hammaddeler Tüzüğü). Avrupa Birliği Resmî Gazetesi. Alınan yer: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj>. Erişim tarihi: 25.06.2026.

Avrupa Komisyonu (2023). Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in MERICS ve Avrupa Politika Merkezi'nde AB-Çin ilişkileri üzerine konuşması. Alınan yer: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/speech_23_2063. Erişim tarihi: 25.06.2026.

Beyaz Saray (2025a). Çin ile yürütülen görüşmeler doğrultusunda karşılıklı gümrük tarifesi oranlarının değiştirilmesi. Alınan yer: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/05/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-discussions-with-the-peoples-republic-of-china/>. Erişim tarihi: 23.06.2026.

Beyaz Saray (2025b). Bilgi Notu: Başkan Donald J. Trump, Section 232 Tarifelerini yeniden yürürlüğe koydu. Alınan yer: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-do>

mүмкіндік қана емес, сонымен бірге жаңа тәуекелдерді де туындатады. Өйткені балама көлік дәліздерінің саны артқан сайын, геосаяси қысым көрсету мүмкіндіктері де кеңейе түседі.

Қорытындылай келе, Трамптың 2026 жылы мамырда Пекинге жасаған сапары АҚШ пен Қытай арасындағы ұзақ мерзімді ымыраның немесе жаңа стратегиялық әріптестік кезеңінің бастауы емес. Қазіргі жағдайда сындарлы стратегиялық тұрақтылық стратегиялық бәсекелестікті толықтай жоя алатын модель емес, тек оның салдарын реттеуге және тікелей әскери қақтығыс қаупін шектеуге мүмкіндік беретін уақытша дипломатиялық тетік ретінде ғана қызмет атқара алады. Демек, АҚШ-Қытай қатынастарының болашағын айқындайтын негізгі фактор ынтымақтастық емес, сауда, технология, қауіпсіздік және геосаясат салаларында барған сайын құрылымдық сипат алып келе жатқан стратегиялық бәсекелестік болып қала береді. Сондықтан қазіргі халықаралық жүйеде АҚШ пен Қытай арасында шынайы мағынадағы сындарлы стратегиялық тұрақтылыққа қол жеткізу мүмкіндігі шектеулі. Керісінше, мүмкін болатын жалғыз сценарий – тараптардың стратегиялық бәсекелестікті белгілі бір шекте ұстап тұруға бағытталған кезеңдік әрі прагматикалық дағдарыс менеджменті саясатын жалғастыруы болмақ.

Дереккөз:

Ақ үй (2025a). Қытаймен жүргізілген келіссөздерге сәйкес өзара кедендік тариф мөлшерлемелерін өзгерту туралы. Сілтеме: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/05/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-discussions-with-the-peoples-republic-of-china/>. Қаралған уақыты: 23.06.2026.

Ақ үй (2025b). Анықтамалық ақпарат: Президент Дональд Трамп «Section 232» аясындағы кедендік тарифтерді қайта енгізді. Сілтеме: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-restores-section-232-tariffs/>. Қаралған уақыты: 23.06.2026.

Ақ үй (2026). Анықтамалық ақпарат: Президент Дональд Трамп Қытаймен тарихи келісімдерге қол жеткізіп, америкалық жұмысшылар, фермерлер және өнеркәсіп үшін маңызды нәтижелерге қол жеткізді. Сілтеме: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2026/05/fact-sheet-president-donald-j-trump-secures-historic-deals-with-china-delivering-for-american-workers-farmers-and-industry/>. Қаралған уақыты: 22.06.2026.

- nald-j-trump-restores-section-232-tariffs/. Erişim tarihi: 23.06.2026.
- Beyaz Saray (2026). Bilgi notu: Başkan Donald J. Trump, Çin ile tarihi anlaşmalara imza atarak Amerikalı işçiler, çiftçiler ve sanayi için önemli kazanımlar sağladı. Alınan yer: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2026/05/fact-sheet-president-donald-j-trump-secures-historic-deals-with-china-delivering-for-american-workers-farmers-and-industry/>. Erişim tarihi: 22.06.2026.
- Çin Dışişleri Bakanlığı (2026a). Xi Jinping, ABD Başkanı Donald J. Trump ile resmi görüşmelerde bulundu. Alınan yer: https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202605/t20260514_11910682.html. Erişim tarihi: 22.06.2026.
- Çin Dışişleri Bakanlığı (2026b). Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Guo Jiakun'un 14 Mayıs 2026 tarihli olağan basın toplantısı. Alınan yer: https://www.mfa.gov.cn/fyrbt_673021/jzhsl_673025/202605/t20260514_11910530.shtml. Erişim tarihi: 24.06.2026.
- Liu, Jingwen ve Lee, Jyh-An (2026). Stratejik çıkmazlar: ABD-Çin yapay zekâ rekabetinde ihracat kontrollerinin paradoksu. *Journal of Transnational Law & Policy*, 85. Alınan yer: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2605.23475>. Erişim tarihi: 24.06.2026.
- Thibault, Harold (2025). İran'ın en büyük ekonomik destekçisi olan Çin, Orta Doğu'daki çatışmalarda seyirci konumunda kalmayı sürdürüyor. Alınan yer: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/06/17/china-iran-s-main-economic-backer-remains-a-bystander-to-the-middle-east-conflict_6742440_4.html. Erişim tarihi: 24.06.2026.
- Xinhua (2026a). Xi Jinping, ABD Başkanı Donald Trump ile görüştü. Alınan yer: <https://www.news.cn/politics/leaders/20260514/94fe0d22f1d340008651826543d29937/c.htm>. Erişim tarihi: 22.06.2026.
- Xinhua (2026b). Xi ile Trump, Zhongnanhai'de dar kapsamlı bir görüşme gerçekleştirdi. Alınan yer: <https://www.news.cn/world/20260515/abad52f3e3f14c43b1a04c4ef9e6de76/c.html>. Erişim tarihi: 23.06.2026.
- Zhang, C. (2025). Çin'in Orta Doğu'da değişen rolü: Güç boşluğunu dolduruyor mu? Routledge.
- АҚШ Сауда министрлігінің Өнеркәсіп және қауіпсіздік бюросы (2025). Өңделген стратегиялық маңызы бар минералдар мен олардан өндірілетін өнімдердің импортына қатысты «Section 232» аясындағы ұлттық қауіпсіздік мәселесі бойынша тергеуге байланысты қоғамдық пікірді ұсыну туралы хабарлама. *Federal Register*, 90(79). Сілтеме: <https://www.federalregister.gov/documents/2025/04/25/2025-06939/notice-of-request-for-public-comments-on-section-232-national-security-investigation-of-imports>. Қаралған уақыты: 26.06.2026.
- ЕО (2024). Стратегиялық маңызы бар шикізаттың қауіпсіз әрі орнықты жеткізілімін қамтамасыз етуге арналған негізді белгілеу туралы (ЕО) 2024/1252 регламенті (Стратегиялық шикізат туралы регламент). ЕО-ның ресми журналы. Сілтеме: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj>. Қаралған уақыты: 25.06.2026.
- Еуропалық комиссия (2023). Еуропалық комиссия төрағасы Урсула фон дер Ляйеннің MERICS пен Еуропалық саясат орталығында ЕО-Қытай қатынастары туралы сөйлеген сөзі. Сілтеме: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/speech_23_2063. Қаралған уақыты: 25.06.2026.
- Қытай СИМ (2026a). Си Цзиньпин АҚШ Президенті Трамппен ресми келіссөздер өткізді. Сілтеме: https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202605/t20260514_11910682.html. Қаралған уақыты: 22.06.2026.
- Қытай СИМ (2026b). Қытай Сыртқы істер министрлігінің ресми өкілі Го Цзякуньнің 2026 жылғы 14 мамырдағы кезекті баспасөз мәслихаты. Сілтеме: https://www.mfa.gov.cn/fyrbt_673021/jzhsl_673025/202605/t20260514_11910530.shtml. Қаралған уақыты: 24.06.2026.
- Ли, Ж.-А.; Лю, Ж. (2026). Стратегиялық тұйықтар: АҚШ-Қытай арасындағы жасанды интеллект бәсекелестігіндегі экспорттық бақылаудың парадоксы. *Journal of Transnational Law & Policy*, 85. Сілтеме: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2605.23475>. Қаралған уақыты: 24.06.2026.
- Синьхуа (2026a). Си Цзиньпин АҚШ Президенті Дональд Трамппен кездесті. Сілтеме: <https://www.news.cn/politics/leaders/20260514/94fe0d22f1d340008651826543d29937/c.htm>. Қаралған уақыты: 22.06.2026.
- Синьхуа (2026b). Си Цзиньпин мен Трамп Чжуннань-хайда шағын құрамда кездесу өткізді. Сілтеме: <https://www.news.cn/world/20260515/abad52f3e3f14c43b1a04c4ef9e6de76/c.html>. Қаралған уақыты: 23.06.2026.
- Тибо, А. (2025). Иранның ең ірі экономикалық қолдаушысы Қытай Таяу Шығыстағы қақтығыстарға сырттай бақылаушы ретінде қатысуды жалғастыруда. Сілтеме: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/06/17/china-iran-s-main-economic-backer-remains-a-bystander-to-the-middle-east-conflict_6742440_4.html. Қаралған уақыты: 24.06.2026.
- Чжан, Ц. (2025). Қытайдың Таяу Шығыстағы өзгерген рөлі: күш бостығын толтырып жатыр ма? Routledge.

MODERNIZATION WITHOUT REPLACEMENT: THE 2026 ASTANA SEEC SUMMIT AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

FATIMA KHAMZAYEVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

МОДЕРНИЗАЦИЯ БЕЗ ЗАМЕЩЕНИЯ: АСТАНИНСКИЙ САММИТ ВЕЭС 2026 ГОДА И ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ

The Supreme Eurasian Economic Council (SEEC) meeting held in Astana on 29 May 2026, together with the 5th Eurasian Economic Forum on 28–29 May, marked a strategically significant moment in Eurasian integration under Kazakhstan's 2026 chairmanship of the Eurasian Economic Union (EAEU) bodies. The forum's theme, "The EAEU in the Global Digital Race: Betting on Artificial Intelligence," and the adoption of the Joint Statement on the Responsible Development of Artificial Intelligence in the EAEU gave the Astana meetings a pronounced modernization profile (Eurasian Economic Forum, 2026). Yet the summit's formal outcomes remained anchored in the EAEU's established economic-regulatory agenda: trade negotiations, customs regulation, services liberalization, agro-industrial cooperation, seed-production harmonization, natural monopoly regulation, and external economic cooperation. This policy brief argues that Astana represented modernization without replacement: Kazakhstan successfully elevated AI and digital transformation as flagship themes, but the institutional substance of the EAEU remained grounded in incremental market-building and regulatory coordination.

THE ANALYTICAL SIGNIFICANCE OF ASTANA THEREFORE LIES IN THE COEXISTENCE OF MODERNIZATION AND CONTINUITY

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ АСТАНИНСКОГО САММИТА ЗАКЛЮЧАЕТСЯ В СОСУЩЕСТВОВАНИИ МОДЕРНИЗАЦИОННОЙ РИТОРИКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ

Заседание Высшего Евразийского экономического совета (ВЕЭС), состоявшееся в Астане 29 мая 2026 года, а также пятый Евразийский экономический форум, проходивший 28–29 мая, ознаменовали собой стратегически значимый этап в развитии евразийской интеграции в период председательства Казахстана в органах Евразийского экономического союза (ЕАЭС) в 2026 году. Тема форума «ЕАЭС в глобальной цифровой гонке: ставка на искусственный интеллект» и принятие Совместного заявления об ответственном развитии искусственного интеллекта в ЕАЭС придали астанинским мероприятиям ярко выраженный модернизационный вектор (Евразийский экономический форум, 2026). Вместе с тем формальные итоги саммита оставались в рамках устоявшейся экономико-регуляторной повестки ЕАЭС: торговые переговоры, таможенное регулирование, либерализация услуг, агропромышленное сотрудничество, гармонизация семеноводства, регулирование естественных монополий и внешнеэкономическое взаимодействие. В настоящем аналитическом обзоре утверждается, что Астана продемонстрировала модернизацию без подмены институциональной сущ-

The meeting of the Supreme Eurasian Economic Council in Astana on 29 May 2026 was formally a regular summit of the highest decision-making body of the Eurasian Economic Union. Its broader significance, however, derived from timing, setting, and agenda. It took place under Kazakhstan's 2026 chairmanship of the EAEU bodies and was held in conjunction with the 5th Eurasian Economic Forum, which convened on 28–29 May 2026 at the EXPO Business Complex Congress Centre in Astana (Eurasian Economic Commission [EEC], 2026a). The forum gathered approximately 3.000 participants from 44 countries and organized around 30 events across four thematic tracks: transformation of EAEU market development, Eurasian connectivity, EAEU+, and side events. The forum's theme, "The EAEU in the Global Digital Race: Betting on Artificial Intelligence", gave the Astana meetings a distinctly future-oriented public profile. This did not mean, however,

ности: Казахстану удалось успешно выдвинуть искусственный интеллект и цифровую трансформацию в качестве флагманских тем, однако институциональное содержание ЕАЭС осталось привязанным к поступательному рыночному строительству и регуляторной координации.

ВЕЭС 29 мая 2026 года формально представляло собой рядовой саммит высшего руководящего органа Евразийского экономического союза. Однако его более широкая значимость обуславливалась временными, пространственными и содержательными параметрами. Мероприятие проходило в период председательства Казахстана в органах ЕАЭС в 2026 году и было совмещено с пятым Евразийским экономическим форумом, состоявшимся 28–29 мая 2026 года в конгресс-центре выставочного комплекса «ЭКСПО» в Астане (Евразийская экономическая комиссия [ЕЭК], 2026а). В форуме приняли участие около 3000 делегатов из 44 стран, в его рамках было организовано порядка 30 мероприятий по четырём тематическим направлениям: трансформация развития рынков ЕАЭС, евразийская связанность, ЕАЭС+ и сопутствующие события. Тема форума придала астанинским встречам отчётливо ориентированный на будущее публичный имидж. Тем не менее это не означало, что ЕАЭС совершил всеобъемлющий цифровой поворот. На саммите было принято важное Совместное заявление об ответственном развитии искусственного интеллекта в ЕАЭС, однако формальная повестка ВЕЭС включала также рассмотрение хода реализации Стратегии-2025, обсуждение международной деятельности Союза в 2025 году, поддержку переговоров о зоне свободной торговли с Тунисом, одобрение начала консультаций по внесению изменений в соглашение о свободной торговле с Сербией, либерализацию услуг, регулирование естественных монополий, финансирование агропромышленного комплекса, гармонизацию семеноводства, а также касающийся Казахстана вопрос распределения таможенных пошлин, связанный с договорами о недропользовании (ЕЭК, 2026b). Таким образом, аналитическая значимость астанинского саммита

that the EAEU underwent a complete digital turn. The summit adopted an important Joint Statement on the Responsible Development of Artificial Intelligence in the EAEU, but the formal SEEC agenda also included the review of Strategy-2025 implementation, discussion of the Union's 2025 international activities, support for free trade negotiations with Tunisia, approval of talks to amend the Serbia free trade agreement, services liberalization, natural monopoly regulation, agro-industrial financing, seed-production harmonization, and a Kazakhstan-specific customs-duty distribution issue linked to subsoil-use contracts (EEC, 2026b). The analytical significance of Astana therefore lies in the coexistence of modernization and continuity. Kazakhstan used its chairmanship to frame AI and digital transformation as practical tools for integration, while the Union's institutional machinery continued to operate through its familiar economic-regulatory channels.

Kazakhstan as Chair and Agenda-Setter

Kazakhstan's role in the Astana meetings went beyond hosting. In his chairmanship address to the heads of EAEU member states, President Kassym-Jomart Tokayev set out five priorities for 2026: artificial intelligence as a new tool of integration; stronger logistics and transit connectivity; digitalization of industry and the agro-industrial sector; barrier-free trade; and expansion of external trade and economic ties (EEC, 2025). These priorities were subsequently translated into operational language by Kazakhstan's representatives, who emphasized common digital processes, navigation seals, a single transit declaration, the removal of barriers, and the practical use of AI in logistics, customs, industry, and agriculture (EEC, 2026c). This agenda was coherent because it linked Kazakhstan's national modernization program to the EAEU's existing economic mandate. AI was not presented as an abstract technology agenda separate from integration. Rather, it was framed as a means to accelerate the Union's "four freedoms," improve cargo-flow management, reduce administrative frictions, strengthen food security, and support industrial cooperation. In this sense, Kazakhstan acted as an agenda-setter: it used the rotating chairmanship to connect domestic

заклучається в сосуществовании модернизационной риторики и институциональной преемственности. Казахстан использовал своё председательство для позиционирования искусственного интеллекта и цифровой трансформации в качестве практических инструментов интеграции, в то время как институциональный механизм Союза продолжал функционировать в привычных экономико-регуляторных каналах.

Роль Казахстана как председателя и инициатора повестки

Роль Казахстана в астанинских мероприятиях не ограничивалась функцией принимающей стороны. В своём обращении к главам государств-членов ЕАЭС в рамках председательства Президент Касым-Жомарт Токаев обозначил пять приоритетных направлений на 2026 год: искусственный интеллект как новый инструмент интеграции; укрепление логистической и транзитной связанности; цифровизацию промышленности и агропромышленного сектора; устранение барьеров в торговле; а также расширение внешнеторговых и внешнеэкономических связей (ЕЭК, 2025). Впоследствии данные приоритеты были операционализированы представителями Казахстана, которые акцентировали внимание на общих цифровых процессах, навигационных пломбах, единой транзитной декларации, ликвидации барьеров, а также на практическом применении искусственного интеллекта в логистике, таможенном деле, промышленности и сельском хозяйстве (ЕЭК, 2026с). Предложенная повестка отличалась внутренней непротиворечивостью, поскольку увязывала национальную программу модернизации Казахстана с действующим экономическим мандатом ЕАЭС. Искусственный интеллект трактовался не как абстрактная технологическая программа, существующая в отрыве от интеграционных процессов, а как средство ускорения реализации «четырёх свобод» Союза, оптимизации управления грузопотоками, снижения административных барьеров, укрепления продовольственной безопасности и поддержки промышленной кооперации. В этом смысле Казахстан выступил в роли инициатора повестки: он использовал ротационное председатель-

digital transformation priorities with the regional tasks of market integration and regulatory coordination.

Kazakhstan's credibility in advancing this agenda rested on a broader domestic policy trajectory. In July 2024, the government adopted the Concept for Artificial Intelligence Development for 2024–2029, which identified data infrastructure, a national AI platform, supercomputing capacity, human capital, and priority sectoral applications as core elements of the country's AI ecosystem (Prime Minister of the Republic of Kazakhstan, 2024). Kazakhstan also established a Ministry of Artificial Intelligence and Digital Development, while the presidential Council for the Development of Artificial Intelligence was convened to coordinate policy at the highest level (Akorda, 2025a; Ministry of Artificial Intelligence and Digital Development of the Republic of Kazakhstan, n.d.). The infrastructure dimension was equally important. In July 2025, President Tokayev participated in the launch of a national supercomputer cluster at Alemcloud based on NVIDIA H200 processors, which Akorda described as the most powerful such system in Central Asia (Akorda, 2025b). By the time of the Astana forum, Kazakhstan was able to showcase not only policy ambition but also demonstrable digital projects. At the forum exhibition, EAEU heads of state and delegations were introduced to the capabilities of the Alem.ai International Center for Artificial Intelligence and to projects such as Astana Smart City, Alem GPT, Smart Data Finance, and Smart Cargo+Keden (Akorda, 2026a). In his forum speech, Tokayev also noted that 2026 had been declared Kazakhstan's Year of Artificial Intelligence and Digital Development and linked this national agenda directly to customs modernization, real-time processing of trade documents, cargo-flow forecasting, digital signatures, industrial

**THE EAEU
RECOGNIZES AI
AS A MATTER OF
COMPETITIVENESS,
SOVEREIGNTY, AND
INTERNAL-MARKET
GOVERNANCE, BUT IT
DOES NOT BY ITSELF
OPERATIONALIZE A
COMMON AI POLICY**

**ЕАЭС ПРИЗНАЁТ
ИСКУССТВЕННЫЙ
ИНТЕЛЛЕКТ
ФАКТОРОМ
КОНКУРЕНТО-
СПОСОБНОСТИ,
СУВЕРЕНИТЕТА И
РЕГУЛИРОВАНИЯ
ВНУТРЕННЕГО
РЫНКА, ОДНАКО
САМО ПО СЕБЕ ЭТО
ПРИЗНАНИЕ НЕ
ВВОДИТ В ДЕЙСТВИЕ
ОБЩУЮ ПОЛИТИКУ
В СФЕРЕ ИИ**

ство для сопряжения внутренних приоритетов цифровой трансформации с региональными задачами рыночной интеграции и регуляторной координации.

Достоверность выдвигаемой Казахстаном повестки опиралась на более широкую траекторию внутренней политики. В июле 2024 года Правительством была утверждена Концепция развития искусственного интеллекта на 2024–2029 годы, в которой в качестве ключевых элементов национальной экосистемы ИИ определены инфраструктура данных, национальная платформа искусственного интеллекта, вычислительные мощности суперкомпьютерного уровня, кадровый потенциал и приоритетные отраслевые приложения (Премьер-Министр Республики Казахстан, 2024). Кроме того, в Казахстане было учреждено Министерство искусственного интеллекта и цифрового развития, а для координации политики на высшем уровне создан Президентский совет по развитию искусственного интеллекта (Акорда, 2025a; Министерство искусственного интеллекта и цифрового развития Республики Казахстан, б.д.). Не менее важным представлялся инфраструктурный аспект. В июле 2025 года Президент Токаев принял участие в запуске национального суперкомпьютерного кластера на базе Alemcloud, оснащённого процессорами NVIDIA H200, который в Акорде был охарактеризован как наиболее мощная система подобного рода в Центральной Азии (Акорда, 2025b). К моменту проведения астанинского форума Казахстан получил возможность продемонстрировать не только амбициозность политического курса, но и реально реализуемые цифровые проекты. В рамках выставочной экспозиции форума главам государств ЕАЭС и делегациям были представлены

cooperation, and the agro-industrial complex (Akorda, 2026b).

AI as Strategic Framework, Not Institutional Transformation

The most visible formal innovation of the Astana summit was the Joint Statement on the Responsible Development of Artificial Intelligence in the EAEU, adopted by the heads of state on 29 May 2026 (EEC, 2026b). The statement was significant because it gave the Union a shared political vocabulary for

возможности Международного центра искусственного интеллекта Alem.ai, а также такие проекты, как «Астана - умный город», Alem GPT, Smart Data Finance и Smart Cargo+Keden (Акорда, 2026а). В своём выступлении на форуме Токаев также отметил, что 2026 год объявлен в Казахстане Годом искусственного интеллекта и цифрового развития, и напрямую увязал данную национальную повестку с модернизацией таможенной сферы, обработкой торговых документов в режиме реального времени, прогнозированием грузопото-

AI governance. According to the EEC's official description, it is a strategic and framework-based document intended to serve as a foundation for coordinated progress among member states. Its principles include digital sovereignty, objectivity, non-discrimination, ethics, and avoidance of new barriers in the Union's internal market. It also encourages joint projects, exchange of regulatory experience, and cooperation along technological and production chains. This is a meaningful agenda-setting outcome, but it should not be overstated. The official de-

ков, цифровыми подписями, промышленной кооперацией и агропромышленным комплексом (Акорда, 2026b).

Искусственный интеллект как стратегическая рамка, а не институциональная трансформация

Наиболее заметным формальным нововведением астанинского саммита стало Совместное заявление об ответственном развитии искусственного интеллекта в ЕАЭС, принятое главами государств 29 мая 2026 года (ЕЭК, 2026b). Значимость данного документа обусловлена тем, что он придал Союзу общий политический язык в сфере регулирования искусственного интеллекта. Согласно официальной характеристике ЕЭК, это стратегический документ рамочного характера, призванный служить основой для скоординированного продвижения государств-членов. В число его принципов входят цифровой суверенитет, объективность, недискриминация, этические нормы, а также недопущение создания новых барьеров на внутреннем рынке Союза. Кроме того, заявление поощряет реализацию совместных проектов, обмен регуляторным опытом и сотрудничество по технологическим и производственным цепочкам. Подобный результат представляет собой содержательный вклад в формирование повестки, однако его значимость не следует преувеличивать. В официальном описании подчёркивается рамочный характер документа, а в резюме итогов саммита не содержится указаний на то, что в Астане был выработан обязывающий договор по ИИ, детализированная дорожная карта по имплементации, общий инвестиционный пакет или наднациональный механизм принудительного исполнения. Таким образом, заявление относится к категории стратегической политической координации. Оно сигнализирует о том, что ЕАЭС признаёт искусственный интеллект фактором конкурентоспособности, суверенитета и регулирования внутреннего рынка, однако само по себе не вводит в действие общую политику в сфере ИИ.

Вместе с тем более широкая архитектура форума демонстрирует, почему искусственный интеллект стал убедительным

scription identifies the statement as framework-based, and the summit outcome summaries do not indicate that Astana produced a binding AI treaty, a detailed implementation roadmap, a common investment package, or a supranational enforcement mechanism. The statement therefore belongs to the category of strategic political coordination. It signals that the EAEU recognizes AI as a matter of competitiveness, sovereignty, and internal-market governance, but it does not by itself operationalize a common AI policy. The forum's broader architecture nevertheless shows why AI became a persuasive modernization language for the EAEU. Tokayev presented AI as a practical instrument for trade facilitation, mutual recognition of digital signatures, customs acceleration, industrial modernization, and food security (Akorda, 2026b). The implication is that AI was not a replacement for integration policy; it was a new instrument through which older integration problems could be addressed.

The Traditional EAEU Agenda and Formal Outcomes

The strongest evidence for "modernization without replacement" lies in the summit's formal outputs. The EEC's official summary shows that the SEEC reviewed the implementation of the Strategic Directions for Developing Eurasian Economic Integration until 2025 and discussed the Union's international activities in 2025 (EEC, 2026a). These reviews placed the Astana summit within the EAEU's established cycle of strategy evaluation, treaty implementation, and external economic diplomacy. EEC Chairman Bakytzhan Sagintayev reported that the summit agenda covered 18 issues, including international cooperation, trade, digitalization, AI, customs regulation, the agro-industrial complex, the common electricity market, and services liberaliza-

**THE FORUM'S
BROADER
ARCHITECTURE
NEVERTHELESS
SHOWS WHY
AI BECAME A
PERSUASIVE
MODERNIZATION
LANGUAGE FOR THE
EAEU**

**ВМЕСТЕ С ТЕМ
БОЛЕЕ ШИРОКАЯ
АРХИТЕКТУРА
ФОРУМА
ДЕМОНСТРИРУЕТ,
ПОЧЕМУ
ИСКУССТВЕННЫЙ
ИНТЕЛЛЕКТ СТАЛ
УБЕДИТЕЛЬНЫМ
ЯЗЫКОМ
МОДЕРНИЗАЦИИ
ДЛЯ ЕАЭС**

языком модернизации для ЕАЭС. Токаев представил ИИ как практический инструмент упрощения процедур торговли, взаимного признания цифровых подписей, ускорения таможенных операций, модернизации промышленности и обеспечения продовольственной безопасности (Акорда, 2026b). Из этого следует, что искусственный интеллект не подменял собой интеграционную политику, а выступал в качестве нового инструмента, посредством которого могли быть решены прежние интеграционные задачи.

Традиционная повестка ЕАЭС и формальные итоги

Наиболее убедительным подтверждением тезиса о «модернизации без подмены» служат формальные результаты саммита. Согласно официальной сводке ЕЭК, Высший Евразийский экономический совет рассмотрел ход реализации Стратегических направлений развития евразийской экономической интеграции до 2025 года и обсудил международную деятельность Союза в 2025 году (ЕЭК, 2026a). Данные обзорные мероприятия вписали астанинский саммит в сложившийся цикл стратегического мониторинга, выполнения договорных обязательств и внешнеэкономической дипломатии ЕАЭС. Председатель Коллегии ЕЭК Бакытжан Сагинтаев сообщил, что повестка заседания охватывала 18 вопросов, включая международное сотрудничество, торговлю, цифровизацию, искусственный интеллект, таможенное регулирование, агропромышленный комплекс, общий электроэнергетический рынок и либерализацию услуг (Qazinform, 2026). В свою очередь, агентство AKIpress со ссылкой на Администрацию Президента Кыргызстана сообщило о подписании по итогам заседания 12 документов, в том числе решений и прото-

tion (Qazinform, 2026). Separately, AKIpress, citing the Kyrgyz Presidential Administration, reported that 12 documents were signed following the meeting, including decisions and protocols on Tunisia, Serbia, seed production, agro-industrial financing, the common electricity market, natural monopolies, services, budget regulation, customs duties, customs-law liability, and the next SEEC meeting (AKIpress, 2026). In external trade, the SEEC supported the launch of negotiations on a free trade agreement with Tunisia, thereby extending the EAEU's trade diplomacy into a North African track (EEC, 2026d). It also approved negotiations with Serbia to amend the existing free trade agreement, with the EEC explaining that the talks would address documentary confirmation issues connected with the movement of goods under the existing regime (EEC, 2026e). These were not symbolic digital outcomes. They were traditional trade-policy decisions of the kind that have long defined the EAEU's external economic agenda. The same pattern was visible in agriculture and regulation. The SEEC expanded the Union's financial assistance mechanism for cooperative projects within the agro-industrial complex, a concrete institutional step that required amendments to the EAEU Treaty and related financing decisions (EEC, 2026f). It also approved further work on harmonizing seed-production legislation and reviewed natural monopoly regulation and services liberalization results. Finally, the heads of state resolved a technical but significant issue concerning the distribution of import customs duties paid in Kazakhstan for goods imported under certain pre-2010 sub-soil-use and production-sharing contracts (EEC, 2026a). These decisions demonstrate that the Astana summit remained deeply embedded in the EAEU's core functions: market-building, regulatory harmonization, customs coordination, sectoral cooperation, and external trade negotiation.

EAEU+ and the External Dimension of Astana

The Astana summit also strengthened the EAEU+ dimension: a flexible diplomatic format through which the Union engages observer states, partner countries, and neighboring integration frameworks without necessarily enlarging membership. Uzbeki-

колов по Тунису, Сербии, семеноводству, финансированию агропромышленного комплекса, общему электроэнергетическому рынку, естественным монополиям, услугам, бюджетному регулированию, таможенным пошлинам, ответственности в сфере таможенного законодательства и о месте проведения следующего заседания ВЕЭС (AKIpress, 2026). В сфере внешней торговли ВЕЭС поддержал начало переговоров о заключении соглашения о свободной торговле с Тунисом, расширив тем самым торгово-дипломатическую активность ЕАЭС на североафриканском направлении (ЕЭК, 2026d). Кроме того, Совет одобрил проведение переговоров с Сербией по внесению изменений в действующее соглашение о свободной торговле; при этом в ЕЭК разъяснили, что консультации будут посвящены вопросам документального подтверждения, связанным с перемещением товаров в рамках существующего режима (ЕЭК, 2026e). Принятые решения не носили символического цифрового характера - это были традиционные внешне-торговые решения, давно составляющие основу внешнеэкономической повестки ЕАЭС. Аналогичная закономерность прослеживалась и в аграрно-регуляторной сфере. ВЕЭС расширил механизм финансового содействия Союза кооперационным проектам в агропромышленном комплексе - конкретный институциональный шаг, потребовавший внесения изменений в Договор о ЕАЭС и сопутствующих решений по финансированию (ЕЭК, 2026f). Совет также одобрил дальнейшую работу по гармонизации законодательства в области семеноводства и рассмотрел итоги регулирования естественных монополий и либерализации услуг. Наконец, главы государств урегулировали технический, но значимый вопрос, касающийся распределения ввозных таможенных пошлин, уплачиваемых в Казахстане за товары, ввозимые в рамках отдельных договоров о недропользовании и соглашений о разделе продукции, заключённых до 2010 года (ЕЭК, 2026a). Данные решения свидетельствуют о том, что астанинский саммит оставался глубоко укоренённым в базовых функциях ЕАЭС: рыночном строительстве, регуляторной гармонизации, таможенной

stan's role was especially important. President Shavkat Mirziyoyev participated in the SEEC meeting as the leader of an observer state and described cooperation with EAEU countries as one of Uzbekistan's foreign economic priorities (President of the Republic of Uzbekistan, 2026). His proposals closely matched the summit's modernization agenda: harmonized e-commerce regulation, customs data exchange, phytosanitary and veterinary digital exchange, mutual recognition of electronic documents, smart transport and customs corridors, industrial cooperation, labor mobility, tourism promotion, and the establishment of a Joint Cooperation Project Office in Uzbekistan in partnership with the EEC. Cuba and the CIS dimension pro-

координации, отраслевом сотрудничестве и внешнеторговых переговорах.

Измерение ЕАЭС+ и внешнеэкономический контекст астанинского саммита

Астанинский саммит также укрепил измерение ЕАЭС+ - гибкий дипломатический формат, посредством которого Союз взаимодействует с государствами-наблюдателями, партнёрами по соглашениям и соседними интеграционными объединениями без обязательного расширения членского состава. Особо значимой представлялась роль Узбекистана. Президент Шавкат Мирзиёев принял участие в заседании ВЕЭС в качестве руководителя

duced more institutionalized side outcomes. On 28 May, on the sidelines of the forum, the EEC and Cuba signed a Joint Action Plan for 2026–2030, intended to develop practical cooperation and expand direct business contacts between Cuba and EAEU member states (EEC, 2026h). On the same day, the EEC and the CIS Executive Committee signed an Action Plan for 2026–2030 covering trade, manufacturing, transport, energy, customs cooperation, technical regulation, and sanitary, veterinary, and phytosanitary measures (EEC, 2026i). These agreements were forum-side documents rather than formal SEEC decisions, but they show that the Astana meetings functioned as a broader platform for external economic coordina-

государства-наблюдателя и охарактеризовал сотрудничество со странами ЕАЭС как одно из внешнеэкономических приоритетных направлений Узбекистана (Президент Республики Узбекистан, 2026). Выдвинутые им инициативы в полной мере коррелировали с модернизационной повесткой саммита: гармонизация регулирования электронной торговли, обмен таможенными данными, цифровой обмен фитосанитарной и ветеринарной информацией, взаимное признание электронных документов, «умные» транспортные и таможенные коридоры, промышленная кооперация, трудовая мобильность, продвижение туризма, а также создание в Узбекистане Совместного проектного офиса по кооперации в партнёрстве с ЕЭК.

Кубинское направление и взаимодействие в рамках СНГ обеспечили более институционализированные сопутствующие результаты. 28 мая, на полях форума, ЕЭК и Куба подписали Совместный план действий на 2026–2030 годы, направленный на развитие практического сотрудничества и расширение прямых деловых контактов между Кубой и государствами-членами ЕАЭС (ЕЭК, 2026h). В тот же день ЕЭК и Исполнительный комитет СНГ утвердили План действий на 2026–2030 годы, охватывающий такие сферы, как торговля, обрабатывающая промышленность, транспорт, энергетика, таможенное сотрудничество, техническое регулирование, а также санитарные, ветеринарные и фитосанитарные меры (ЕЭК, 2026i). Данные соглашения представляли собой документы, принятые на полях форума, а не формальные решения ВЕЭС, однако они свидетельствуют о том, что астанинские встречи служили более широкой платформой для внешнеэкономической координации.

Участие Ирана имело иную смысловую нагрузку. Министр промышленности, рудников и торговли Ирана Сеид Мохаммад Атабак присутствовал на заседании в расширенном формате, а на полях форума министр по торговле ЕЭК Андрей Слепнев обсудил реализацию соглашения о свободной торговле между ЕАЭС и Ираном, а также трёхлетнюю Дорожную карту торгово-экономического сотрудничества, под-

tion. Iran's participation had a different significance. Iranian Minister of Industry, Mines and Trade Seyed Mohammad Atabak attended in the expanded format, and on the forum sidelines EEC Trade Minister Andrey Slepnev discussed implementation of the EAEU–Iran Free Trade Agreement and the three-year Roadmap for Trade and Economic Cooperation signed in 2025 (EEC, 2026g). This placed Iran within the summit's external economic and connectivity context, especially as the EAEU sought to move from agreement-making to implementation in relations with key non-member partners.

Expert Perspectives and Follow-Up Indicators

Available expert and analytical commentary support a restrained interpretation of the summit. Kesarev Partners argued before the summit that Kazakhstan's chairmanship priorities suggested not an expansion of EAEU institutional competences but a shift toward sensitive and practical areas of cooperation (Kesarev Partners, 2026). That reading was broadly confirmed in Astana: AI was elevated, but no major new supranational AI competence was created. Stephen M. Bland similarly observed that the summit produced technical documents and familiar integration language, while the broader Astana setting also served Kazakhstan's multi-vector foreign policy by situating EAEU engagement alongside other regional and global partnerships (Bland, 2026). Such commentary does not diminish Kazakhstan's agenda-setting success; rather, it clarifies the scale of the institutional change involved. The key post-summit question is implementation. First, the AI statement should be assessed by whether it leads to a roadmap, expert platform, common standards initiative, sectoral pilot projects, or other implementation mechanisms. Second, the digital logistics agen-

THE SUMMIT'S LASTING IMPORTANCE WILL THEREFORE DEPEND LESS ON THE SYMBOLIC PROMINENCE OF AI THAN ON WHETHER KAZAKHSTAN'S CHAIRMANSHIP AGENDA PRODUCES PRACTICAL MECHANISMS, INTEROPERABLE SYSTEMS, SECTORAL PROJECTS, AND DURABLE EXTERNAL PARTNERSHIPS ACROSS THE EURASIAN SPACE

ДОЛГОСРОЧНОЕ ЗНАЧЕНИЕ САММИТА БУДЕТ ОПРЕДЕЛЯТЬСЯ В МЕНЬШЕЙ СТЕПЕНИ СИМВОЛИЧЕСКИМ АКЦЕНТОМ НА ИСКУССТВЕННОМ ИНТЕЛЛЕКТЕ И В БОЛЬШЕЙ - ТЕМ, УДАСТСЯ ЛИ ПРЕОБРАЗОВАТЬ ПРИОРИТЕТЫ КАЗАХСТАНСКОГО ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВА В ПРАКТИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ, СОВМЕСТИМЫЕ СИСТЕМЫ, ОТРАСЛЕВЫЕ ПРОЕКТЫ И УСТОЙЧИВЫЕ ВНЕШНИЕ ПАРТНЁРСТВА НА ВСЁМ ЕВРАЗИЙСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

писанную в 2025 году (ЕЭК, 2026g). Тем самым Иран был вписан в контекст внешнеэкономической и транспортно-логистической повестки саммита, особенно с учётом того, что ЕАЭС стремится перейти от заключения соглашений к их практической имплементации в отношениях с ключевыми партнёрами, не входящими в Союз.

Экспертные оценки и индикаторы последующей имплементации

Доступные экспертные и аналитические комментарии подтверждают сдержанную интерпретацию итогов саммита. Компания Kesarev Partners ещё до проведения заседания отмечала, что приоритеты казахстанского председательства предполагают не расширение институциональной компетенции ЕАЭС, а смещение акцента в сторону чувствительных и практически значимых сфер сотрудничества (Kesarev Partners, 2026). Данный прогноз в целом нашёл подтверждение в Астане: искусственный интеллект был выведен на передний план, однако никакой новой масштабной наднациональной компетенции в сфере ИИ создано не было. Стивен М. Блэнд, в свою очередь, отметил, что саммит ознаменовался принятием технических документов и привычным интеграционным дискурсом, тогда как более широкий астанинский контекст одновременно служил инструментом многовекторной внешней политики Казахстана, встраивая взаимодействие в рамках ЕАЭС в систему иных региональных и глобальных партнёрств (Bland, 2026). Подобные комментарии не умаляют успеха Казахстана в формировании повестки, однако позволяют уточнить масштаб предполагаемых институциональных изменений.

Ключевым вопросом в постсаммитный период является имплементация достигнутых договорённостей.

da should be measured through progress on common processes, navigation seals, electronic transit tools, mutual recognition of digital signatures, and customs-data exchange. Third, the agro-industrial financing mechanism should be judged by whether it produces real cooperative projects and disbursements rather than remaining a formal financing envelope (EEC, 2026f). Fourth, Tunisia and Serbia negotiations will test the external trade momentum generated in Astana. Finally, the depth of cooperation with Uzbekistan, Cuba, Iran, and the CIS will show whether the EAEU+ format becomes more operationally institutionalized.

Conclusion

The 2026 Astana SEEC summit was a modernization moment within Eurasian integration, not a complete digital turn or institutional transformation of the EAEU. Kazakhstan's chairmanship successfully placed artificial intelligence and digital transformation at the center of the Union's public agenda and did so with credibility grounded in its own domestic AI strategy, digital institutions, supercomputing infrastructure, and demonstrable pilot projects. The Joint Statement on the Responsible Development of Artificial Intelligence gave the EAEU a shared framework for discussing digital sovereignty, ethics, non-discrimination, regulatory exchange, and technology-chain cooperation. Yet the summit's formal outcomes confirm that the EAEU remains an economic-regulatory organization whose core agenda is still trade, customs, services, agriculture, energy-related coordination, natural monopoly regulation, and external economic cooperation. Astana did not replace that agenda; it modernized the language through which it is pursued. The summit's lasting importance will therefore depend less on the symbolic prominence of AI than on whether Kazakhstan's chairmanship agenda produces practical mechanisms, interoperable systems, sectoral projects, and durable external partnerships across the Eurasian space. In that sense, Astana's achievement was not institutional rupture, but disciplined modernization without replacement.

↑

Во-первых, эффективность заявления по искусственному интеллекту следует оценивать исходя из того, приведёт ли оно к разработке дорожной карты, созданию экспертной платформы, инициатив по формированию общих стандартов, отраслевых пилотных проектов или иных механизмов реализации. Во-вторых, прогресс в рамках цифровой логистической повестки должен измеряться через продвижение в таких направлениях, как общие цифровые процессы, навигационные пломбы, инструменты электронного транзита, взаимное признание электронных подписей и обмен таможенными данными. В-третьих, механизм финансирования агропромышленных проектов следует оценивать по тому, приведёт ли он к появлению реальных кооперационных проектов и фактическому выделению средств, а не останется формальной финансовой оболочкой (ЕЭК, 2026f). В-четвёртых, переговоры с Тунисом и Сербией станут проверкой внешне-торгового импульса, сформированного в Астане. Наконец, глубина сотрудничества с Узбекистаном, Кубой, Ираном и в рамках СНГ покажет, приобретает ли формат ЕАЭС+ более операционально-институционализированный характер.

Заключение

Астанинский саммит ВЕЭС 2026 года стал моментом модернизации в рамках евразийской интеграции, но не ознаменовал собой полного цифрового поворота или институциональной трансформации ЕАЭС. Председательство Казахстана сумело успешно вывести искусственный интеллект и цифровую трансформацию в центр публичной повестки Союза, причём данная инициатива опиралась на убедительную внутреннюю базу - национальную стратегию в сфере ИИ, профильные цифровые институты, суперкомпьютерную инфраструктуру и реализуемые пилотные проекты. Совместное заявление об ответственном развитии искусственного интеллекта предоставило ЕАЭС общую рамочную основу для обсуждения вопросов цифрового суверенитета, этических норм, недискриминации, регуляторного обмена и сотрудничества по технологическим цепочкам. Вместе с тем формальные итоги

References:

AKIpress (2026). Eurasian Economic Union countries sign 12 documents in Astana. Retrieved from https://aki-press.com/news:898750:Eurasian_Economic_Union_countries_sign_12_documents_in_Astana/. Accessed on 08.06.2026.

Akorda (2025a). President Kassym-Jomart Tokayev held the first meeting of the Council for the Development of Artificial Intelligence. Retrieved from <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-held-the-first-meeting-of-the-council-for-the-development-of-artificial-intelligence-191541>. Accessed on 08.06.2026.

саммита подтверждают, что ЕАЭС остаётся экономико-регуляторной организацией, базовую повестку которой по-прежнему составляют торговля, таможенное регулирование, услуги, сельское хозяйство, энергетическая координация, регулирование естественных монополий и внешнеэкономическое сотрудничество. Астана не подменила собой эту повестку, но модернизировала язык, посредством которого она реализуется. Таким образом, долгосрочное значение саммита будет определяться в меньшей степени символическим

Akorda (2025b). Kassym-Jomart Tokayev took part in the official launch ceremony of a supercomputer. Retrieved from <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-prinyal-uchastie-v-zapuske-superkompyutera-965125>. Accessed on 08.06.2026.

Akorda (2026a). The exhibition held within the framework of the Eurasian Economic Forum was visited by the heads of the EAEU member states. Retrieved from <https://www.akorda.kz/kz/eaao-ga-mushe-memleketter-basshylary-euraziya-ekonomikalyk-forumy-ayasyndagy-kormeni-tamashalady-284325>. Accessed on 08.06.2026.

Akorda (2026b). Address by the Head of State at the Plenary Session of the 5th Eurasian Economic Forum "The EAEU in the Global Digital Race: Betting on

акцентом на искусственном интеллекте и в большей - тем, удастся ли преобразовать приоритеты казахстанского председательства в практические механизмы, совместимые системы, отраслевые проекты и устойчивые внешние партнёрства на всём евразийском пространстве. В этом смысле достижение Астаны заключалось не в институциональном разрыве, а в выверенной модернизации без подмены сущностного содержания.

Источники:

AKIpress (2026). Страны Евразийского экономического союза подписали 12 документов в Астане. Доступен по адресу: https://akipress.com/news/898750:Eurasian_Economic_Union_countries_sign_12_documents_in_Astana/. Дата обращения: 08.06.2026.

Акорда (2025а). Президент Касым-Жомарт Токаев провёл первое заседание Совета по развитию искусственного интеллекта. Доступен по адресу: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-held-the-first-meeting-of-the-council-for-the-development-of-artificial-intelligence-191541>. Дата обращения: 08.06.2026.

Акорда (2025b). Касым-Жомарт Токаев принял участие в запуске суперкомпьютера. Доступен по адресу: <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-prinyal-uchastie-v-zapuske-superkompyutera-965125>. Дата обращения: 08.06.2026.

Акорда (2026а). Главы государств – членов ЕАЭС осмотрели выставку в рамках Евразийского экономического форума. Доступен по адресу: <https://www.akorda.kz/kz/eaao-ga-mushe-memleketter-basshylary-euraziya-ekonomikalyk-forumy-ayasyndagy-kormeni-tamashalady-284325>. Дата обращения: 08.06.2026.

Акорда (2026b). Выступление Главы государства на пленарной сессии V Евразийского экономического форума «ЕАЭС в глобальной цифровой гонке: ставка на искусственный интеллект». Доступен по адресу: <https://www.akorda.kz/ru/vystuplenie-glavy-gosudarstva-na-plenarnoy-sessii-v-evraziyskogo-ekonomicheskogo-foruma-eaes-v-globalnoy-cifrovoy-gonke-stavka-na-iskusstvennyy-intellekt-284741>. Дата обращения: 08.06.2026.

Бланд, Стефен (2026). Визит Путина в Астану показывает, чего Россия по-прежнему хочет от Казахстана. Доступен по адресу: <https://timesca.com/putins-astana-visit-shows-what-russia-still-wants-from-kazakhstan/>. Дата обращения: 08.06.2026.

Евразийская экономическая комиссия (2025). Обращение Президента Республики Казахстан К.К. Токаева к главам государств-членов Евразийского экономического союза. Доступен по адресу: <https://ees.eaeunion.org/ru/news/obrashchenie-prezidenta-kasym-zhomarta-tokaeva-k-glavam-gosudarstv-chlenov-evraziyskogo-ekonomicheskogo-soyuz/>. Дата обращения: 08.06.2026.

- Artificial Intelligence". Retrieved from <https://www.akorda.kz/ru/vystuplenie-glavy-gosudarstva-na-ple-narnoy-sessii-v-evraziyskogo-ekonomicheskogo-foruma-eaes-v-globalnoy-cifrovoy-gonke-stav-ka-na-iskusstvennyy-intellekt-284741>. Accessed on 08.06.2026.
- Bland, Stephen (2026). Putin's Astana visit shows what Russia still wants from Kazakhstan. The Times of Central Asia. Retrieved from <https://timesca.com/putins-astana-visit-shows-what-russia-wants-from-kazakhstan/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2025). Address by K. K. Tokayev, President of the Republic of Kazakhstan, to heads of the Eurasian Economic Union member states. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/obrashchenie-prezidenta-kasym-zhomarta-to-kaeva-k-glavam-gosudarstv-chlenov-evraziyskogo-ekonomichesk/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026a). Outcomes of the Supreme Eurasian Economic Council's meeting. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/itogi-zasedaniya-vysshego-evraziyskogo-ekonomicheskogo-soveta/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026b). EAEU leaders adopted joint statement on responsible AI development. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/glavy-stran-eaes-prinyali-sovmestnoe-zayavlenie-ob-otvetstvennom-razvitii-iskusstvennogo-intellekta/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026c). Kazakhstan outlines Retrieved from EAEU chairmanship priorities. <https://eec.eaeunion.org/en/news/speech/kazakhstan-outlines-eaeu-chairmanship-priorities/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026d). EAEU and Tunisia to start negotiations on duty-free terms. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/eaes-i-tunis-nachnut-peregovory-po-usloviyam-besposhlinnoy-torgovli/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026e). SEEC approved negotiations to amend a Free Trade Agreement with Serbia. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/vees-odobril-provedenie-peregovorov-s-serbiey-o-vnesenii-izmeneniy-v-soglashe-nie-o-zone-svobodnoy-to/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026f). Supreme Council expands mechanism for financial assistance in implementation of cooperation projects in EAEU to agro-industrial complex. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/vysshiy-sovet-rasshiril-na-apk-mekhanizm-finansovogo-sodeystviya-pri-realizatsii-kooperatsionnykh-pr/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026g). Andrey Slepnev discussed implementation of Free Trade Agreement with Iran's Minister of Industry, Mines, and Trade Seyed Mohammad Atabak. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/andrey-slepnev-ob-sudil-s-ministrom-promyshlennosti-rudnikov-i-torgovli-irana-seyedom-mokhammadom-ata/>. Accessed on 08.06.2026.
- Eurasian Economic Commission (2026h). EEC and Cuba signed a Joint Action Plan until 2030. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/vees-odobril-provedenie-peregovorov-s-serbiey-o-vnesenii-izmeneniy-v-soglashe-nie-o-zone-svobodnoy-to/>. Accessed on 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026a). Итоги заседания Высшего Евразийского экономического совета. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/itogi-zasedaniya-vysshego-evraziyskogo-ekonomicheskogo-soveta/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026b). Главы стран ЕАЭС приняли совместное заявление об ответственном развитии искусственного интеллекта. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/glavy-stran-eaes-prinyali-sovmestnoe-zayavlenie-ob-otvetstvennom-razvitii-iskusstvennogo-intellekta/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026c). Казахстан обозначил приоритеты председательства в ЕАЭС. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/speech/kazakhstan-outlines-eaeu-chairmanship-priorities/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026d). ЕАЭС и Тунис начнут переговоры об условиях беспосшлинной торговли. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/eaes-i-tunis-nachnut-peregovory-po-usloviyam-besposhlinnoy-torgovli/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026e). ВЕЭС одобрил проведение переговоров с Сербией о внесении изменений в Соглашение о зоне свободной торговли. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/vees-odobril-provedenie-peregovorov-s-serbiey-o-vnesenii-izmeneniy-v-soglashe-nie-o-zone-svobodnoy-to/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026f). Высший совет распространил на АПК механизм финансового содействия при реализации кооперационных проектов в ЕАЭС. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/vysshiy-sovet-rasshiril-na-apk-mekhanizm-finansovogo-sodeystviya-pri-realizatsii-kooperatsionnykh-pr/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026g). Андрей Слепнев обсудил реализацию Соглашения о свободной торговле с Министром промышленности, рудников и торговли Ирана Сейедом Мохаммадом Атабаком. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/andrey-slepnev-ob-sudil-s-ministrom-promyshlennosti-rudnikov-i-torgovli-irana-seyedom-mokhammadom-ata/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026h). ЕЭК и Куба подписали План совместных мероприятий до 2030 года. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/vees-odobril-provedenie-peregovorov-s-serbiey-o-vnesenii-izmeneniy-v-soglashe-nie-o-zone-svobodnoy-to/>. Дата обращения: 08.06.2026.
- Евразийская экономическая комиссия (2026i). ЕЭК и Исполком СНГ подписали План сотрудничества на 2026–2030 годы. Доступен по адресу: <https://eec.eaeunion.org/ru/news/vees-odobril-provedenie-peregovorov-s-serbiey-o-vnesenii-izmeneniy-v-soglashe-nie-o-zone-svobodnoy-to/>. Дата обращения: 08.06.2026.

<https://eec.eaeunion.org/en/news/eeek-i-kuba-podpisali-plan-sovmestnykh-meropriyatiy-do-2030-goda/>. Accessed on 08.06.2026.

Eurasian Economic Commission (2026i). EEC and CIS Executive Committee signed Cooperation Plan for 2026–2030. Retrieved from <https://eec.eaeunion.org/en/news/eeek-i-ispolkom-sng-podpisali-plan-sotrudnichestva-na-2026-2030-gody/>. Accessed on 08.06.2026.

Eurasian Economic Forum (2026). Results of the V Eurasian Economic Forum. Retrieved from <https://forum.eaeunion.org/en/news/results-of-the-v-eurasian-economic-forum/>. Accessed on 08.06.2026.

Kesarev Partners (2026). Kazakhstan's 2026 EAEU chairmanship: Priorities and implications for business. Retrieved from https://kesarev.partners/insights_02032026. Accessed on 08.06.2026.

Ministry of Artificial Intelligence and Digital Development of the Republic of Kazakhstan (n.d.). About the Ministry. Government of the Republic of Kazakhstan. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/maidd?lang=en>. Accessed on 08.06.2026.

President of the Republic of Uzbekistan (2026). President of Uzbekistan participates in EAEU Summit. Retrieved from <https://president.uz/en/lists/view/9264>. Accessed on 08.06.2026.

Prime Minister of the Republic of Kazakhstan (2024). Concept for artificial intelligence development for 2024–2029 adopted by government. Retrieved from <https://primeminister.kz/en/news/concept-for-artificial-intelligence-development-for-2024-2029-adopted-by-government-28786>. Accessed on 08.06.2026.

Qazinform (2026). EAEU expands trade agenda and AI cooperation. Retrieved from <https://qazinform.com/news/eaeu-expands-trade-agenda-and-ai-cooperation-f83a11>. Accessed on 08.06.2026.

Евразийский экономический форум (2026). Итоги V Евразийского экономического форума. Доступен по адресу: <https://forum.eaeunion.org/ru/news/results-of-the-v-eurasian-economic-forum/>. Дата обращения: 08.06.2026.

Kesarev Partners (2026). Председательство Казахстана в ЕАЭС в 2026 году: приоритеты и последствия для бизнеса. Доступен по адресу: https://kesarev.partners/insights_02032026. Дата обращения: 08.06.2026.

Министерство искусственного интеллекта и цифрового развития Республики Казахстан (б.д.). О Министерстве. Правительство Республики Казахстан. Доступен по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/maidd?lang=ru>. Дата обращения: 08.06.2026.

Президент Республики Узбекистан (2026). Президент Узбекистана принимает участие в саммите ЕАЭС. Доступен по адресу: <https://president.uz/ru/lists/view/9264>. Дата обращения: 08.06.2026.

Премьер-Министр Республики Казахстан (2024). Правительство утвердило Концепцию развития искусственного интеллекта на 2024–2029 годы. Доступен по адресу: <https://primeminister.kz/ru/news/concept-for-artificial-intelligence-development-for-2024-2029-adopted-by-government-28786>. Дата обращения: 08.06.2026.

Qazinform (2026). ЕАЭС расширяет торговую повестку и сотрудничество в сфере ИИ. Доступен по адресу: <https://qazinform.com/news/eaeu-expands-trade-agenda-and-ai-cooperation-f83a11>. Дата обращения: 08.06.2026.

PUTIN'S VISIT TO KAZAKHSTAN ON MAY 27-29: WHAT TO EXPECT NEXT?

ANUAR SATMURZIN

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЧТО ОЖИДАТЬ ПОСЛЕ ВИЗИТА ВЛАДИМИРА ПУТИНА В КАЗАХСТАН 27– 29 МАЯ?

The state visit of Russian President Vladimir Putin to Kazakhstan on 27–29 May 2026 represented one of the most significant diplomatic events in Kazakhstan's foreign policy agenda in recent years. Officially, the visit was connected to the Eurasian Economic Forum and the meeting of the Supreme Eurasian Economic Council in Astana, while also providing an opportunity for bilateral discussions between President Kassym-Jomart Tokayev and Putin (Interfax, 2026a; Interfax, 2026b). From Kazakhstan's perspective, however, the significance of the visit extended beyond protocol and routine interstate cooperation. It highlighted the continuing importance of Kazakhstan's relationship with Russia while simultaneously demonstrating Astana's efforts to preserve strategic autonomy, protect its sovereignty, and maintain its long-standing multi-vector foreign policy in an increasingly polarized international environment.

Kazakhstan's relationship with Russia occupies a unique position within its foreign policy framework. The two countries share the world's second-longest land border, maintain extensive economic ties, and cooperate through several regional organizations, including the Eurasian Economic Union (EAEU), the Collective

**SUCH DIPLOMATIC
GESTURES REFLECTED
KAZAKHSTAN'S
RECOGNITION THAT
RUSSIA REMAINS
AN INDISPENSABLE
PARTNER IN AREAS
RANGING FROM
TRADE AND ENERGY
TO REGIONAL
SECURITY**

**ПОДОБНЫЕ
ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ
ЖЕСТЫ ОТРАЖАЮТ
ПРИЗНАНИЕ
КАЗАХСТАНОМ
ТОГО ФАКТА, ЧТО
РОССИЯ ОСТАЕТСЯ
НЕЗАМЕНИМЫМ
ПАРТНЕРОМ В
ТАКИХ СФЕРАХ,
КАК ТОРГОВЛЯ,
ЭНЕРГЕТИКА И
РЕГИОНАЛЬНАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

Государственный визит Президента Российской Федерации Владимира Путина в Казахстан, состоявшийся 27–29 мая 2026 года, стал одним из наиболее значимых дипломатических событий во внешнеполитической повестке Казахстана за последние годы. Официально визит был приурочен к проведению Евразийского экономического форума и заседания Высшего Евразийского экономического совета в Астане, а также предоставил возможность для двусторонних переговоров между Президентом Касым-Жомартом Токаевым и Владимиром Путиным (Interfax, 2026a; Interfax, 2026b). Однако с точки зрения Казахстана значение данного визита выходило далеко за рамки стандартного дипломатического протокола и рутинного межгосударственного сотрудничества. По своей сути он подчеркнул сохраняющуюся важность отношений Казахстана с Россией, одновременно продемонстрировав стремление Астаны сохранять стратегическую автономию, защищать свой государственный суверенитет и придерживаться своей многовекторной внешней политики в условиях все более поляризующейся международной среды.

Отношения с Россией занимают особое место в системе внешней

Security Treaty Organization (CSTO), and the Commonwealth of Independent States (CIS). Despite the geopolitical tensions that have emerged following conflict between Russia and Ukraine in 2022, Kazakhstan has sought to preserve stable and constructive relations with Moscow while carefully avoiding policies that could compromise its own foreign policy independence. In this context, President Putin's visit demonstrated that bilateral cooperation remains a strategic necessity for Kazakhstan, even as Astana increasingly diversifies its international partnerships.

The symbolism surrounding the visit was particularly important. President Tokayev personally welcomed Putin in Astana, while Kazakhstan organized a highly visible state reception, emphasizing the importance attached to the bilateral relationship (Orda.kz, 2026). Such diplomatic gestures reflected Kazakhstan's recognition that Russia remains an indispensable partner in areas ranging from trade and energy to regional security. At the same time, the visit should not be interpreted as evidence of Kazakhstan's alignment with Russian foreign policy objectives. Since

политики страны. Два государства имеют вторую по протяженности сухопутную границу в мире, поддерживают тесные экономические связи и взаимодействуют в рамках ряда региональных организаций, включая Евразийский экономический союз (ЕАЭС), Организацию Договора о коллективной безопасности (ОДКБ) и Содружество Независимых Государств (СНГ). Несмотря на геополитическую напряженность, возникшую после начала конфликта между Россией и Украиной в 2022 году, Казахстан стремится сохранять стабильные и конструктивные отношения с Москвой, одновременно избегая проведения политики, которая могла бы поставить под угрозу его внешнеполитический суверенитет. В этом контексте визит Президента Путина продемонстрировал, что двустороннее сотрудничество по-прежнему остается стратегической необходимостью для Казахстана, даже несмотря на то, что Астана все активнее диверсифицирует свои международные партнерства.

Особое значение имела символическая составляющая визита. Президент Токаев лично встретил Владимира Путина в Астане, а казахстанская сторона организовала

2022, Astana has consistently reaffirmed its commitment to the principles of territorial integrity, sovereignty, and non-interference in internal affairs, while avoiding recognition of Russia's territorial claims in Ukraine (Kassenova, 2022). Consequently, Kazakhstan's approach toward Russia has increasingly been characterized by pragmatic engagement combined with careful political distancing on issues where national interests diverge.

торжественный государственный прием, подчеркнув тем самым значение, придаваемое двусторонним отношениям (Orda.kz, 2026). Подобные дипломатические жесты отражают признание Казахстаном того факта, что Россия остается незаменимым партнером в таких сферах, как торговля, энергетика и региональная безопасность. Вместе с тем данный визит не следует рассматривать как свидетельство синергии Казахстана с внешнеполитическими целями России. С 2022 года Астана последовательно подтверждает свою приверженность

An important political outcome of the visit was the reaffirmation of the principles governing Kazakhstan-Russia relations. Both sides emphasized their commitment to the Treaty on Good-Neighborliness and Alliance in the 21st Century (Republic of Kazakhstan, 2013) and the new treaty «On the seven foundations of friendship and good-neighborliness of the peoples of Kazakhstan and Russia» signed during the meetings (Astana

**AT THE SAME TIME,
THE VISIT SHOULD
NOT BE INTERPRETED
AS EVIDENCE OF
KAZAKHSTAN'S
ALIGNMENT WITH
RUSSIAN FOREIGN
POLICY OBJECTIVES**

**ВМЕСТЕ С ТЕМ
ДАННЫЙ ВИЗИТ НЕ
СЛЕДУЕТ
РАССМАТРИВАТЬ
КАК СВИДЕТЕЛЬСТВО
СИНЕРГИИ
КАЗАХСТАНА С
ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИМИ
ЦЕЛЯМИ РОССИИ**

принципам территориальной целостности, государственного суверенитета и невмешательства во внутренние дела государств, одновременно воздерживаясь от признания территориальных претензий России в отношении Украины (Касенова, 2022). Вследствие этого подход Казахстана к отношениям с Россией все в большей степени характеризуется сочетанием прагматичного взаимодействия с осторожным политическим дистанцированием по тем вопросам, где национальные интересы двух государств расходятся.

Важным политическим итогом визита стало подтверждение принципов, лежащих в основе казахстанско-российских отношений. Обе стороны подчеркнули свою приверженность Договору о добрососедстве и союзничестве в XXI веке (Республика Казахстан, 2013), а также новому договору «О семи принципах дружбы и добрососедства народов Казахстана и России», подписанному в ходе переговоров (Astana Times, 2026). Эти принципы, наряду с рядом других положений, прежде всего акцентируют взаимное уважение государственного суверенитета, территориальной целостности, равноправия, невмешательства во внутренние дела, мирного урегулирования споров, взаимовыгодного сотрудничества и укрепления гуманитарных связей (Республика Казахстан, 2013). Не секрет, что подобные декларации нередко воспринимаются как дипломатические формальности, однако в нынешней геополитической обстановке они приобретают для Казахстана особое значение.

Для Астаны акцент на вопросах государственного суверенитета и территориальной целостности стал особенно важным после начала войны России против Украины. Казахстан уделяет все больше внимания вопросам, связанным с неприкосновенностью государственных границ, суверенитетом

Times 2026). The principles, among many others, focus primarily on mutual respect for sovereignty, territorial integrity, equality, non-interference in domestic affairs, peaceful dispute resolution, mutually beneficial cooperation, and the strengthening of humanitarian ties (Republic of Kazakhstan, 2013). It is no secret that such declarations are often dismissed as diplomatic formalities, and yet they

государства и правом независимых стран самостоятельно определять свою внешнюю политику (Касенова, 2022). Поэтому подтверждение приверженности данным принципам во время визита Владимира Путина имело важное символическое и политическое значение. Оно позволило Казахстану укрепить нормативные основы своих отношений с Россией, одновременно подчеркнув неизменную приверженность проведению независимой внешней

carry particular significance for Kazakhstan in the current geopolitical environment.

For Astana, the emphasis on sovereignty and territorial integrity has acquired greater importance since the outbreak of Russia's war in Ukraine. Kazakhstan has become increasingly attentive to issues concerning national borders, state sovereignty, and the rights of independent states to pursue their own

политики. В этом смысле семь принципов выступают не просто элементом дипломатической риторики, а своеобразной рамочной основой, посредством которой Казахстан стремится выстраивать отношения со своим соседом. Они обеспечивают определенную степень предсказуемости в двусторонних отношениях и способствуют достижению более широкой цели Казахстана – сохранению стратегической автономии при одновременном участии в региональных интеграционных проектах.

Наряду с политико-дипломатическими заявлениями наиболее значимым практическим результатом визита стало продвижение проекта строительства первой атомной электростанции в Казахстане. Россия и Казахстан договорились перейти к подготовке рамочного соглашения, регулирующего строительство и финансирование объекта, при этом предполагается, что российская сторона обеспечит значительную финансовую поддержку посредством механизмов государственного кредитования. Реализация данного проекта направлена на решение одной из наиболее актуальных внутренних проблем Казахстана. Рост спроса на электроэнергию, износ энергетической инфраструктуры и обязательства правительства по сокращению зависимости от угольной генерации обусловили возрастающий интерес страны к развитию атомной энергетики (Reuters, 2026a). После референдума 2024 года, на котором было одобрено развитие атомной энергетики, данный проект стал одним из ключевых приоритетов долгосрочной энергетической стратегии Казахстана.

С точки зрения Казахстана сотрудничество с Россией в сфере атомной энергетики открывает как новые возможности, так и создает определенные вызовы. С одной стороны, Россия обладает значительным опытом в области ядерных технологий, строительства атомных реакторов и управления ядерным топливным циклом. Сотрудничество с российской стороной может предоставить Казахстану доступ к финансовым ресурсам, технологическим компетенциям и практическому опыту эксплуатации, развитие которых собственными силами потребовало бы значительных временных и финансовых затрат. Учитывая статус Казахстана как одного из ведущих

foreign policies (Kassenova, 2022). The reaffirmation of these principles during Putin's visit therefore served an important symbolic and political purpose. It allowed Kazakhstan to reinforce the normative foundations of its relationship with Russia while simultaneously underscoring its commitment to an independent foreign policy. In this sense, the Seven Principles function not merely as diplomatic rhetoric but as a framework through which Kazakhstan seeks to manage relations with a neighbor. They provide a degree of predictability in bilateral relations and support Kazakhstan's broader objective of maintaining strategic autonomy while remaining engaged in regional integration projects.

Alongside these politico-diplomatic declarations, the most consequential practical outcome of the visit was the advancement of Kazakhstan's first nuclear power plant project. Russia and Kazakhstan agreed to move forward with a framework agreement concerning the construction and financing of the facility, with Russia expected to provide substantial financial support through state-backed lending mechanisms. The project addresses an increasingly important domestic challenge for Kazakhstan. Rising electricity demand, aging energy infrastructure, and the government's commitment to reducing dependence on coal have all contributed to the growing interest in nuclear energy (Reuters, 2026a). Following the 2024 referendum that approved the development of nuclear power, the project became one of the central priorities of Kazakhstan's long-term energy strategy.

From Kazakhstan's perspective, co-operation with Russia on nuclear energy presents both opportunities and challenges. On the one hand, Russia possesses extensive expertise in nuclear technology, reactor construction, and nuclear fuel cycle man-

THE TIMING OF THE VISIT, WHICH COINCIDED WITH THE EURASIAN ECONOMIC FORUM AND THE SUPREME EURASIAN ECONOMIC COUNCIL MEETING, EMPHASIZED THE CENTRALITY OF REGIONAL ECONOMIC INTEGRATION WITHIN THE BILATERAL RELATIONSHIP

ТОТ ФАКТ, ЧТО ВИЗИТ СОВПАЛ ПО ВРЕМЕНИ С ПРОВЕДЕНИЕМ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ФОРУМА И ЗАСЕДАНИЕМ ВЫСШЕГО ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОВЕТА, ПОДЧЕРКНУЛ ЦЕНТРАЛЬНУЮ РОЛЬ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ В ДВУСТОРОННИХ ОТНОШЕНИЯХ

мировых производителей урана, развитие атомной энергетики также соответствует более широким национальным целям, связанным с обеспечением энергетической безопасности и модернизацией промышленности.

С другой стороны, соглашение в области атомной энергетики поднимает важные вопросы относительно сохранения долгосрочной зависимости от российских технологий и инфраструктуры. Эксплуатация атомных электростанций предполагает многолетнее сотрудничество, включающее поставки ядерного топлива, техническое обслуживание, инженерную поддержку и подготовку квалифицированного персонала. В этой связи Казахстану необходимо тщательно соотносить преимущества участия России с рисками чрезмерной зависимости от одного внешнего партнера. Данные опасения приобретают особую актуальность в условиях международных санкций, введенных против России, а также сохраняющейся неопределенности относительно дальнейшего развития российской экономики. Для Астаны основная задача заключается в том, чтобы использовать российские технологические возможности, одновременно продолжая курс на диверсификацию международного сотрудничества как в экономической сфере в целом, так и в энергетическом секторе в частности.

Экономический эффект визита Владимира Путина не ограничился соглашением в сфере атомной энергетики, но также продемонстрировал продолжающееся участие Казахстана в Евразийском экономическом союзе. Тот факт, что визит совпал по времени с проведением Евразийского экономического форума и заседанием Высшего Евразийского экономического совета, подчеркнул центральную роль региональной экономической интеграции в дву-

agement. Cooperation with Russia might allow Kazakhstan to access financing, technical knowledge, and operational experience that would otherwise require significant time and investment to develop independently. Given Kazakhstan's position as one of the world's leading uranium producers, the development of nuclear power also complements broader national objectives related to energy security and industrial modernization.

On the other hand, the nuclear agreement raises important questions regarding the continuation of the long-term dependence on Russian technology and infrastructure. Nuclear power plants require decades of operational cooperation, including fuel supply, maintenance, technical support, and personnel training. Hence, Kazakhstan must carefully balance the benefits of Russian involvement against the risks of excessive dependence on a single external partner. These concerns are particularly relevant given the international sanctions imposed on Russia and the uncertainty surrounding the future trajectory of the Russian economy. For Astana, the challenge lies in utilizing Russian expertise while continuing to pursue diversification through cooperation with other international partners in the economic sector in general, and the energy sector in particular.

The economic dimension of Putin's visit extended beyond the nuclear agreement and highlighted Kazakhstan's continuing participation in the Eurasian Economic Union. The timing of the visit, which coincided with the Eurasian Economic Forum and the Supreme Eurasian Economic Council meeting, emphasized the centrality of regional economic integration within the bilateral relationship (Interfax, 2026a). For Kazakhstan, membership in the EAEU continues to provide tangible economic benefits through market access, labor mobility, and reduced trade barriers among member states. Russia remains one of Kazakhstan's largest trading partners, and economic interdependence between the two countries remains substantial despite the challenges created by international sanctions and shifting trade patterns.

Nevertheless, Kazakhstan's approach to the EAEU has increasingly reflected a desire to

сторонних отношениях (Interfax, 2026a). Для Казахстана членство в ЕАЭС по-прежнему обеспечивает ощутимые экономические преимущества, включая доступ к общему рынку, свободное перемещение рабочей силы и снижение торговых барьеров между государствами-членами. Россия остается одним из крупнейших торговых партнеров Казахстана, а экономическая взаимозависимость двух стран сохраняет высокий уровень, несмотря на трудности, вызванные международными санкциями и изменением структуры региональной торговли.

Тем не менее подход Казахстана к развитию ЕАЭС все в большей степени отражает стремление сохранить за этой организацией прежде всего экономический, а не геополитический характер. Многие казахстанские политики неоднократно выражали обеспокоенность тем, что политизация региональных интеграционных институтов может нанести ущерб национальным интересам Казахстана и ограничить свободу его внешнеполитического маневрирования. Вследствие этого Астана последовательно выступает за прагматичное экономическое сотрудничество, одновременно противодействуя попыткам превратить ЕАЭС в инструмент более широкого геополитического соперничества. Таким образом, визит Владимира Путина вновь продемонстрировал как возможности, так и ограничения, связанные с участием Казахстана в региональных институтах, функционирующих под ведущей ролью России.

Визит также выявил более широкий контекст многовекторной внешней политики Казахстана. С момента обретения независимости Казахстан стремится поддерживать сбалансированные отношения с ведущими мировыми державами, избегая исключительной ориентации на какого-либо одного внешнеполитического партнера (Кларк, 2015). Такая стратегия позволила стране выстроить продуктивное сотрудничество с Россией, Китаем, Европейским союзом, Соединенными Штатами Америки, Турцией, а также с различными региональными и межрегиональными международными организациями. Поэтому сохранение активного политического диалога с Россией на высшем уровне следует рассматривать именно в рамках дан-

maintain the organization's economic rather than geopolitical character. Many Kazakh policymakers have expressed concerns that the politicization of regional institutions could undermine Kazakhstan's national interests and limit its foreign policy flexibility. Consequently, Astana has consistently advocated for pragmatic economic cooperation while resisting efforts to transform the EAEU into a vehicle for broader geopolitical competition. Putin's visit therefore reinforced both the opportunities and constraints associated with Kazakhstan's participation in Russian-led regional institutions.

The visit also highlighted the broader context of Kazakhstan's multi-vector foreign policy. Since independence, Kazakhstan has sought to balance relations among major powers rather than align exclusively with any single actor (Clarke, 2015). This strategy has enabled the country to cultivate productive partnerships with Russia, China, the European Union, the United States, Türkiye, and various regional and intra-regional international organizations. The continuation of high-level engagement with Russia should therefore be understood within this broader framework rather than interpreted as a shift toward exclusive dependence on Moscow.

This balancing strategy has become increasingly important as Kazakhstan expands economic cooperation with China and strengthens ties with European partners. China has emerged as one of Kazakhstan's most significant investors and trading partners, while the European Union remains a major source of investment and technological cooperation. Simultaneously, Kazakhstan has actively promoted the development of the Trans-Caspian International Transport Route (TITR), often referred to as the Middle Corridor, as a means of diversifying trade routes and reducing dependence on traditional transit infrastructure passing through Russia, especially since the trade output under the now heavily sanctioned Trans-Siberian International Transport Route (TSIR) (Nixon, 2026). These initiatives illustrate Kazakhstan's broader effort to create multiple channels of international engagement while preserving constructive relations with all major partners.

ной многовекторной стратегии, а не как свидетельство перехода к односторонней зависимости от Москвы.

Подобная стратегия балансирования приобретает все большее значение по мере расширения экономического сотрудничества Казахстана с Китаем и укрепления связей с европейскими партнерами. Китай превратился в одного из крупнейших инвесторов и торговых партнеров Казахстана, тогда как Европейский союз остается важнейшим источником иностранных инвестиций и технологического сотрудничества. Одновременно Казахстан активно содействует развитию Транскаспийского международного транспортного маршрута (ТМТМ), более известного как Средний коридор, рассматривая его в качестве инструмента диверсификации торговых путей и снижения зависимости от традиционных транзитных маршрутов, проходящих через территорию России, особенно в условиях существенного сокращения объемов перевозок по Транссибирскому международному транспортному маршруту (ТСМТМ), оказавшемуся под воздействием масштабных международных санкций (Nixon, 2026). Эти инициативы наглядно демонстрируют стремление Казахстана сформировать несколько устойчивых направлений международного сотрудничества, одновременно сохраняя конструктивные отношения со всеми ключевыми партнерами.

Важным фоном визита Владимира Путина стали также вопросы региональной безопасности. Хотя Казахстан продолжает получать определенные преимущества от сотрудничества с Россией в сфере безопасности в рамках таких институтов, как Организация Договора о коллективной безопасности (ОДКБ), конфликт в Украине существенно изменил региональные представления о безопасности. Государства Центральной Азии стали уделять значительно больше внимания вопросам защиты государственного суверенитета, повышения национальной устойчивости и укрепления стратегической автономии. В ответ Казахстан активизировал проведение внутренних политических реформ, укрепление государственных институтов и формирование более выраженной национальной идентичности. Несмотря на то, что поддержание тесных отношений с

Security considerations also formed an important backdrop to Putin's visit. Although Kazakhstan continues to benefit from security cooperation with Russia through institutions such as the CSTO, the war in Ukraine has significantly altered regional security perceptions. Across Central Asia, governments have become increasingly attentive to questions of sovereignty, national resilience, and strategic autonomy. Kazakhstan has responded by emphasizing domestic political reforms, strengthening state institutions, and promoting a more pronounced national identity. While maintaining close relations with Russia remains an important component of Kazakhstan's security strategy, Astana has simultaneously sought to reduce vulnerabilities that could emerge from excessive dependence on any external actor.

Energy and transportation cooperation constituted another significant area of discussion during the visit. The two countries examined opportunities to expand energy cooperation, including increased oil transit through Kazakhstan toward Asian markets (Reuters, 2026a). Such projects offer economic benefits for Kazakhstan through transit revenues, infrastructure development, and enhanced connectivity. However, they also reinforce Kazakhstan's role as a key intermediary within Eurasian transportation and energy networks, exposing the country to the broader geopolitical competition that increasingly characterizes the region.

A further challenge facing Kazakhstan concerns the management of economic relations with Russia under conditions of continuing international sanctions. Since 2022, Astana has attempted to maintain legitimate economic cooperation with Moscow while avoiding actions that could be interpreted as facilitating sanctions evasion. This balancing act remains one of the most complex aspects of

THEY ALSO REINFORCE KAZAKHSTAN'S ROLE AS A KEY INTERMEDIARY WITHIN EURASIAN TRANSPORTATION AND ENERGY NETWORKS, EXPOSING THE COUNTRY TO THE BROADER GEOPOLITICAL COMPETITION THAT INCREASINGLY CHARACTERIZES THE REGION

ВМЕСТЕ С ТЕМ ОНИ ОДНОВРЕМЕННО УСИЛИВАЮТ РОЛЬ КАЗАХСТАНА КАК ОДНОГО ИЗ КЛЮЧЕВЫХ ПОСРЕДНИКОВ В ЕВРАЗИЙСКИХ ТРАНСПОРТНЫХ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ СЕТЯХ, ЧТО ДЕЛАЕТ СТРАНУ БОЛЕЕ ВОСПРИИМЧИВОЙ К УСИЛИВАЮЩЕМУСЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОМУ СОПЕРНИЧЕСТВУ В РЕГИОНЕ

Россией остается важной составляющей стратегии национальной безопасности Казахстана, Астана одновременно стремится минимизировать потенциальные уязвимости, возникающие вследствие чрезмерной зависимости от любого внешнего партнера.

Еще одной важной темой переговоров стали сотрудничество в области энергетики и развитие транспортной инфраструктуры. Стороны обсудили возможности расширения взаимодействия в энергетическом секторе, включая увеличение объемов транзита нефти через территорию Казахстана на рынки стран Азии (Reuters, 2026a). Реализация подобных проектов обеспечивает Казахстану значительные экономические преимущества в виде роста транзитных доходов, развития инфраструктуры и повышения транспортной связанности. Вместе с тем они одновременно усиливают роль Казахстана как одного из ключевых посредников в евразийских транспортных и энергетических сетях, что делает страну более восприимчивой к усиливающемуся геополитическому соперничеству в регионе.

Еще одним серьезным вызовом для Казахстана остается управление экономическими отношениями с Россией в условиях продолжающегося действия международных санкций. С 2022 года Астана стремится сохранять установленное экономическое сотрудничество с Москвой, одновременно избегая любых действий, которые могли бы быть истолкованы как содействие обходу санкционного режима. Подобное балансирование остается одним из наиболее сложных аспектов внешней политики Казахстана. Чрезмерное сближение с Россией способно повлечь экономические и репутационные издержки в отношениях с западными партнерами, тогда как чрезмерное дистанцирование может привести к осложнению отношений с соседним государством, которое

Kazakhstan's foreign policy. Excessive alignment with Russia could create economic and reputational costs in relations with Western partners, while excessive distancing could generate tensions with a neighboring state that remains central to Kazakhstan's economic and security interests (The Diplomat, 2023). Putin's visit therefore illustrated the delicate diplomatic position Kazakhstan continues to occupy between competing geopolitical and economic pressures.

Ultimately, the visit reaffirmed the enduring importance of Kazakhstan-Russia relations while simultaneously highlighting the strategic calculations that increasingly shape Kazakhstan's foreign policy. The agreements reached during the visit, particularly regarding nuclear energy cooperation, demonstrated the practical benefits of maintaining close ties with Russia. At the same time, the emphasis on the Seven Principles of Friendship and Good-Neighborliness underscored Kazakhstan's determination to ground the relationship in respect for sovereignty, territorial integrity, and equality. Together, these developments illustrate how Kazakhstan seeks to manage its relationship with Russia: through pragmatic cooperation, institutional engagement, and careful preservation of its strategic autonomy in an evolving Eurasian geopolitical landscape.

↑

по-прежнему занимает центральное место в обеспечении экономических интересов и безопасности Казахстана (The Diplomat, 2023). В этом смысле визит Владимира Путина вновь продемонстрировал сложное дипломатическое положение Казахстана, вынужденного постоянно балансировать между конкурирующими геополитическими и экономическими интересами.

В конечном счете визит подтвердил сохраняющееся стратегическое значение казахстанско-российских отношений, одновременно продемонстрировав те политические расчеты, которые все в большей степени определяют внешнюю политику Казахстана. Достигнутые в ходе переговоров договоренности, прежде всего в сфере сотрудничества в области атомной энергетики, наглядно показали практические преимущества сохранения тесного взаимодействия с Россией. Одновременно особое внимание, уделенное семи принципам дружбы и добрососедства, подчеркнуло стремление Казахстана строить двусторонние отношения на основе уважения государственного суверенитета, территориальной целостности и равноправия. В совокупности эти обстоятельства демонстрируют, каким образом Казахстан стремится выстраивать свои отношения с Россией - посредством прагматичного сотрудничества, активного взаимодействия в рамках международных институтов и последовательного сохранения собствен-

References:

- Adilet.kz (2014). On the ratification of the Treaty between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation on good-neighbourliness and alliance in the 21st century. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1400000246/history>. Accessed on 25.06.2026.
- Astana Times (2026). Kazakhstan and Russia Adopt Joint Statement Outlining Seven Pillars of Friendship and Cooperation. Retrieved from <https://astanatimes.com/2026/05/kazakhstan-and-russia-adopt-joint-statement-outlining-seven-pillars-of-friendship-and-cooperation/>. Accessed on 23.06.2026.
- Bloomberg News (2026). Kazakhstan makes a big bet on being in the middle. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-05-29/how-kazakhstan-plans-to-prosper-between-russia-and-china?embedded-checkout=true>. Accessed on 23.06.2026.
- Clarke, Michael (2015). Kazakhstan's multi-vector foreign policy: Diminishing returns in an era of great power competition? *Asian Affairs*, 46 (1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/03068374.2015.993963>
- Interfax (2026b). Putin arrives in Kazakhstan for a state visit. Retrieved from <https://interfax.com/newsroom/top-stories/117794/>. Accessed on 25.06.2026.
- Interfax (2026a). Putin to pay state visit to Kazakhstan on May 27–29 – Kazakh presidential press service. Retrieved from <https://interfax.com/newsroom/top-stories/117729/>. Accessed on 24.06.2026.
- Kassenova, Nargis (2022). Between Scylla and Charybdis: Kazakhstan Foreign Policy in Pursuit of a New Equilibrium. Retrieved from <https://www.cacianalyst.org/publications/feature-articles/item/13733-between-scylla-and-charybdis-kazakhstan-foreign-policy-in-pursuit-of-a-new-equilibrium.html?> Accessed on 26.06.2026.
- Orda.kz (2026). Tokayev personally meets Putin at Astana airport. Retrieved from <https://en.orda.kz/tokayev-personally-meets-putin-at-astana-airport-10518/>. Accessed on 25.06.2026.
- Reuters (2026). Russia and Kazakhstan will sign nuclear power deal during Putin trip, Kremlin says. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/china/russia-kazakhstan-will-sign-nuclear-power-deal-during-putin-trip-kremlin-says-2026-05-26/>. Accessed on 25.06.2026.
- The Diplomat (2023). How Kazakhstan helps Russia Bypass Western sanctions. Retrieved from <https://thediplomat.com/2023/10/how-kazakhstan-helps-russia-bypass-western-sanctions/>. Accessed on 25.06.2026.

ной стратегической автономии в условиях меняющейся геополитической архитектуры Евразии.

Источники:

- Adilet.kz (2014). О ратификации Договора между Республикой Казахстан и Российской Федерацией о добрососедстве и союзничестве в XXI веке. Доступно по адресу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1400000246/history>. Дата обращения: 25.06.2026.
- Astana Times (2026). Казахстан и Россия приняли совместное заявление, определяющее семь основ дружбы и сотрудничества. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2026/05/kazakhstan-and-russia-adopt-joint-statement-outlining-seven-pillars-of-friendship-and-cooperation/>. Дата обращения: 23.06.2026.
- Bloomberg News (2026). Казахстан делает крупную ставку на свое положение между мировыми центрами силы. Доступно по адресу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-05-29/how-kazakhstan-plans-to-prosper-between-russia-and-china?embedded-checkout=true>. Дата обращения: 23.06.2026.
- Interfax (2026a). Путин совершит государственный визит в Казахстан 27–29 мая - пресс-служба президента Казахстана. Доступно по адресу: <https://interfax.com/newsroom/top-stories/117729/>. Дата обращения: 24.06.2026.
- Interfax (2026b). Путин прибыл в Казахстан с государственным визитом. Доступно по адресу: <https://interfax.com/newsroom/top-stories/117794/>. Дата обращения: 25.06.2026.
- Касенова, Нургис (2022). Между Сциллой и Харибдой: внешняя политика Казахстана в поисках нового равновесия. Доступно по адресу: <https://www.cacianalyst.org/publications/feature-articles/item/13733-between-scylla-and-charybdis-kazakhstan-foreign-policy-in-pursuit-of-a-new-equilibrium.html?> Дата обращения: 26.06.2026.
- Кларк, Майкл (2015). Многовекторная внешняя политика Казахстана: уменьшающаяся отдача в эпоху соперничества великих держав? *Asian Affairs*, 46 (1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/03068374.2015.993963>
- Orda.kz (2026). Токаев лично встретил Путина в аэропорту Астаны. Доступно по адресу: <https://en.orda.kz/tokayev-personally-meets-putin-at-astana-airport-10518/>. Дата обращения: 25.06.2026.
- Reuters (2026). Россия и Казахстан подпишут соглашение о строительстве атомной электростанции в ходе визита Путина, заявил Кремль. Доступно по адресу: <https://www.reuters.com/world/china/russia-kazakhstan-will-sign-nuclear-power-deal-during-putin-trip-kremlin-says-2026-05-26/>. Дата обращения: 25.06.2026.
- The Diplomat (2023). Как Казахстан помогает России обходить западные санкции. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2023/10/how-kazakhstan-helps-russia-bypass-western-sanctions/>. Дата обращения: 25.06.2026.

KAZAKISTAN'DA YENİ ANAYASA SONRASI DİL POLİTİKASI: SÜREKLİLİK VE DÖNÜŞÜM

SHAKHIDA TASHBAYEVA

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
ARAŞTIRMACI

ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ,
ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАҢА КОНСТИТУЦИЯДАН KEЙІНГІ ТІЛ САЯСАТЫ: САБАҚТАСТЫҚ ПЕН ТРАНСФОРМАЦИЯ

15 Mart 2026 tarihinde yapılan referandumla Kazakistan halkı, uzun süredir üzerinde çalışılan yeni anayasayı kabul etti. Önceki anayasanın önemli bir bölümünü değiştiren yeni metinde, Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in "Yeni Kazakistan" söyleminin kurumsal ve siyasal yansımalarını görmek mümkündür. Yeni Anayasadaki düzenlemeler, yalnızca devletin yönetim yapısı bakımından değil, kimlik, vatandaşlık, siyasal temsil ve kamu yönetimi anlayışı açısından da dikkat çekici sonuçlar doğurdu. Bu bağlamda en çok tartışılan konulardan biri, hiç şüphesiz dille ilgili yapılan ve sembolik anlamı oldukça yüksek olan değişikliktir. Bu analiz, yeni anayasadaki dil politikası yaklaşımını önceki anayasa ile karşılaştırmalı olarak incelemeyi; dille ilgili maddelerdeki değişimleri değerlendirmeyi, son olarak da bu değişikliklerin önümüzdeki dönemde dil, eğitim, kamu yönetimi, dijitalleşme ve yapay zeka temelli teknolojik dönüşüm hedefleri bakımından ne tür sonuçlar doğurabileceğini ele almayı amaçlamaktadır.

Öncelikle, Kazakistan'ın yeni anayasal düzenlemesi, dil politikası bakımından radikal bir kopuş değil, kontrollü ve kademeli bir yön değişikliği olarak okunmalıdır. Eski anayasada olduğu gibi yeni metinde de Kazakça devlet dili olarak tanımlanmakta, Rusçanın

**ÖNCELİKLE,
KAZAKİSTAN'IN
YENİ ANAYASAL
DÜZENLEMESİ,
DİL POLİTİKASI
BAKIMINDAN
RADİKAL BİR KOPUŞ
DEĞİL, KONTROLLÜ
VE KADEMELİ BİR YÖN
DEĞİŞİKLİĞİ OLARAK
OKUNMALIDIR**

**ҚАЗАҚСТАННЫҢ
ЖАҢА
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
МОДЕЛІ ТІЛ
САЯСАТЫ
ТҰРҒЫСЫНАН
ТҮБЕГЕЙЛІ БЕТБҰРЫС
ЕМЕС, КЕРІСІНШЕ,
БАЙЫПТЫ ӘРІ
БІРТІНДЕП
БАСҚАРЫЛАТЫН
БАҒЫТТЫҚ ӨЗГЕРІС
РЕТІНДЕ БАҒАЛАНУЫ
ТИІС**

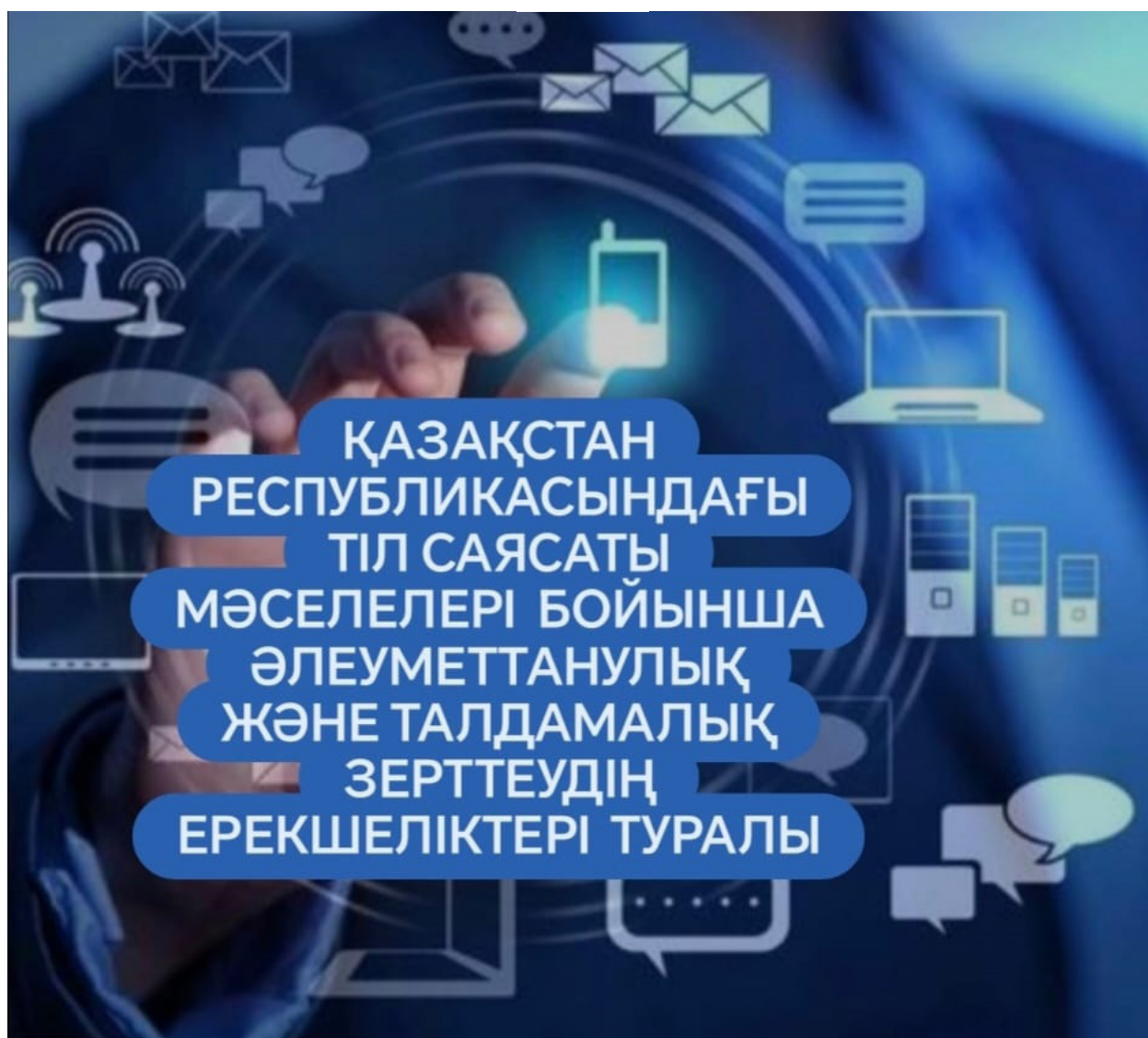

2026 жылғы 15 наурызда өткен республикалық референдумның нәтижесінде Қазақстан халқы ұзақ уақыт бойы әзірленген жаңа Конституцияны қабылдады. Алдыңғы Конституцияның елеулі бөлігін жаңартқан бұл құжаттан Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ұсынған «Жаңа Қазақстан» тұжырымдамасының институционалдық және саяси көріністерін анық байқауға болады. Жаңа Конституцияда енгізілген өзгерістер мемлекеттік басқару жүйесін жетілдірумен ғана шектелмей, ұлттық бірегейлік, азаматтық, саяси өкілдік және мемлекеттік басқару қағидаттарына да елеулі ықпал етті. Осыған байланысты, ең көп талқыланған мәселелердің бірі тілге қатысты енгізілген әрі символдық маңызы ерекше конституциялық өзгерістер болды. мақаламызда жаңа Конституциядағы тіл саясатының тұжырымдамасы бұрынғы Конституциямен салыстырмалы түрде талданып, тілге қатысты баптардағы өзгерістер бағаланады. Сонымен қатар, бұл өзгерістердің алдағы кезеңде тіл саясаты, білім беру жүйесі, мемлекеттік басқару, цифрландыру және жасанды интеллектке негізделген технологиялық трансформация үдерістеріне ықтимал ықпалы сараланады.

Ең алдымен, Қазақстанның жаңа конституциялық моделі тіл саяса-

ise devlet kurumları ve yerel öz yönetim organlarında Kazakça ile birlikte resmi şekilde kullanılacağı belirtilmektedir. Eski Anayasanın 7. maddesinde Kazakçanın devlet dili olduğu, Rusçanın ise Kazakça ile “eşit düzeyde” resmi kullanılacağı ifade edilmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995). Yeni Anayasada ise aynı hüküm 9. maddede korunmakla birlikte, Kazakça metinde kullanılan “қазақ тілімен қатар” ifadesi dikkat çekmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 2026). Bu ifade, Rusçanın anayasal statüsünü ortadan kaldırmakta; fakat Rusçayı Kazakça ile eşit kurucu dil düzleminden ziyade, Kazakçanın yanında resmi ve işlevsel kullanım alanına sahip bir dil olarak konumlandırmaktadır.

ты тұрғысынан түбегейлі бетбұрыс емес, керісінше, бақыланатын әрі біртіндеп басқарылатын бағыттық өзгеріс ретінде бағалануы тиіс. Бұрынғы Конституциядағыдай, жаңа мәтінде де қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде айқындалған. Сонымен бірге, орыс тілінің мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ тілімен қатар ресми түрде қолданылатыны сақталған. Бұрынғы Конституцияның 7-бабында қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде белгіленіп, ал орыс тілінің қазақ тілімен тең дәрежеде ресми қолданылатыны көрсетілген болатын (ҚР Конституциясы, 1995). Ал жаңа Конституцияда 9-бабында бұл ереже сақталғанымен, қазақ тіліндегі мәтінде «қазақ тілімен қатар» деген сөз тіркесінің қолданылуы ерекше

**ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ
ТІЛ САЯСАТЫ
МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША
ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ
ЖӘНЕ ТАЛДАМАЛЫҚ
ЗЕРТТЕУДІҢ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ**

Bu bakımdan yeni anayasanın dili, post-Sovyet çok dillilik mirasını tümüyle reddetmeyen; ancak devlet inşasının merkezine Kazakçayı daha belirgin biçimde yerleştiren bir çizgiye sahiptir. Eski metinde “Kazakistan halkının dilleri” ifadesi kullanılırken yeni metinde “tek bir Kazakistan halkının dilleri” ibaresinin tercih edilmesi de önemlidir. Bu değişiklik, dil politikasının yalnızca etnik çoğulculuk temelinde değil, ortak siyasal aidiyet ve bütünlük vatandaşlık çerçevesinde yeniden yorumlandığını göstermektedir. Böylece Kazakça, yalnızca etnik Kazak kimliğinin değil, devlet merkezli ortak vatandaşlık kimliğinin de taşıyıcı unsuru olarak öne çıkmaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 2026).

Bununla birlikte dille ilgili temel haklar açısından bakıldığında süreklilik oldukça güçlüdür. Eski Anayasanın 14. maddesi dil temelinde

назар аудартады (ҚР Конституциясы, 2026). Бұл сөз тіркесі орыс тілінің конституциялық мәртебесін жоймайды; дегенмен, ол орыс тілін қазақ тілімен тең құрамдас тіл ретінде емес, керісінше, қазақ тілімен қатар ресми және функционалдық қолданыстағы тіл ретінде көрсетеді.

Осы тұрғыдан алғанда, жаңа Конституцияның тілдік тұжырымдамасы пост-кеңестік көптілділік мұрасынан толықтай бас тартпайды, бірақ мемлекеттік құрылыс үдерісінің өзегіне қазақ тілін бұрынғыдан да айқынырақ орналастырады. Бұрынғы Конституцияда «Қазақстан халқының тілдері» деген ұғым қолданылса, жаңа мәтінде «біртұтас Қазақстан халқының тілдері» деген сөз тіркесінің пайдаланылуы ерекше мәнге ие. Бұл өзгеріс тіл саясатының этностық әралуандылыққа ғана негізделмей, ортақ саяси бірегейлік пен біртұтас азамат-

айырмалығын yasalamakta, 19. madde-si ise herkesin ana dilini ve kültürünü kullanma, iletişim, eğitim, öğretim ve yaratıcılık dilini serbestçe seçme hak-kını güvence altına almaktadır (Kaza-kistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995). Yeni Anayasada da 16. ve 22. madde-ler aynı hak çekirdeğini korumaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 2026). Bu yönüyle yeni anayasa, Ka-zakçanın devlet dili olarak güçlendi-rilmesine imkân sağlayan bir çerçeve oluştururken bireysel dil haklarını ve çok dilli toplumsal yapıyı anayasal güvence dışında bırakmamaktadır.

Yeni Anayasadaki önemli diğer bir değişim ise devlet görevleri ve siyasal temsil makamları bakımından ortaya çıkmaktadır. Eski Anayasada cumhur-

**BU YÖNÜYLE
YENİ ANAYASA,
KAZAKÇANIN
DEVLET DİLİ OLARAK
GÜÇLENDİRİLMESİNE
İMKÂN SAĞLAYAN
BİR ÇERÇEVE
OLUŞTURURKEN
BİREYSEL DİL
HAKLARINI VE ÇOK
DİLLİ TOPLUMSAL
YAPIYI ANAYASAL
GÜVENCE DIŞINDA
BIRAKMAMAKTADIR**

**ЖАҢА
КОНСТИТУЦИЯ
БІР ЖАҒЫНАН
ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ
МЕМЛЕКЕТТІК
ТІЛ РЕТІНДЕГІ
МӘРТЕБЕСІН
КҮШЕЙТУГЕ
ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗ
ҚАЛЫПТАСТЫРСА,
ЕКІНШІ ЖАҒЫНАН
ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ
ТІЛДІК ҚҰҚЫҚТАРЫ
МЕН ҚАЗАҚСТАН
ҚОҒАМЫНЫҢ
КӨПТІЛДІ СИПАТЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
ҚОРҒАУДАН ТЫС
ҚАЛДЫРМАЙДЫ**

тық қағидаттары аясында жаңаша пайымдалғанын көрсетеді. Соның нәтижесінде қазақ тілі тек этника-лық қазақтардың ұлттық болмысын айқындайтын белгі ретінде ғана емес, сондай-ақ мемлекетке негіз-делген ортақ азаматтық бірегейлік-тің басты біріктіруші тетігі ретінде де ерекшеленеді (ҚР Конституция-сы, 2026).

Сонымен қатар, тілдік құқықтар мәселесіне келгенде сабақтастық айқын сақталған. Көне Конститу-цияның 14-бабында тілдік белгісі бойынша кемсітушілікке тыйым са-лынса, 19-бапта әркімнің ана тілін, ұлттық мәдениетін пайдалануына, сондай-ақ қарым-қатынас, тәрбие мен білім алу, оқыту және шығар-машылық қызмет тілін еркін таңдау құқығына конституциялық кепілдік берілген (ҚР Конституциясы, 1995). Жаңа Конституцияның 16 және 22-баптарында да осы құқықтық өзек толық сақталған (ҚР Консти-туциясы, 2026). Демек, жаңа Кон-ституция бір жағынан қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі мәрте-бесін күшейтуге құқықтық негіз қа-лыптастырса, екінші жағынан жеке тұлғаның тілдік құқықтары мен Қа-зақстан қоғамының көптілді сипа-тын конституциялық қорғаудан тыс қалдырмайды.

Жаңа Конституциядағы маңызды өзгерістердің тағы бірі мемлекеттік қызмет пен саяси өкілдік институт-тарына қойылатын талаптарға қа-тысты. Көне Конституцияда Прези-денттікке кандидаттың мемлекеттік тілді еркін меңгеруі міндетті шарт ретінде белгіленген болатын. Жаңа Конституцияда бұл талап сақта-лып қана қоймай, оған қосымша үміткердің мемлекеттік қызметте немесе сайланбалы мемлекеттік лауазымда кемінде бес жыл ең-бек өтілі болуы қажет деген жаңа талап енгізілген (ҚР Конституци-ясы, 2026). Бұл мемлекеттік тілді меңгерудің енді тек символдық сипаттағы талап емес, мемлекеттік басқару тәжірибесімен ұштасқан институционалдық құзыреттіліктің маңызды көрсеткіші ретінде қара-стырылып отырғанын аңғартады.

баşканы adayının devlet dilini serbestçe bilmesi şartı bulunmaktaydı. Yeni Anayasada bu şart korunmakta; buna ek olarak adayın kamu hizmetinde veya seçilmiş kamu görevinde en az beş yıllık deneyime sahip olması öngörülmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 2026). Bu durum, devlet dili yeterliliğinin yalnızca sembolik bir nitelik değil, kamu yönetimi tecrübesiyle birlikte düşünülen kurumsal bir ehliyet ölçütü hâline geldiğini göstermektedir.

Yeni metinde ayrıca iki kamaralı parlamento-nun yerini alacak olan Kurultay'ın başkanının, devlet dilini iyi bilen milletvekilleri arasından seçilmesi hükmü dikkat çekmektedir. Eski Anayasada Senato ve Meclis başkanlarının devlet dilini bilen milletvekilleri arasından seçilmesi öngörülürken, yeni yapıda Kurultay gibi temsili-siyasal bir kurumun başkanlığı için de devlet dili yeterliliği anayasal koşul haline getirilmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995; 2026). Bu, Kazakçanın yalnızca idari işleyiş dili değil, siyasal temsilin meşruiyet dili olarak da güçlendirildiğini göstermektedir.

Yeni anayasa ile getirilen bu yaklaşımın, başta Dil Kanunu ve eğitim mevzuatı olmak üzere ilgili yasal düzenlemeleri etkilemesi beklenmektedir. “Kazakistan Dil Kanunu”, Kazakçayı kamu yönetimi, yasama, yargı ve idari işlemlerin dili olarak tanımlamakta; devlet diline hâkim olmayı Kazakistan halkının bütünleş-

↑

Жаңа мәтінде қос палаталы Парламенттің орнына құрылатын Құрылтай төрағасының мемлекеттік тілді жетік меңгерген депутаттардың қатарынан сайланатыны туралы норма ерекше назар аударады. Көне Конституцияда Сенат пен Мәжіліс төрағаларының мемлекеттік тілді меңгерген депутаттардың арасынан сайлануы көзделсе, жаңа конституциялық құрылымда Құрылтай сияқты өкілдік-саяси институттың төрағасы лауазымына қойылатын талаптардың қатарына мемлекеттік тілді жетік меңгеру де конституциялық деңгейде бекітіліп отыр (ҚР Конституциясы, 1995; 2026). Бұл қазақ тілінің тек мемлекеттік басқару мен әкімшілік қызметтің тілі ғана емес, сонымен қатар саяси өкілдіктің заңдылығы мен легитимділігін қамтамасыз ететін негізгі тіл ретінде де конституциялық тұрғыдан нығайтылып отырғанын көрсетеді.

Жаңа Конституцияда бекітілген бұл ұстаным, ең алдымен, білім беру және мемлекеттік қызмет саласындағы өзге де нормативтік-құқықтық актілерге ықпал етеді деп күтілуде. Аталған «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңда қазақ тілі мемлекеттік басқарудың, заң шығару қызметінің, сот ісін жүргізудің және әкімшілік рәсімдердің мемлекеттік тілі ретінде айқындалған. Сонымен бірге мемлекеттік тілді меңгеру Қазақстан халқының қоғамдық тұтастығын қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі ретінде бағаланады («ҚР Тіл туралы» заңы, 1997). Заңда орыс тілінің мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ тілімен қатар ресми қолданылатыны, сондай-ақ азаматтардың ана тілін пайдалану, білім алу және қарым-қатынас тілін таңдау құқықтары толық сақталатыны көрсетілген. Осылайша қолданыстағы заң бір жағынан қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі басымдығын айқындаса, екінші жағынан Қазақстан қоғамының көптілді құрылымын құқықтық тұрғыдан қорғауды жалғастырып келеді.

Дегенмен, конституциялық өзгерістерге сәйкес заңға жақында енгізілген түзетулер, қазақ тілінің қолданылу аясын біртіндеп кеңейтуге бағытталған. Заңға сәйкес Мемлекеттік органдардың ресми тілі мемлекеттік тіл екені; орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен қатар қолданылатыны айтылған. Сондай-ақ мемлекеттік органдардың шешімдері алдымен мемлекеттік тілде әзірленіп, қабылдануға тиіс екендігі, ал қажет болған жағдайда орыс тіліндегі нұсқасы дайындалатыны көзделген («ҚР Тіл туралы» заңы, 1997). Бұл ереже нор-

mesinde önemli bir unsur saymaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Dil Kanunu, 1997). Aynı kanun, Rusçanın devlet kurumları ve yerel yönetimlerde Kazakça ile birlikte kullanılmasını sürdürmekte; vatandaşların ana dili, eğitim dili ve iletişim dili tercihlerini de korumaktadır. Dolayısıyla mevcut Dil Kanunu, bir yandan Kazakçanın devlet dili olarak önceliğini vurgulamakta, diğer yandan çok dilli toplumsal yapının devamını hukuki güvence altında tutmaktadır.

Bununla birlikte kanunun son yıllarda geçirdiği değişiklikler, anayasal dönüşümle uyumlu bir biçimde Kazakçanın kullanım alanının genişletilmesine yöneliktir. Devlet organlarında iş ve işlem dilinin devlet dili olduğu; Rusçanın ise Kazakça ile birlikte resmi şekilde kullanılacağı belirtilmektedir. Devlet organlarının kararlarının devlet dilinde hazırlanması ve kabul edilmesi, gerekirse Rusça hazırlanıp çevrilmesi öngörülmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Dil Kanunu, 1997). Bu düzenleme, normatif önceliğin Kazakçaya verildiğini, Rusçanın ise işlevsel süreklilik aracı olarak korunduğunu göstermektedir.

Eğitim alanında da benzer bir ikili yapı vardır. Dil Kanunu, Kazakistan'da okul öncesinden yükseköğretime kadar devlet dili, Rusça ve gerekli görülen hâllerde diğer dillerde eğitim alınabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda Kazakça ve Rusçanın zorunlu dersler arasında yer alacağını düzenlemektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Dil Kanunu, 1997). Bu çerçevede, Kazakçanın eğitim sistemindeki ağırlığının kademeli biçimde artırılması, özellikle yükseköğretim, kamu personeli yetiştirme ve bilimsel terminoloji üretimi bakımından öngörülebilecek bir gelişmedir.

Güncel resmi eğilimler de bu yorumu desteklemektedir. Kazakistan'da 2023–2029 Dil Politikası Geliştirme Konsepti'nin temel hedeflerinden biri, Kazakçanın bilim, eğitim, medya ve

GÜNCEL RESMİ EĞİLİMLER DE BU YORUMU DESTEKLEMEDİR. KAZAKİSTAN'DA 2023–2029 DİL POLİTİKASI GELİŞTİRME KONSEPTİ'NİN TEMEL HEDEFLERİNDEN BİRİ, KAZAKÇANIN BİLİM, EĞİTİM, MEDYA VE KAMU YÖNETİMİNDEKİ KULLANIMINI ARTIRMAKTIR

2023-2029 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН ТІЛ САЯСАТЫН ДАМУ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ МАҚСАТТАРЫНЫҢ БІРІ – ҒЫЛЫМДА, БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСİNДЕ, БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНДА ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДА ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ҚОЛДАНЫЛУ АЯСЫН КЕҢЕЙТУ

мативтік басымдықтың қазақ тіліне берілетінін, ал орыс тілі функционалдық сабақтастық құралы ретінде сақталатынын көрсетеді.

Білім беру жүйесінде де осындай қосарлы модель қалыптасқан. Тіл туралы Заңға сәйкес елімізде мектепке дейінгі тәрбиеден бастап жоғары білімге дейінгі барлық деңгейде мемлекеттік тілде, орыс тілінде және қажеттілігіне қарай өзге тілдерде білім алуға мүмкіндік берілген. Сонымен қатар қазақ тілі мен орыс тілі барлық білім беру ұйымдарында міндетті оқу пәндері ретінде оқытылады («ҚР Тіл туралы» заңы, 1997). Осы құқықтық негізге сүйене отырып, алдағы кезеңде қазақ тілінің білім беру жүйесіндегі үлесінің біртіндеп арта түсуі, әсіресе жоғары білім беру жүйесінде, мемлекеттік қызметке кадр даярлау ісінде және ғылыми терминологияны қалыптастыру бағытында мемлекеттік тілдің рөлі бұрынғыдан да күшейе түседі деп күтіледі.

Бұл үрдісті соңғы жылдары қалыптасқан мемлекеттік саясат та растайды. Қазақстан Республикасында қабылданған 2023–2029 жылдарға арналған тіл саясатын дамыту тұжырымдамасының негізгі мақсаттарының бірі – ғылымда, білім беру жүйесінде, бұқаралық ақпарат құралдарында және мемлекеттік басқаруда қазақ тілінің қолданылу аясын кеңейту. Тұжырымдама аясында қазақ тілін оқытудың бірыңғай коммуникативтік моделін қалыптастыру, оны бастауыш сынып оқушыларынан бастап мемлекеттік қызметшілерге дейінгі кең аудиторияға енгізу жоспарланған (Qazinform, 2023). Сонымен қатар 2029 жылға қарай мемлекеттік тілді меңгерген халықтың үлесін 84 пайызға, ал мемлекеттік органдар мен ұлттық компаниялардағы құжат айналымының қазақ тіліндегі үлесін 94 пайызға жеткізу көзделген (El.kz, 2024).

Осыған байланысты, алдағы кезеңде Тіл туралы заңда және онымен байланысты ережелерде үш негізгі даму бағыты күтілуде. Біріншіден, мемлекеттік басқару жүйесінде қазақ тілін меңгеруге қойылатын

кamu yönetimindeki kullanimını artırmaktır. Konsept kapsamında Kazakçayı öörenmeye yönelik ortak ve iletişim temelli bir sistem kurulması, bunun ilkokul öörencilerinden kamu görevlilerine kadar geniş bir kesimi kapsaması ööngörölmektedir (Qazinform, 2023). Ayrıca 2029 yılına kadar devlet dilini konuşan nüfus oranının %84'e çıkarılması ve devlet kurumları ile ulusal şirketlerde belge dolaşımının %94'ünün Kazakça yürütölmesi hedeflenmektedir (El.kz, 2024).

Bu bağlamda önümüzdeki dönemde Dil Kanunu'nda ve ilgili ikincil düzenlemelerde üç temel alanda gelişme beklenebilir. Birincisi, kamu yönetiminde Kazakça yeterliliğine ilişkin ölçülebilir standartların güçlendirilmesidir. Mevcut kanun, bazı meslek ve görevler için devlet dili bilgisi şartı getirilebileceğini zaten kabul etmektedir (Diller Hakkında Kanun, md. 23). Yeni anayasal çerçeve, bu alanın daha ayrıntılı yönetmelikler, yeterlilik sınavları ve kamu personeli standartlarıyla düzenlenmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle üst düzey kamu görevlileri ve vatandaşla doğrudan te-

шарттар нақты әрі өлшенетін талаптар деңгейіне көтерілуі мүмкін. Қолданыстағы заңның өзінде жекелеген мамандықтар мен мемлекеттік лауазымдарға орналасу кезінде мемлекеттік тілді меңгеру талап етілетіні көзделген («ҚР Тіл туралы» заңы, 23-бап). Жаңа конституциялық ұстаным бұл талаптарды егжей-тегжейлі нормативтік актілермен, біліктілік емтихандарымен және мемлекеттік қызметшілерге арналған бірыңғай кәсіби стандарттармен толықтыруға құқықтық негіз қалайды. Әсіресе жоғары мемлекеттік лауазымдарды атқаратын тұлғалар мен азаматтарға тікелей қызмет көрсететін мемлекеттік қызметкерлердің қазақ тілін меңгеру деңгейіне қойылатын талаптардың жүйелі әрі біріздендірілген сипат алуы күтіледі.

Екіншіден, цифрлық мемлекеттік қызмет көрсету жүйесінде қазақ тілінің функционалдық мүмкіндіктерін кеңейту мәселесі айқын. Қолданыстағы заңға сәйкес мемлекеттік органдар мен жартылай мемлекеттік сектордың электрондық ақпараттық ресурстары, цифрлық сервистері және мемлекеттік қызмет көрсетуге арналған ақпараттық жүйелері мемлекеттік тілде, орыс тілінде,

mas eden kamu hizmetleri bakımından Kazakça yeterliliğinin daha sistematik biçimde ölçülmesi beklenebilir.

İkincisi, dijital kamu hizmetlerinde Kazakçanın işlevsel kapasitesinin artırılmasıdır. Dil Kanunu, devlet kurumları ve yarı kamusal sektörün elektronik bilgi kaynakları ile kamu hizmetlerine yönelik bilişim nesnelerini devlet dili, Rusça ve gerekirse diğer dillerde oluşturmasını öngörmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Dil Kanunu, 1997). Bu hüküm, e-devlet hizmetleri, otomatik çeviri sistemleri, sesli asistanlar, dijital başvuru platformları ve kamu hizmetlerinde yapay zeka destekli uygulamalar açısından önem kazanmaktadır.

Bu noktada Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev yönetiminin dijitalleşme ve yapay zeka hedefleri, dil politikasını yeni bir boyuta taşımaktadır. Cumhurbaşkanı Tokayev'in 2026 yılını Dijitalleşme ve Yapay Zeka Geliştirme Konseyi toplantılarında kamu yönetimi, veri yönetimi ve yapay zeka altyapısını ülkenin kalkınma öncelikleri arasında göstermesi, devlet dilinin dijital kamu hizmetleri ve yeni teknolojilerdeki işlevsel kapasitesinin artırılmasını da stratejik bir gereklilik hâline getirmektedir (Qazinform, 2026; Akorda, 2026). Bu dönüşüm, anayasa değişikliğinin doğrudan sonucu olarak görülmemelidir; ancak yeni anayasal çerçevede Kazakçanın devlet dili olarak güçlendirilmesi, dijital kamu hizmetlerinin ve yapay zeka uygulamalarının Kazakça kapasitesinin geliştirilmesini daha önemli hale getirmektedir.

Özellikle büyük dil modelleri, otomatik çeviri sistemleri ve yapay zeka tabanlı kamu hizmetleri açısından standartlaştırılmış, zengin ve makine tarafından işlenebilir Kazakça veri ihtiyacı artacaktır. Nitekim Kazakistan'da geliştirilen KAZ-LLM gibi projeler, Kazakça, Rusça, İngilizce ve Türkçe gibi dillerde yerel ihtiyaçlara cevap

ÖZELLİKLE BÜYÜK DİL MODELLERİ, OTOMATİK ÇEVİRİ SİSTEMLERİ VE YAPAY ZEKA TABANLI KAMU HİZMETLERİ AÇISINDAN STANDARTLAŞTIRILMIŞ, ZENGİN VE MAKİNE TARAFINDAN İŞLENEBİLİR KAZAKÇA VERİ İHTİYACI ARTACAKTIR

ӘСІРЕСЕ ҮЛКЕН ТІЛДІК МОДЕЛЬДЕРДІ, АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН МАШИНАЛЫҚ АУДАРМА ЖҮЙЕЛЕРІН ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТКЕ НЕГІЗДЕЛГЕН МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ДАМУҒА ҮШІН ҚҰРЫЛЫМЫ ЖҮЙЕЛЕНГЕН, САПАЛЫ ТАҢБАЛАНҒАН ӘРІ МАШИНАМЕН ӨҢДЕУГЕ ЖАРАМДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ДЕРЕКТЕР ҚОРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ АРТА ТҮСЕДІ

ал қажет болған жағдайда өзге тілдерде де жұмыс істеуге тиіс («ҚР Тіл туралы» заңы, 1997). Бұл талап электрондық үкімет қызметтерін, автоматтандырылған аударма жүйелерін, дыбыстық көмекшілерді, цифрлық өтінім платформаларын және жасанды интеллект негізіндегі мемлекеттік қызмет көрсету технологияларын дамыту тұрғысынан айрықша маңызға ие.

Осы мәселеде Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың цифрландыру мен жасанды интеллектті дамытуға қатысты стратегиялық басымдықтары тіл саясатын жаңа деңгейге көтеруде. Президенттің 2026 жылды «Цифрландыру және жасанды интеллект жылы» деп жариялауы, сондай-ақ Жасанды интеллектті дамыту жөніндегі кеңестің отырыстарында мемлекеттік басқаруды цифрландыруды, деректерді басқаруды және жасанды интеллект инфрақұрылымын ел дамуының негізгі басымдықтарының қатарына енгізуі мемлекеттік тілдің цифрлық ортадағы қызметтік әлеуетін күшейтуді стратегиялық міндеттердің біріне айналдырады (Qazinform, 2026; Akorda, 2026). Бұл үдерісті Конституцияға енгізілген өзгерістердің тікелей нәтижесі ретінде қарастыру дұрыс болмайды. Керісінше, жаңа конституциялық негіз қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлін күшейте отырып, цифрлық мемлекеттік қызметтердің, ақпараттық жүйелердің және жасанды интеллектке негізделген технологиялардың қазақ тілінде толыққанды жұмыс істеуін қамтамасыз ету қажеттілігін бұрынғыдан да өзекті етеді.

Әсіресе үлкен тілдік модельдерді, автоматтандырылған машиналық аударма жүйелерін және жасанды интеллектке негізделген мемлекеттік қызмет көрсету платформаларын дамыту үшін құрылымы жүйеленген, сапалы таңбаланған әрі машинамен өңдеуге жарамды қазақ тіліндегі деректер қорының маңызы арта түседі. Қазақстанда әзірленіп жатқан KAZ-LLM сынды жобалар – қазақ, орыс, ағылшын және түрік тілдерінде жергілікті қажеттіліктерге

verebilecek yapay zeka çözümleri üretmeyi hedeflemektedir (ISSAI, 2024; VEON, 2024). Bu gelişmeler, dil politikasının artık yalnızca okul, medya ve bürokrasiyle sınırlı olmadığını; dijital egemenlik, veri altyapısı ve yapay zeka ekosistemiyle de ilişkili hâle geldiğini göstermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, yapay zeka politikalarının anayasa değişikliğinin nedeni değil, devlet dilinin işlevsel kapasitesini artıracak yeni bir uygulama alanı olduğudur.

Üçüncüsü, terminoloji ve onomastik alanlarında daha sistematik bir devlet politikası beklenebilir. Dil Kanunu, Cumhuriyet Terminoloji Komisyonu ve onomastik komisyonların yetkilerini düzenlemektedir. Yer adları, kurum adları, kamu tabelaları, görsel bilgiler ve resmi terminoloji alanında Kazakçanın normatif önceliği daha da belirginleşebilir. Dijitalleşme süreci de bu alanı güçlendirecektir; çünkü elektronik kamu hizmetleri, yapay zeka destekli çeviri sistemleri ve ulusal veri tabanları için terminolojik birlik ve standart yazım kuralları zorunlu hâle gelmektedir.

Sonuç olarak yeni anayasa, dil politikası bakımından açık bir kopuştan çok, dengeli fakat yönü belirgin bir yeniden konumlandırma getirmektedir. Rusçanın anayasal ve fiili varlığı korunmakta; ancak Kazakçanın devlet dili, kamu yönetimi dili, siyasal temsil dili, eğitim dili ve dijital kamu hizmetlerinin temel dili olarak ağırlığı artmaktadır. Önümüzdeki 5-10 yıllık dönemde Kazakistan'da beklenebilecek temel eğilim, Rusçanın ani biçimde tasfiyesi değil; Kazakçanın devlet merkezli bütünleşmenin ana dili hâline getirilmesi olacaktır. Bu süreç, hukuki zorlamadan çok kurumsal standartlar, eğitim reformları, dijitalleşme, terminoloji üretimi, yapay zeka tabanlı kamu hizmetleri ve kamu personeli yeterlilikleri üzerinden ilerleyecektir. Bu yönüyle 2026 Anayasası, Kazakistan'ın dil politikasında süreklilik ile dönüşümü aynı anda içinde barındıran yeni bir aşamaya işaret etmektedir.

Kaynaklar:

- Adilet.zan.kz (1997). Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Diller Hakkında Kanun. Alınan yer: <https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z970000151>. Erişim Tarihi: 19.06.2026.
- Akıllı Sistemler ve Yapay Zekâ Enstitüsü (ISSAI) (2024). KAZ-LLM: Kazakistan Büyük Dil Modeli Projesi. Al-

beimdelgen заманауи жасанды интеллект шешімдерін шығаруға бағытталған (ISSAI, 2024; VEON, 2024). Бұл бастама тіл саясатының қазіргі кезеңде мектеп, бұқаралық ақпарат құралдары немесе мемлекеттік аппарат шеңберімен ғана шектелмейтінін, оның енді цифрлық егемендік, ұлттық деректер инфрақұрылымы және жасанды интеллект экожүйесінің ажырамас құрамдас бөлігіне айналып келе жатқанын көрсетеді. Дегенмен мұнда маңызды бір жайт - жасанды интеллектті дамытуға бағытталған мемлекеттік саясат Конституциядағы өзгерістердің себебі емес, керісінше, мемлекеттік тілдің функционалдық мүмкіндіктерін кеңейтетін және оның қоғамдық қолданыс аясын жаңа технологиялық деңгейге көтеретін маңызды құралдардың бірі екенін атап өткен жөн.

Үшіншіден, терминология мен ономастика саласында мемлекеттік саясаттың жүйелілігі күшейе түсуі ықтимал. Тіл туралы Заңда Республикалық терминология комиссиясы мен ономастика комиссияларының өкілеттіктері айқындалған. Алдағы уақытта географиялық атауларды, мемлекеттік мекемелердің атауларын, көрнекі ақпаратты, ресми терминологияны және қоғамдық кеңістіктегі тілдік нормаларды реттеу ба-рысында қазақ тілінің нормативтік басымдығы бұрынғыдан да айқын көрініс табуы мүмкін. Бұл бағыттағы өзгерістерге цифрландыру үдерісі де қосымша серпін береді. Өйткені электрондық мемлекеттік қызмет көрсету жүйелері, жасанды интеллект негізіндегі аударма платформалары және ұлттық деректер базалары тиімді жұмыс істеуі үшін терминологиялық бірізділік пен бірыңғай орфографиялық стандарттардың болуы шешуші мәнге ие.

Қорытындылай келе, Қазақстанның жаңа Конституциясы тіл саясаты тұрғысынан түбегейлі бетбұрыстан гөрі, бағыты айқын, теңгерімді қайта бағдарлануды білдіреді. Конституциялық өзгерістер нәтижесінде орыс тілінің құқықтық мәртебесі мен қоғамдық қолданысы сақталғанымен, қазақ тілінің мемлекеттік тіл, мемлекеттік басқару тілі, саяси өкілдік тілі, білім беру тілі және цифрлық мемлекеттік қызметтердің негізгі тілі ретіндегі орны едәуір нығайтылды. Алдағы 5–10 жыл ішінде Қазақстанның тіл саясатындағы басты үрдіс орыс тілінің қоғамдық өмірден ығыстырылуы емес, керісінше, қазақ тілінің мемлекет құраушы және қоғамдық ықпалдастықтың негізгі тілі ретіндегі рөлін

nan yer: <https://issai.nu.edu.kz/kazllm/>. Erişim Tarihi: 15.06.2026.

Akorda (1995). Kazakhstan Cumhuriyeti Anayasası. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/en/constitution-of-the-republic-of-kazakhstan-50912>. Erişim tarihi: 12.06.2026.

Akorda (2026). Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, Yapay Zeka Geliştirme Konseyi'nin ikinci toplantısına başkanlık etti. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-held-the-second-meeting-of-the-ai-development-council-543538>. Erişim Tarihi: 12.06.2026.

El.kz (2024). Kazak dili için yeni bir dönem. Alınan yer: https://el.kz/en/a-new-era-for-the-kazakh-language_119356/. Erişim Tarihi: 12.06.2026.

Gov.kz (2026). Kazakhstan Cumhuriyeti Yeni Anayasası. Alınan yer: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-addis-ababa/press/news/details/1184376?lang=kk> Erişim Tarihi: 15.06.2026.

Qazinform (2023). Kazakhstan'da 2023–2029 Dil Politikası Geliştirme Konsepti Hazırlandı. Alınan yer: https://qazinform.com/news/kazakhstan-develops-2023-2029-concept-of-language-policy-development_a4111860. Erişim Tarihi: 22.06.2026.

Qazinform (2026). Cumhurbaşkanı Tokayev, 2026 yılını dijitalleşme ve yapay zeka yılı ilan etti. Alınan yer: <https://qazinform.com/news/kazakh-president-declares-2026-as-year-of-digitalization-and-artificial-intelligence-72b70b>. Erişim Tarihi: 28.06.2026.

VEON (2024). Kazak Araştırma Kurumları ile VEON QazCode İş Birliğiyle Kazakçanın Ulusal Büyük Dil Modeli Geliştirildi. Alınan yer: <https://www.veon.com/newsroom/press-releases/kazakh-language-gets-its-national-llm-with-a-groundbreaking-partnership-of-kazakh-research-institutions-and-veons-qazcode/>. Erişim Tarihi: 27.06.2026.

дәйекті түрде күшейту болмақ. Бұл мақсатқа әкімшілік мәжбүрлеу арқылы емес, институционалдық стандарттарды жетілдіру, білім беру жүйесін жаңғырту, цифрландыруды дамыту, қазақ тіліндегі ғылыми және салалық терминологияны жүйелеу, жасанды интеллект негізіндегі мемлекеттік қызмет көрсету жүйелерін қалыптастыру және мемлекеттік қызметкерлердің біліктілігі арқылы жүзеге асады. Осы тұрғыдан алғанда, 2026 жылғы Конституция елдің тіл саясаты дамуындағы жаңа кезеңді айқындайды, сонымен бірге, сабақтастық пен трансформацияны ұштастырған жаңа кезеңнің басталғанын айғақтайды.

Дереккөз:

Adilet.zan.kz (1997). «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының Заңы. Сілтеме: <https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z970000151>. Қаралған уақыты: 19.06.2026.

Ақылды жүйелер және жасанды интеллект институты (ISSAI) (2024). KAZ-LLM: Қазақстанның үлкен тілдік моделі жобасы. Сілтеме: <https://issai.nu.edu.kz/kazllm/>. Қаралған уақыты: 15.06.2026.

Ақорда (1995). Қазақстан Республикасының Конституциясы. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/en/constitution-of-the-republic-of-kazakhstan-50912>. Қаралған уақыты: 12.06.2026.

Ақорда (2026). Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жасанды интеллектті дамыту жөніндегі кеңестің екінші отырысын өткізді. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-held-the-second-meeting-of-the-ai-development-council-543538>. Қаралған уақыты: 12.06.2026.

El.kz (2024). Қазақ тілі үшін жаңа кезең. Сілтеме: https://el.kz/en/a-new-era-for-the-kazakh-language_119356/. Қаралған уақыты: 12.06.2026.

Gov.kz (2026). Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясы. Сілтеме: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-addis-ababa/press/news/details/1184376?lang=kk>. Қаралған уақыты: 15.06.2026.

Qazinform (2023). Қазақстанда 2023–2029 жылдарға арналған тіл саясатын дамыту тұжырымдамасы әзірленді. Сілтеме: https://qazinform.com/news/kazakhstan-develops-2023-2029-concept-of-language-policy-development_a4111860. Қаралған уақыты: 22.06.2026.

Qazinform (2026). Президент Қасым-Жомарт Тоқаев 2026 жылды цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жариялады. Сілтеме: <https://qazinform.com/news/kazakh-president-declares-2026-as-year-of-digitalization-and-artificial-intelligence-72b70b>. Қаралған уақыты: 28.06.2026.

VEON (2024). Қазақстандық ғылыми ұйымдар мен VEON QazCode серіктестігі аясында қазақ тілінің ұлттық үлкен тілдік моделі әзірленді. Сілтеме: <https://www.veon.com/newsroom/press-releases/kazakh-language-gets-its-national-llm-with-a-groundbreaking-partnership-of-kazakh-research-institutions-and-veons-qazcode/>. Қаралған уақыты: 27.06.2026.

EXPECTATIONS AND REALITIES OF SMART CITIES IN CENTRAL ASIA

PROF. DR. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ОЖИДАНИЯ И РЕАЛИИ УМНЫХ ГОРОДОВ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Over the past decade, the «smart city» concept has become one of the most sought-after urban governance narratives. From Seoul to Riyadh, governments promise that saturating the urban environment with sensors, cameras, and algorithms will make it safer, more efficient, and more convenient for residents. Central Asia has not been immune to this trend: in the past few years, virtually every capital in the region has announced its own program for digitalizing urban infrastructure. However, international experience shows that there is often a significant gap between the rhetoric of a «smart city» and its practical implementation. The appeal of this concept is easily explained: it promises to address several regional problems at once, including deteriorating infrastructure, road accidents, and poor urban governance, without the need for lengthy political institutional reforms. Simply purchase the necessary equipment and software, and the city automatically becomes more modern. The purpose of this article is to compare the expectations that governments in the region are shaping around their «smart city» projects with what these projects deliver.

To understand the scale of the gap between expectations and reality, it is important to first look at global

**IN THE PAST FEW
YEARS, VIRTUALLY
EVERY CAPITAL IN
THE REGION HAS
ANNOUNCED ITS
OWN PROGRAM FOR
DIGITALIZING URBAN
INFRASTRUCTURE**

**ЗА ПОСЛЕДНИЕ
НЕСКОЛЬКО ЛЕТ
ПРАКТИЧЕСКИ
КАЖДАЯ СТОЛИЦА
РЕГИОНА
ОБЪЯВИЛА О СВОЕЙ
СОБСТВЕННОЙ
ПРОГРАММЕ
ЦИФРОВИЗАЦИИ
ГОРОДСКОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ**

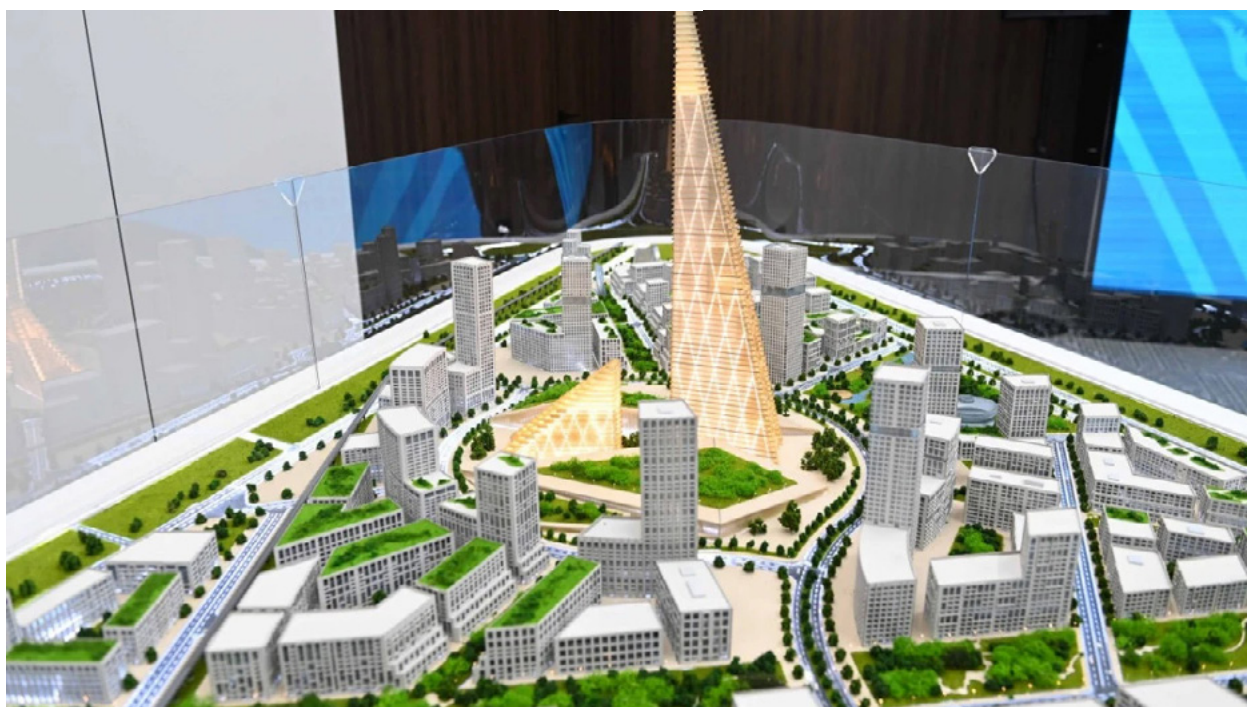
За последнее десятилетие концепция «умного города» стала одной из самых востребованных концепций городского управления. От Сеула до Эр-Рияда правительства обещают, что насыщение городской среды датчиками, камерами и алгоритмами сделает ее безопаснее, эффективнее и удобнее для жителей. Центральная Азия не осталась в стороне от этой тенденции: за последние несколько лет практически каждая столица региона объявила о своей собственной программе цифровизации городской инфраструктуры. Однако международный опыт показывает, что часто существует значительный разрыв между риторикой «умного города» и его практической реализацией. Привлекательность этой концепции легко объяснима: она обещает решить сразу несколько региональных проблем, включая ухудшение инфраструктуры, дорожно-транспортные происшествия и неэффективное городское управление, без необходимости длительных и политически неудобных институциональных реформ. Достаточно приобрести необходимое оборудование и программное обеспечение, и город автоматически станет более современным. Цель этой статьи - сравнить ожи-

experience. Songdo in South Korea was conceived as «the world's first smart city» built from the ground up, with fully integrated infrastructure, an underground waste collection system, and LEED-certified buildings. However, it ultimately turned into a paradigmatic example of infrastructural hubris: the city was built around sensors and certifications rather than social life, leaving neighboring neighborhoods isolated and marginalized (Jeon, 2021). A similar fate awaited Masdar City in the UAE. One of the most emblematic, however, remains Sidewalk Labs' project in Toronto. Quayside, conceived as a high-tech city with robotic garbage collection and heated sidewalks, was ultimately abandoned amid criticism of the lack of resident participation in the design and concerns about the handling of personal data (Jacobs, 2022). The lesson of these cases is simple: technology can solve specific problems, but it does not replace either basic urban planning or transparent governance, and these two elements are most often missing where smart city projects fail.

In Kazakhstan, expectations for the «smart city» are extremely ambitious. The smart city assessment methodology, approved by the Ministry of Digital Development, Innovation,

дания, которые правительства региона формируют в отношении своих проектов «умных городов», с тем, что эти проекты дают на практике.

Чтобы понять масштаб разрыва между ожиданиями и реальностью, важно сначала взглянуть на глобальный опыт. Город Сонгдо в Южной Корее задумывался как «первый в мире умный город», построенный с нуля, с полностью интегрированной инфраструктурой, подземной системой сбора отходов и зданиями, сертифицированными по стандарту LEED. Однако в конечном итоге он превратился в показательный пример инфраструктурной самонадеянности: город был построен вокруг датчиков и сертификаций, а не социальной жизни, в результате чего соседние районы оказались изолированными и маргинализированными (Чон, 2021). Подобная участь постигла и город Масдар в ОАЭ. Однако одним из самых показательных остается проект Sidewalk Labs в Торонто. Проект Quayside, задуманный как высокотехнологичный город с роботизированным сбором мусора и подогреваемыми тротуарами, в конечном итоге был заброшен из-за критики в связи с недостаточным участием жителей в проектировании и опасений по

and Aerospace Industry on April 30, 2024, covered 20 cities in ten areas, including transportation, housing and utilities, ecology, and tourism. By the end of 2024, the top three cities were Astana, Almaty, and Karaganda (Zakon.kz, 2025). Astana is also being promoted as a regional «AI hub»: the Astana Smart City project, based at Alem. The AI Artificial Intelligence Center was launched in 2024, and the share of Kazakhstani companies in its implementation, according to the Akimat, exceeds 60% (Yestate.kz, 2025; Informburo, 2026a). The reality, however, is more contradictory. The Sergek video monitoring system, the oldest and most recognizable element of Kazakhstan's smart city, has indeed demonstrated a measurable impact on road safety: in Astana, road fatalities fell from 60 in 2017 to approximately 30-34 in subsequent years, and in Almaty, from over 160 in 2018 to 73 in

поводу обработки персональных данных (Джейкобс, 2022). Урок, извлеченный из этих случаев, прост: технологии могут решать конкретные проблемы, но они не заменяют ни базовое городское планирование, ни прозрачное управление, и именно эти два элемента чаще всего отсутствуют там, где терпят неудачу проекты «умных городов».

В Казахстане ожидания от «умного города» чрезвычайно амбициозны. Методология оценки умных городов, утвержденная Министерством цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности 30 апреля 2024 года, охватила 20 городов в десяти областях, включая транспорт, жилищное строительство и коммунальные услуги, экологию и туризм. К концу 2024 года тройкой лидеров стали Астана, Ал-

2025 (Informburo, 2026b). However, the same project has also come at a high reputational cost: KazTAG journalists uncovered evidence of opaque mechanisms in Almaty's public procurement of video surveillance, with the city's digitalization department spending over 2 billion tenge annually on leasing cameras from affiliated companies, keeping the equipment in their ownership rather than in the state's (KazTAG, 2025).

Moreover, the program's specific and measurable goals remain extremely vague, while fundamental urban issues such as street lighting, courtyard cleaning, and accessibility for people with disabilities remain unresolved (Maratova, 2023). A com-

ZURICH, WHICH RANKS FIRST IN THIS INDEX, ACHIEVES A COMPARABLE CRIME REDUCTION NOT THROUGH THE NUMBER OF CAMERAS, BUT THROUGH THE TARGETED USE OF AI IN ANALYZING BURGLARY DATA

ЦЮРИХ, ЗАНИМАЮЩИЙ ПЕРВОЕ МЕСТО В ЭТОМ ИНДЕКСЕ, ДОСТИГАЕТ СОПОСТАВИМОГО СНИЖЕНИЯ УРОВНЯ ПРЕСТУПНОСТИ НЕ ЗА СЧЕТ КОЛИЧЕСТВА КАМЕР, А ЗА СЧЕТ ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИИ ДЛЯ АНАЛИЗА ДАННЫХ О КРАЖАХ СО ВЗЛОМОМ

маты и Караганда (Zakon.kz, 2025). Астана также позиционируется как региональный «хаб ИИ»: проект «Умный город Астана» на базе Алама. Центр искусственного интеллекта был запущен в 2024 году, и доля казахстанских компаний в его реализации, по данным Акимата, превышает 60% (Yestate.kz, 2025; Информбюро, 2026a). Однако реальность гораздо противоречивее. Система видеонаблюдения «Сергек», старейший и наиболее узнаваемый элемент «умного города» Казахстана, действительно продемонстрировала ощутимое влияние на безопасность дорожного движения: в Астане число смертельных случаев на дорогах снизилось с 60 в 2017 году до примерно 30-34 в последующие годы, а в Алматы - со 160 в 2018 году до 73 в 2025 году (Информбюро, 2026b). Однако этот же проект также обошелся дорого с точки зрения репутации: журналисты KazTAG обнаружили свидетельства непрозрачных механизмов в государственных закупках систем видеонаблюдения в Алматы, где департамент цифровизации города ежегодно тратит более 2 миллиардов тенге на аренду камер у аффилированных компаний, оставляющих оборудование в своей собственности, а не в государственной (KazTAG, 2025).

Более того, конкретные и измеримые цели программы остаются крайне расплывчатыми, а фундаментальные городские проблемы - уличное освещение, уборка дворов и доступность для людей с ограниченными возможностями - остаются нерешенными (Маратова, 2023). Сравнение с лидерами Индекса «умного города» IMD также показательно: в Астане от 100 до 270 камер на 10 000 жителей, что в несколько раз больше, чем в Лондоне, в то время как Цюрих, занимающий первое место в этом индексе, достигает сопоставимо-

parison with the leaders of the IMD Smart City Index is also revealing: Astana has between 100 and 270 cameras per 10,000 residents, several times more than London, while Zurich, which ranks first in this index, achieves a comparable crime reduction not through the number of cameras, but through the targeted use of AI in analyzing burglary data (Kachalova, 2024). In other words, the density of video surveillance alone does not equate to a city's «smartness.» Far more important is how the collected data is used and how transparently the associated budgets are allocated. It is also telling that the very model for managing Kazakhstan's video surveillance system has proven unstable: in early 2025, the Astana Akimat's public-private partnership agreement with the developer of Sergek expired, and the maslikhat's deputies approved the transfer of management of the video surveillance system to the UAE company Presight for a new five-year term even though the project is still officially billed as «creating a next-generation intelligent urban infrastructure» (BES.media, 2025). The frequent changes in the operators of large urban security infrastructure from a Russian concern to Kazakhstani companies and then to an Emirati contractor suggest that the sustainability of such projects remains secondary to their PR impact.

In Kyrgyzstan, expectations surrounding the «Safe City» project in Bishkek were formulated similarly: a reduction in accidents, more efficient fine administration, and the gradual expansion of the system to all regions of the country. The first phase, implemented by the Russian concern Vega in 2019, did demonstrate a positive impact on road safety (Akylbekova, 2021). However, the second phase, the project's implementation, was accompanied by some events that attracted public attention. One of these was the situation surrounding

THE EXPERIENCE OF UZBEKISTAN AND TAJIKISTAN IS LESS DRAMATIC, BUT IT ILLUSTRATES THE SAME LOGIC OF GRADUAL, FRAGMENTED IMPLEMENTATION

ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА И ТАДЖИКИСТАНА МЕНЕЕ ВПЕЧАТЛЯЮЩ, НО ИЛЛЮСТРИРУЕТ ТУ ЖЕ ЛОГИКУ ПОСТЕПЕННОЙ, ФРАГМЕНТАРНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ

го снижения уровня преступности не за счет количества камер, а за счет целенаправленного использования ИИ для анализа данных о кражах со взломом (Качалова, 2024). Другими словами, плотность видеонаблюдения сама по себе не является показателем «умности» города. Гораздо важнее то, как используются собранные данные и насколько прозрачно распределяются соответствующие бюджеты. Показательно также, что сама модель управления системой видеонаблюдения Казахстана оказалась нестабильной: в начале 2025 года истек срок действия соглашения о государственно-частном партнерстве между «Акиматом Астаны» и застройщиком «Сергека», а депутаты маслихата одобрили передачу управления системой видеонаблюдения компании Presight из ОАЭ на новый пятилетний срок - хотя проект по-прежнему официально позиционируется как «создание интеллектуальной городской инфраструктуры нового поколения» (BES.media, 2025). Частая смена операторов крупных объектов городской безопасности - от российского концерна к казахстанским компаниям, а затем к эмиратскому подрядчику - свидетельствует о том, что устойчивость таких проектов остается второстепенной по сравнению с их пиар-эффектом.

В Кыргызстане ожидания от проекта «Безопасный город» в Бишкеке были сформулированы аналогично: снижение числа аварий, более эффективное администрирование штрафов и постепенное расширение системы на все регионы страны. Первый этап, реализованный российским концерном «Вег» в 2019 году, действительно продемонстрировал положительное влияние на безопасность дорожного движения (Акылбекова, 2021). Однако второй этап, реализация проекта, сопровождался некото-

the contract extension with the Chinese contractor (Azattyk, 2021). As a result, the project's implementation dragged on for years, was transferred to the Ministry of Internal Affairs, and was subsequently implemented under the name «Safe Country» (Kaktus.media, 2024).

The experience of Uzbekistan and Tajikistan is less dramatic, but it illustrates the same logic of gradual, fragmented implementation. The Smart Tashkent municipal project focuses primarily on traffic-flow management. Artificial intelligence analyses traffic congestion and adjusts traffic lights, and the collected data is even used by external services like Google Maps and Waze (Hook report, 2026). This pragmatic, narrowly focused approach, without excessive declarations, appears more sustainable than the vaguely targeted megaprojects of Kazakhstan or Kyrgyzstan. In Dushanbe, the authorities and the Eurasian Development Bank signed a memorandum on the digital development of the city in 2025, which envisages the integration of transport models and infrastructure data into

рыми событиями, привлечшими внимание общественности. Одним из них стала ситуация с продлением контракта с китайским подрядчиком (Азаттык, 2021). В результате реализация проекта затянулась на годы, была передана в ведение Министерства внутренних дел и впоследствии осуществлялась под названием «Безопасная страна» (Kaktus.media, 2024).

Опыт Узбекистана и Таджикистана менее впечатляющ, но иллюстрирует ту же логику постепенной, фрагментарной реализации. Муниципальный проект «Умный Ташкент» в первую очередь сосредоточен на управлении транспортными потоками - искусственный интеллект анализирует пробки и регулирует светофоры, а собранные данные даже используются внешними сервисами, такими как Google Maps и Waze (отчет Хука, 2026). Этот прагматичный, узконаправленный подход, без излишних заявлений, представляется более устойчивым, чем расплывчато ориентированные мегапроекты Казахстана или Кыргызстана. В Душанбе власти и Евразийский

a single electronic map (Hook report, 2026). At the same time, researchers and human rights activists note that the most widespread element in the region, the "safe city" system, is regularly criticized precisely because of the opaque regulation of access to data, and not because of technological limitations.

Comparing these cases, a consistent pattern emerges: expectations surrounding Central Asian smart cities are almost always framed in terms of technological progress and international prestige ratings, AI hubs, investment volumes while the region's real problems are primarily managerial, not technological. The root of most failures lies not in flawed algorithms, but in opaque procurement schemes, the absence of clear and measurable goals, weak independent oversight, and the neglect

банк развития подписали меморандум о цифровом развитии города к 2025 году, который предусматривает интеграцию транспортных моделей и данных об инфраструктуре в единую электронную карту (отчет Хука, 2026). В то же время исследователи и правозащитники отмечают, что наиболее распространенный в регионе элемент - система «безопасного города» - регулярно подвергается критике именно из-за непрозрачного регулирования доступа к данным, а не из-за технологических ограничений.

Сравнивая эти случаи, выявляется устойчивая закономерность: ожидания в отношении «умных городов» Центральной Азии почти всегда формируются с точки зрения технологического прогресса и междуна-

of basic, ineffective, yet critically important aspects of the urban environment. This is precisely the conclusion reached by researchers studying the Sidewalk Toronto debacle: urban development should begin with identifying the real needs of residents, not by trying to convince them of the necessity of a specific technological solution.

This leads to several practical recommendations for cities in the region. First, any major smart city contracts, especially equipment leases from private operators, should be accompanied by public disclosure of the procurement terms, cost, and ownership of the infrastructure; the lack

THE URBAN EXPERIENCE OF THE LAST DECADE- BOTH GLOBAL AND CENTRAL ASIAN- SUGGESTS THAT THE REGION'S CITIES DON'T NEED TO BECOME "SMART" IN THE MARKETING SENSE

ОПЫТ РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ ЗА ПОСЛЕДНЕЕ ДЕСЯТИЛЕТИЕ - КАК В ГЛОБАЛЬНОМ МАСШТАБЕ, ТАК И В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ - ПОКАЗЫВАЕТ, ЧТО ГОРОДАМ РЕГИОНА НЕ НУЖНО СТАНОВИТЬСЯ «УМНЫМИ» В МАРКЕТИНГОВОМ СМЫСЛЕ

родного престижа - рейтингов, центров ИИ, объемов инвестиций, - в то время как реальные проблемы региона носят преимущественно управленческий, а не технологический характер. Корень большинства неудач и скандалов кроется не в несовершенных алгоритмах, а в непрозрачных схемах закупок, отсутствии четких и измеримых целей, слабом независимом надзоре и пренебрежении основными, неэффективными, но критически важными аспектами городской среды. Именно к такому выводу пришли исследователи, изучавшие провал проекта Sidewalk Toronto: городское развитие должно начинаться с определения реальных потребностей жителей, а не с попыток убедить их в необходимости конкретного технологического решения.

Это приводит к ряду практических рекомендаций для городов региона. Во-первых, любые крупные контракты по созданию «умных городов», особенно договоры аренды оборудования у частных операторов, должны сопровождаться публичным раскрытием условий закупок, стоимости и права собственности на инфраструктуру; отсутствие такой прозрачности является источником почти всех описанных выше нарушений. Во-вторых, эффективность проектов «умных городов» следует измерять не количеством установленных устройств или потраченным бюджетом, а конкретными и заранее определенными показателями - снижением смертности на дорогах, ускорением реагирования и увеличением доли отечественных ИТ-компаний в реализации проектов, как это частично делается в Астане. В-третьих, цифровизация не должна заменять инвестиции в базовую городскую инфраструктуру - освещение, тротуары и доступность для людей с ограничен-

of such transparency is the source of almost all of the violations described above. Second, the effectiveness of smart city projects should be measured not by the number of devices installed or the budget spent, but by specific and pre-determined indicators a reduction in road fatalities, faster response times, and an increase in the share of domestic IT companies in project implementation, as is being partially implemented in Astana. Third, digitalization should not replace investment in basic urban infrastructure, lighting, sidewalks, and accessibility, for people with disabilities since it is precisely their absence that most often devalues technological advances in the eyes of residents. Fourth, countries in the region should avoid over-reliance on a single foreign contractor, whether it is the Kazakh practice of leasing from affiliated companies or the Kyrgyz experience with Chinese contracts: Supplier diversification and the development of a local IT ecosystem reduce risks and geopolitical vulnerability. Finally, independent public oversight by experts, journalists, and NGOs should be built into projects from the outset, rather than brought in after the fact to investigate abuses that have already occurred.

Ultimately, the urban experience of the last decade both global and Central Asian suggests that the region's cities don't need to become «smart» in the marketing sense. They need to become a little smarter in the managerial sense: setting measurable goals, spending budgets transparently, and first addressing problems that have languished for years before digitalizing their solutions. Technology in this process remains a tool, not an end in itself and until the region's governments grasp this distinction, the rhetoric of smart cities risks remaining far more impressive than their actual state. Perhaps the most honest measure of success for Central Asian cities in the coming years will not be their position in international rankings or the number of signed memoranda on digital development, but rather a much more modest indicator: whether the actual number of road accident victims has decreased, whether the transparency of city procurement has increased, and whether urban space has become more convenient for those residents for

ними возможностями, - поскольку именно их отсутствие чаще всего обесценивает технологические достижения в глазах жителей. В-четвертых, странам региона следует избегать чрезмерной зависимости от одного иностранного подрядчика, будь то казахстанская практика аренды у аффилированных компаний или киргизский опыт с китайскими контрактами: диверсификация поставщиков и развитие местной ИТ-экосистемы снижают риски и геополитическую уязвимость. Наконец, независимый общественный надзор - со стороны экспертов, журналистов и НПО - должен быть заложен в проекты с самого начала, а не привлекаться постфактум для расследования уже произошедших нарушений.

В конечном итоге, опыт развития городов за последнее десятилетие - как в глобальном масштабе, так и в Центральной Азии - показывает, что городам региона не нужно становиться «умными» в маркетинговом смысле. Им нужно стать немного умнее в управленческом смысле: устанавливать измеримые цели, прозрачно расходовать бюджеты и в первую очередь решать проблемы, которые годами оставались нерешенными, прежде чем переходить к цифровизации их решений. Технология в этом процессе остается инструментом, а не самоцелью - и пока правительства региона не поймут это различие, риторика об умных городах рискует оставаться гораздо более впечатляющей, чем их реальное состояние. Возможно, наиболее честным показателем успеха для городов Центральной Азии в ближайшие годы будет не их позиция в международных рейтингах или количество подписанных меморандумов о цифровом развитии, а гораздо более скромный показатель: уменьшилось ли фактическое число жертв дорожно-транспортных происшествий, повысилась ли прозрачность городских закупок и стало ли городское пространство более удобным для тех жителей, для которых технологии остаются недоступной роскошью.

whom technology remains an unaffordable luxury.

References:

- Akyzbekova, Aigerim (2021). How has the situation on Bishkek's roads changed since the implementation of the "Safe City" program? Retrieved from <https://cabar.asia/ru/kak-izmenilas-situatsiya-na-dorogah-bishkeka-posle-vnedreniya-bezopasnogo-goroda>. Accessed on 23.06.2026.
- Azattyk (2021). Implementation of the second stage of the "Safe City" project is delayed. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/realizatsiya-vtorogo-etapa-bezopasnogo-goroda-zapazdyvaet/31273122.html>. Accessed on 23.06.2026.
- BES.media (2025). Sergek leaves Astana: CCTV management to be handed over to UAE-Based Presignt. Retrieved from <https://bes.media/news/sergek-uhodit-iz-astani-upravlenie-sistemoy-videonablyudeniya-peredadut-kompanii-presignt-iz-oae/>. Accessed on 24.06.2026.
- Hook.report (2026). Urban digitalization: How technology is transforming Central Asian capitals. Retrieved from <https://hook.report/2026/03/smart-cities/>. Accessed on 25.06.2026.
- Informburo (2026a). The Astana Smart City project has been launched in the capital. Retrieved from <https://informburo.kz/novosti/proekt-astana-smart-city-zapustili-v-stolice>. Accessed on 21.06.2026.
- Informburo (2026b). A Smart City without illusions, or why cameras and digital systems don't guarantee safety. Retrieved from <https://informburo.kz/stati/umnyi-gorod-bez-illuzii-ili-pocemu-kamery-i-cifrovyie-sistemy-ne-garantiruiut-bezopasnost>. Accessed on 22.06.2026.
- Jacobs, Karrie (2022). Toronto wants to kill the Smart City for good. Retrieved from <https://www.technologyreview.com/2022/06/29/1054005/toronto-kill-the-smart-city/>. Accessed on 22.06.2026.
- Jeon, Haeri (2021). How Incheon Smart City makes forgotten inequalities visible. Journal of International Affairs, 74 (1). Retrieved from <https://jia.sipa.columbia.edu/content/how-south-koreas-incheon-smart-city-makes-forgotten-inequalities-visible>. Accessed on 24.06.2026.
- Kachalova, Natalya (2024). When will Astana and Almaty receive "smart city" status? Retrieved from <https://kz.kursiv.media/2024-08-01/print1045-kchl-smartcity/>. Accessed on 22.06.2026.
- Kaktus.media (2024). The "Safe City" project will be transformed into a "Safe Country." Retrieved from https://kaktus.media/doc/512334_proekt_bezopasnyy_gorod_bydet_preobrazovan_v_bezopasnyu_strany.html. Accessed on 24.06.2026.
- KazTAG (2025). Possible "large-scale corruption" in public procurement of video surveillance in Almaty has been revealed. Retrieved from <https://kaztag.kz/ru/news-of-the-day/stalo-izvestno-o-vozmozhnoy-masshtabnoy-korrupsii-v-goszakupkakh-videonablyudeniya-v-almaty>. Accessed on 23.06.2026.

Источники:

- Акылбекова, А. (2021). Как изменилась ситуация на дорогах Бишкека с момента реализации программы «Безопасный город»? Доступно по адресу: <https://cabar.asia/ru/kak-izmenilas-situatsiya-na-dorogah-bishkeka-posle-vnedreniya-bezopasnogo-goroda>. Дата обращения: 23.06.2026.
- Азаттык (2021). Реализация второго этапа проекта «Безопасный город» задерживается. Доступно по адресу: <https://rus.azattyk.org/a/realizatsiya-vtorogo-etapa-bezopasnogo-goroda-zapazdyvaet/31273122.html>. Дата обращения: 23.06.2026.
- BES.media. (2025). Сергек покидает Астану: управление системами видеонаблюдения будет передано компании Presignt из ОАЭ. Доступно по адресу: <https://bes.media/news/sergek-uhodit-iz-astani-upravlenie-sistemoy-videonablyudeniya-peredadut-kompanii-presignt-iz-oae/>. Дата обращения: 24.06.2026.
- Hook.report (2026). Городская цифровизация: как технологии трансформируют столицы Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://hook.report/2026/03/smart-cities/>. Дата обращения: 25.06.2026.
- Informburo (2026a). В столице запущен проект «Умный город Астана». Доступно по адресу: <https://informburo.kz/novosti/proekt-astana-smart-city-zapustili-v-stolice>. Дата обращения: 21.06.2026.
- Informburo (2026b). Умный город без иллюзий, или почему камеры и цифровые системы не гарантируют безопасность. Доступно по адресу: <https://informburo.kz/stati/umnyi-gorod-bez-illuzii-ili-pocemu-kamery-i-cifrovyie-sistemy-ne-garantiruiut-bezopasnost>. Дата обращения: 22.06.2026.
- Якобс, К. (2022). Торонто хочет навсегда отказаться от концепции «умного города». Доступно по адресу <https://www.technologyreview.com/2022/06/29/1054005/toronto-kill-the-smart-city/>. Дата обращения: 22.06.2026.
- Чон, Хэри. (2021). Как умный город Инчхон делает видимыми забытые неравенства. Журнал международных отношений, 74(1). Доступно по адресу <https://jia.sipa.columbia.edu/content/how-south-koreas-incheon-smart-city-makes-forgotten-inequalities-visible>. Дата обращения: 24.06.2026.
- Качалова, Н. (2024). Когда Астана и Алматы получат статус «умного города»? Доступно по адресу <https://kz.kursiv.media/2024-08-01/print1045-kchl-smartcity/>. Дата обращения: 22.06.2026.
- Kaktus. media (2024). Проект «Безопасный город» будет преобразован в «Безопасную страну». Доступно по адресу: https://kaktus.media/doc/512334_proekt_bezopasnyy_gorod_bydet_preobrazovan_v_bezopasnyu_strany.html. Дата обращения: 24.06.2026.
- KazTAG (2025). Выявлена возможная «масштабная коррупция» в государственных закупках систем видеонаблюдения в Алматы. Доступно по адресу: <https://kaztag.kz/ru/news-of-the-day/stalo-izvestno-o-vozmozhnoy-masshtabnoy-korrupsii-v-goszakupkakh-videonablyudeniya-v-almaty>.

Maratova, Marina (2023). "A Stupid" Smart City: How Dosaev plans to spend billions on "Vague" goals. Retrieved from <https://ulysmidia.kz/news/12337-glupyiy-umnyi-gorod-kak-dosaev-sobiraetsia-potratit-milliardy-na-razmytye-tseli/>. Accessed on 23.06.2026.

Yestate.kz (2025). Technologies at the heart of comfort: How the Smart City project is changing the face of Astana and enhancing real estate attractiveness. Retrieved from <https://yestate.kz/news/tehnologii-v-osnove-komforta-kak-proekt-smart-city-menyaet-oblik-astany-i-povyshaet-privlekatelnost-nedvizhimosti/>. Accessed on 23.06.2026.

Zakon.kz (2025). Smart City, Kazakhstani style: Who made the top five Smartest Cities in the country. Retrieved from <https://www.zakon.kz/stati/6483125-Smart-City-pokazakhstanski-kto-voshel-v-pyaterku-samykh-umnykh-gorodov-strany.html>. Accessed on 22.06.2026.

v-goszakupkakh-videonablyudeniya-v-almaty. Дата обращения: 23.06.2026.

Маратова, М. (2023). «Глупый» умный город: как Досаев планирует потратить миллиарды на «расплывчатые» цели. Доступно по адресу: <https://ulysmidia.kz/news/12337-glupyiy-umnyi-gorod-kak-dosaev-sobiraetsia-potratit-milliardy-na-razmytye-tseli/>. Дата обращения: 23.06.2026.

Yestate.kz (2025). Технологии в основе комфорта: как проект «Умный город» меняет облик Астаны и повышает привлекательность недвижимости. Доступно по адресу: <https://yestate.kz/news/tehnologii-v-osnove-komforta-kak-proekt-smart-city-menyaet-oblik-astany-i-povyshaet-privlekatelnost-nedvizhimosti/>. Дата обращения: 23.06.2026.

Zakon.kz (2025). Умный город по-казахстански: кто вошел в пятерку самых умных городов страны. Доступно по адресу <https://www.zakon.kz/stati/6483125-Smart-City-pokazakhstanski-kto-voshel-v-pyaterku-samykh-umnykh-gorodov-strany.html>. Дата обращения: 22.06.2026.

CENTRAL ASIAN LABOR MIGRATION AND EUROPE'S EASTERN TURN

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКАЯ ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ И ВОСТОЧНЫЙ ПОВОРОТ ЕВРОПЫ

With the beginning of the Russo-Ukrainian war in 2022, the trend of labor migration from Central Asia to Russia, which had lasted for more than two decades, began to decline with limited chances of full restoration. The damage caused to the Russian economy by the effects of the war has made it increasingly difficult for Russia to remain as attractive to foreign workers as it had been before the war.

Moreover, since Russia's 2022 invasion of Ukraine, Central Asian migrants in Russia have faced intensified state scrutiny and enforcement pressure, including systematic detentions, lengthy interrogations, raids in workplaces and homes, and increasingly frequent entry bans, often imposed without clear explanation or effective opportunities for appeal (Kholmatova & Abdulloeva, 2026).

For Central Asian countries such as Tajikistan, Uzbekistan, and Kyrgyzstan, this change has been too significant to ignore, since remittances constitute a very important share of their economies and remain one of the key factors of socio-economic stability. Therefore, the governments of these countries have become more actively involved in searching for new destination countries for their surplus

**SINCE REMITTANCES
CONSTITUTE A VERY
IMPORTANT SHARE
OF THEIR ECONOMIES
AND REMAIN ONE
OF THE KEY FACTORS
OF SOCIO ECONOMIC
STABILITY**

**ПОСКОЛЬКУ
ДЕНЕЖНЫЕ
ПЕРЕВОДЫ
ТРУДОВЫХ
МИГРАНТОВ
СОСТАВЛЯЮТ
ВАЖНУЮ ДОЛЮ
ИХ ЭКОНОМИК И
ОСТАЮТСЯ ОДНИМ
ИЗ КЛЮЧЕВЫХ
ФАКТОРОВ
СОЦИАЛЬНО-
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
СТАБИЛЬНОСТИ**

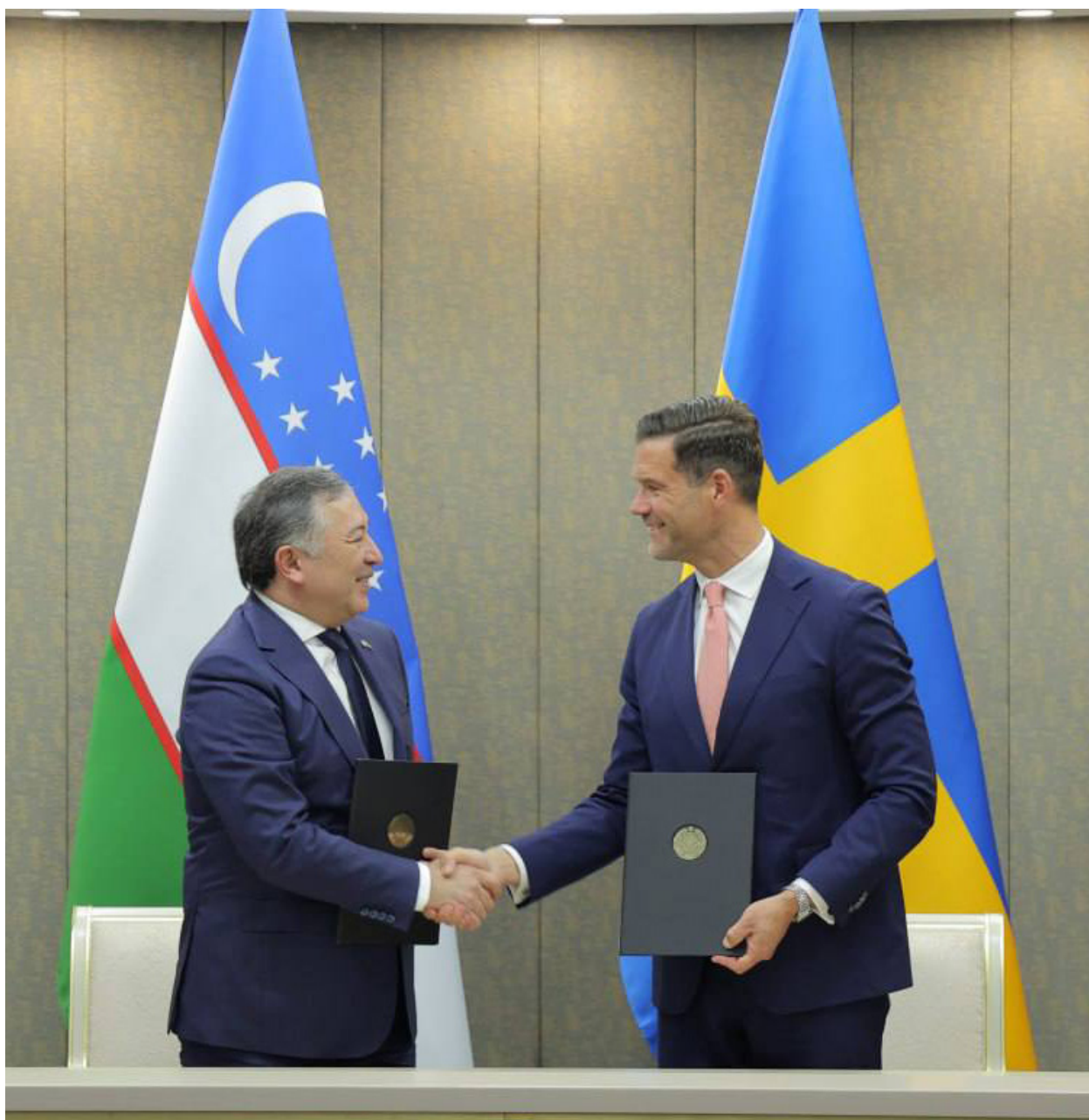
С началом российско-украинской войны в 2022 году тенденция трудовой миграции из Центральной Азии в Россию, сохранявшаяся на протяжении более двух десятилетий, стала постепенно ослабевать, причем перспективы ее полного восстановления остаются ограниченными. Ущерб, нанесенный российской экономике последствиями войны, существенно снизил способность России оставаться столь же привлекательным направлением для иностранной рабочей силы, как это было до войны. Кроме того, после вторжения России в Украину в 2022 году центральноазиатские мигранты в России столкнулись с усилением государственного контроля и правоприменительного давления, включая систематические задержания, длительные допросы, рейды на рабочих местах и по местам проживания, а также все более частые запреты на въезд, нередко вводимые без ясного объяснения причин и без реальных возможностей для обжалования (Холматова и Абдуллоева, 2026).

Для таких стран Центральной Азии, как Таджикистан, Узбекистан и Кыргызстан, эти изменения оказались слишком значимыми, чтобы их можно было игнорировать, поскольку денежные переводы

labor resources. For the first time, labor migration has started to become more systematically institutionalized by the governments of Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan, which are making legislative efforts to regulate external labor migration.

In Kyrgyzstan, the growth of private employment agencies has been accompanied by stronger state oversight, while the launch of the Electronic Consul system in 2025 broadened emigrants' access to consular and

трудовых мигрантов составляют важную долю их экономик и остаются одним из ключевых факторов социально-экономической стабильности. В связи с этим правительства этих стран стали активнее участвовать в поиске новых направлений трудовой миграции для своих значительных трудовых ресурсов. Впервые трудовая миграция начала более системно институционализироваться на государственном уровне в Кыргызстане, Таджикистане и Узбекистане, где предпринимаются законо-

diplomatic support. In Tajikistan, a parliamentary working group was established in 2026 to prepare a new migration law and legislation on private employment agencies, continuing policy discussions that had already been underway since the late 2010s. Uzbekistan, in turn, created its migration agency in 2024, although its draft Law on External Labor Migration has remained under parliamentary consideration since 2021 (Kholmatova & Abdulloeva, 2026), indicating a long-term realignment of migration governance and flows.

For these three countries, labor migration is a matter of strategic importance for both their economies and social stability. In 2024, personal remittances received amounted to 47.9% of GDP in Tajikistan, 26.6% in Kyrgyzstan, and 14.4% in Uzbekistan, representing some of the highest levels of remittance dependency in the world (World Bank, n.d.). The governments of these countries have therefore long been interested in sending their surplus and predominantly young labor force abroad, as this helps reduce social pressure inside the country and secures financial transfers to a significant share of households without requiring direct state assistance.

Russia has traditionally been the main destination for labor migrants from Central Asia for several reasons. First, it was legally accessible, as citizens of Central Asian countries could travel to Russia visa-free. Second, Russia's economic growth in the 2000s, driven largely by high oil prices, created a strong demand for labor that Russia could not fully satisfy domestically. Third, the Soviet legacy made Russia socially and institutionally familiar: many Central Asians had some knowledge of the Russian language, Russian-style bureaucracy, and post-Soviet labor norms. A more implicit reason was Russia's attempt to maintain its pre-

**BEFORE 2022,
RUSSIA'S ROLE AS THE
MAIN DESTINATION
FOR CENTRAL ASIAN
LABOR MIGRANTS
HAD ALREADY
SHOWN SIGNS OF
VULNERABILITY**

**ЕЩЕ ДО 2022 ГОДА
РОЛЬ РОССИИ КАК
ГЛАВНОГО
НАПРАВЛЕНИЯ ДЛЯ
ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТ-
СКОЙ
ТРУДОВОЙ
МИГРАЦИИ УЖЕ
ДЕМОНСТРИРОВАЛА
ПРИЗНАКИ
УЯЗВИМОСТИ**

дательные усилия по регулированию внешней трудовой миграции.

В Кыргызстане рост числа частных агентств по трудоустройству сопровождался усилением государственного надзора, а запуск системы «Электронный консул» в 2025 году расширил доступ эмигрантов к консульской и дипломатической поддержке. В Таджикистане в 2026 году была создана парламентская рабочая группа для подготовки нового миграционного закона и законодательства о частных агентствах по трудоустройству, что стало продолжением политико-правовых дискуссий, начавшихся еще в конце 2010-х годов. Узбекистан, в свою очередь, создал миграционное агентство в 2024 году, хотя проект Закона о внешней трудовой миграции остается на рассмотрении парламента с 2021 года (Холматова и Абдуллоева, 2026), что указывает на долгосрочную перестройку системы управления миграцией и самих миграционных потоков.

Для таких стран Центральной Азии, как Таджикистан, Узбекистан и Кыргызстан, трудовая миграция имеет стратегическое значение как для экономики, так и для социальной стабильности. В 2024 году объем полученных личных денежных переводов составил 47,9% ВВП в Таджикистане, 26,6% в Кыргызстане и 14,4% в Узбекистане, что относится к числу наиболее высоких показателей зависимости от денежных переводов в мире (Всемирный банк. б. д.). Поэтому правительства этих стран уже давно заинтересованы в направлении за рубеж избыточной и преимущественно молодой рабочей силы, поскольку это позволяет снижать социальное напряжение внутри страны и обеспечивать финансовые поступления значительной части домохозяйств без необходимости прямой государственной поддержки.

dominant influence over Central Asia, a region it has traditionally regarded as part of its "near abroad." For more than two decades, Russia used labor migration as a form of political leverage over much of Central Asia. By keeping the legal framework for migration partly unclear and often unevenly enforced, Moscow created space for asserting power through the selective tightening or loosening of control over Central Asian labor migrants, many of whom remained in a semi-legal or vulnerable position.

Actually, it was not the heavy sanctions and the war that made Russia unattractive for labor migrants from Central Asia. Before 2022, Russia's role as the main destination for Central Asian labor migrants had already shown signs of vulnerability, especially after the

Россия традиционно являлась основным направлением для трудовых мигрантов из Центральной Азии по нескольким причинам. Во-первых, она была доступна с правовой точки зрения, поскольку граждане стран Центральной Азии могли въезжать в Россию без визы. Во-вторых, экономический рост России в 2000-е годы, во многом обусловленный высокими ценами на нефть, сформировал значительный спрос на рабочую силу, который Россия не могла полностью удовлетворить за счет внутренних ресурсов. В-третьих, советское наследие делало Россию социально и институционально знакомым пространством: многие жители Центральной Азии в той или иной степени владели русским языком, имели представление о российской

2014–2015 ruble crisis and during the COVID-19 pandemic. However, these disruptions did not amount to a stable long-term decline, since migration flows partly recovered before and immediately after the pandemic. The conflict between Russia and Ukraine in 2022 therefore did not create the problem from nothing, but it accelerated and politicized an already fragile Russia-centered migration model.

For fundamental demographic reasons, Europe will continue to need immigrants if it wants to sustain its economy, preserve social stability, and maintain the size of its workforce as its population rapidly ages

**FOR FUNDAMENTAL
DEMOGRAPHIC
REASONS, EUROPE
WILL CONTINUE TO
NEED IMMIGRANTS IF
IT WANTS TO SUSTAIN
ITS ECONOMY**

**ПО
ФУНДАМЕНТАЛЬНЫМ
ДЕМОГРАФИЧЕСКИМ
ПРИЧИНАМ ЕВРОПА
И В ДАЛЬНЕЙШЕМ
БУДЕТ НУЖДАТЬСЯ В
ИММИГРАНТАХ, ЕСЛИ
ОНА СРЕМИТСЯ
ПОДДЕРЖИВАТЬ
СВОЮ ЭКОНОМИКУ**

бюрократии и постсоветских трудовых нормах. Более неявной причиной было стремление России сохранить значительное влияние в Центральной Азии - регионе, который она традиционно рассматривала как часть своего «ближнего зарубежья». На протяжении более двух десятилетий трудовая миграция оставалась одним из факторов, способствовавших сохранению политического влияния России в отношении государств Центральной Азии. Сохраняя частичную неопределенность правовых рамок миграции и обеспечивая их зачастую неравномерное применение, Москва создавала пространство для давления через выборочное ужесточение или ослабление контроля над центральноазиатскими трудовыми мигрантами, многие из которых оставались в полулегальном или уязвимом положении.

На самом деле именно не жесткие санкции и не сама война впервые сделали Россию менее привлекательной для трудовых мигрантов из Центральной Азии. Еще до 2022 года роль России как главного направления для центральноазиатской трудовой миграции уже демонстрировала признаки уязвимости, особенно после рублевого кризиса 2014–2015 годов и во время пандемии COVID-19. Однако эти потрясения не привели к устойчивому долгосрочному спаду, поскольку миграционные потоки частично восстановились как до пандемии, так и сразу после нее. Поэтому конфликт между Россией и Украиной в 2022 году не создал эту проблему с нуля, а ускорил и политизировал уже уязвимую, ориентированную на Россию модель миграции.

По фундаментальным демографическим причинам Европа и в дальнейшем будет нуждаться в иммигрантах, если она стремится поддерживать свою экономику

and shrinks. Without sustained net migration, the share of the population that works and pays taxes will continue to decline, putting increasing pressure on pension systems and health care. However, migration within the EU also plays an important role, as labor mobility mainly flows from the less wealthy eastern parts of Europe to the richer western parts. As a result, many post-socialist countries of Eastern Europe experience labor shortages more acutely, while demographic decline and population aging proceed faster there than in much of Western Europe. In the long term, this creates a serious challenge for these countries, making it harder for them to catch up economically with Western Europe (Petrakis, 2020). To a great extent, Ukrainian refugees and migrants from Belarus and Moldova have helped Central and Eastern European countries partly cover their labor shortages. For instance, in early 2025, Ukrainians accounted for 770,000 valid employment-re-

ку, сохранять социальную стабильность и удерживать численность рабочей силы в условиях быстрого старения и сокращения населения. Без устойчивого положительного миграционного сальдо доля населения, работающего и выплачивающего налоги, будет продолжать снижаться, что усилит нагрузку на пенсионные системы и здравоохранение. При этом важную роль играет и миграция внутри самого ЕС, поскольку трудовая мобильность в основном направлена из менее обеспеченных восточных частей Европы в более богатые западные страны. В результате многие постсоциалистические страны Восточной Европы сталкиваются с дефицитом рабочей силы в более острой форме, тогда как демографический спад и старение населения там происходят быстрее, чем во многих странах Западной Европы. В долгосрочной перспективе это создает для этих стран серьезный вызов, затрудняя их

lated residence permits, representing nearly a quarter of all valid work permits issued to non-EU nationals (IC-MPD, 2026). However, this cannot be viewed as a sufficient long-term solution for Eastern Europe. First, a significant part of Ukrainian refugees, who represent the largest group among them, may return to Ukraine when the war is over. Second, Ukraine, Belarus, and Moldova themselves have demographic profiles similar to those of Eastern Europe, with relatively small younger populations and rapidly aging societies. Therefore, they cannot be relied upon as a stable long-term pool of immigrant labor.

Under these circumstances, some European states are turning their attention to labor-abundant Central Asian countries as a source of migrant labor. In particular, Poland issued more than 28,000 and Lithuania more than 21,000 residence permits to Central Asian nationals for work-related reasons, together accounting for around 60% of new work-related permits issued to Central Asians in the EU (IOM, 2026). Several EU member states have already signed migration or labor-mobility agreements with Central Asian countries, especially Uzbekistan (Migration Agency of Uzbekistan, 2025). Similar actions are also being taken by Tajikistan and Kyrgyzstan, although in a less developed and more fragmented form (Avesta, 2025; Times CA, 2025). Although many of these agreements are being signed with Western European countries, it is mostly to Eastern European countries that Central Asian labor migrants are likely to move in the future. This is already confirmed statistically by the growing role of Poland and Lithuania, and there are several reasons to expect this trend to continue (IOM, 2026). First of all, immigration in Europe has become a highly sensitive political issue and a difficult puzzle for policymakers. They have to find a delicate

**LABOR MIGRATION
CAN ALSO BE VIEWED
AS ONE OF THE
EMERGING CHANNELS
OF MUTUAL
COOPERATION
BETWEEN EUROPE
AND CENTRAL ASIA**

**ТРУДОВАЯ
МИГРАЦИЯ
ТАКЖЕ МОЖЕТ
РАССМАТРИВАТЬСЯ
КАК ОДИН ИЗ
ФОРМИРУЮЩИХСЯ
КАНАЛОВ
ВЗАИМНОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА
МЕЖДУ ЕВРОПОЙ
И ЦЕНТРАЛЬНОЙ
АЗИЕЙ**

экономическое сближение с Западной Европой (Петракис, 2020). В значительной степени украинские беженцы, а также мигранты из Беларуси и Молдовы помогли странам Центральной и Восточной Европы частично компенсировать нехватку рабочей силы. Так, в начале 2025 года на граждан Украины приходилось 770 тыс. действующих разрешений на проживание, связанных с трудовой занятостью, что составляло почти четверть всех действующих разрешений на работу, выданных гражданам стран, не входящих в ЕС (Международный центр по развитию миграционной политики, 2026). Однако это не может рассматриваться как достаточное долгосрочное решение для Восточной Европы. Во-первых, значительная часть украинских беженцев, представляющих крупнейшую группу среди них, может вернуться в Украину после окончания войны. Во-вторых, Украина, Беларусь и Молдова сами имеют демографические профили, сходные со странами Восточной Европы: относительно небольшую долю молодого населения и быстро стареющие общества. Поэтому их нельзя рассматривать как стабильный долгосрочный источник иммигрантской рабочей силы.

В этих условиях некоторые европейские государства проявляют возрастающий интерес на страны Центральной Азии, обладающие значительными трудовыми ресурсами, как на потенциальный источник трудовой миграции. В частности, Польша выдала гражданам стран Центральной Азии более 28 тыс., а Литва - более 21 тыс. разрешений на проживание по причинам, связанным с трудовой занятостью; вместе на эти две страны пришлось около 60% новых трудовых разрешений, выданных центральноазиатским гражданам в ЕС (МОМ, 2026). Несколько государств

balance between reducing social tensions and dissatisfaction among local populations, on the one hand, and sustaining economic growth, on the other. This is clearly seen in the rising popularity of right-wing and far-right parties across Europe. In this context, diversification of migrant inflows by country of origin may look like a reasonable strategy. It may help reduce local tensions by preventing immigration from being associated with

- членов ЕС уже подписали с центрально-азиатскими странами соглашения о миграции или трудовой мобильности, особенно с Узбекистаном (Миграционное агентство Республики Узбекистан, 2025). Схожие шаги предпринимаются также Таджикистаном и Кыргызстаном, хотя пока в менее развитой и более фрагментарной форме (Avesta, 2025; Times CA, 2025). Несмотря на то что многие из этих соглашений подпи-

one large migrant group and by making labor migration appear more regulated, balanced, and oriented toward economic needs. One of the important factors that fuels anti-immigrant sentiment among native populations in Europe is the religious factor, especially anti-Islamic attitudes. Since many migrants and refugees who became highly visible in European debates came from the predominantly Muslim Middle East and North Africa (MENA),

связываются со странами Западной Европы, в будущем центральноазиатские трудовые мигранты, вероятнее всего, будут преимущественно направляться именно в страны Восточной Европы. Это уже подтверждается статистически растущей ролью Польши и Литвы, и существует несколько оснований ожидать продолжения данной тенденции (MOM, 2026).

Прежде всего, иммиграция в Европе стала крайне чувствительным политическим вопросом и сложной дилеммой для лиц, принимающих решения. Им необходимо находить тонкий баланс между снижением социальной напряженности и недовольства среди местного населения, с одной стороны, и поддержанием экономического роста - с другой. Это отчетливо проявляется в росте популярности правых и ультраправых партий по всей Европе. В данном контексте диверсификация миграционных потоков по странам происхождения может выглядеть как рациональная стратегия. Она способна способствовать снижению локальной напряженности, не позволяя ассоциировать иммиграцию с одной крупной мигрантской группой и представляя трудовую миграцию как более регулируемую, сбалансированную и ориентированную на экономические потребности. Одним из важных факторов, подпитывающих антииммигрантские настроения среди коренного населения Европы, является религиозный фактор, особенно анти-исламские установки. Поскольку многие мигранты и беженцы, ставшие наиболее заметными в европейских общественных дебатах, происходили из преимущественно мусульманских стран Ближнего Востока и Северной Африки (MENA), антииммигрантские настроения во многих частях Европы нередко развивались в форме настроений против исламизации.

Религиозный контраст между прибывающими мигрантами и коренным населением несколько менее заметен в странах Западной Европы, которые в целом являются менее религиозными и имеют более длительную колониальную и постколониальную историю, сформировавшую определенную институциональную привычку к культурному многообразию. Однако в Восточной

anti-immigrant sentiment in many parts of Europe has often evolved in the form of anti-Islamization sentiment.

The religious contrast between incoming migrants and native populations is somewhat less visible in Western European countries, which are generally less religious and have a longer colonial and postcolonial history that has produced a certain degree of institutional familiarity with cultural diversity. However, this contrast is more visible in Eastern Europe, where Christianity remains more publicly present and has experienced a post-socialist revival, while these countries also lack a colonial history of large-scale non-European migration. For instance, a 2019 Public Opinion Research Center survey in Poland found that 45% of Poles had a negative or “cold” attitude toward Muslims, while only 17% had a positive attitude. The same survey found that 38% believed that a serious conflict between Islam and the West was inevitable. In addition, 66% of survey participants believed that Muslims in Europe have difficulty assimilating, 63% viewed most Muslims as intolerant of other customs and values, and 61% believed that Islam encourages violence (Public Opinion Research Center, 2019). A 2018 Pew Research Center survey also found a significant difference between Eastern and Western Europe in attitudes toward Muslims. These attitudes were mostly positive in Western European countries such as the Netherlands, Belgium, France, and Germany, but mostly negative in countries such as the Czech Republic, Poland, Hungary, and the Baltic states (Pew Research Center, 2018). Obviously, these perceptions among Eastern Europeans are largely shaped by the European experience of Muslim migration, where a large share of the Muslim migrant population comes from the Middle East and North Africa, where religious traditions are often more visibly present in everyday life. Central Asian countries are Muslim-majority societies and are often portrayed as highly religious in Russian media. However, religious traditions there are generally less publicly visible and do not stand at the same level as in many MENA countries. For instance, the annual Hajj pilgrimage quotas for all five Central Asian countries, with a combined population of around 85 million people, are lower than

Европе этот контраст проявляется более отчетливо: христианство здесь сохраняет более заметное общественное присутствие и пережило постсоциалистическое возрождение, тогда как сами эти страны не имеют колониального опыта масштабной внеевропейской миграции. Так, согласно опросу ЦИОМ, проведенному в Польше в 2019 году, 45% поляков относились к мусульманам негативно или «холодно», тогда как положительное отношение выразили лишь 17%. В том же опросе 38% респондентов считали, что серьезный конфликт между исламом и Западом неизбежен. Кроме того, 66% участников опроса полагали, что мусульманам в Европе трудно ассимилироваться, 63% считали большинство мусульман нетерпимыми к другим обычаям и ценностям, а 61% были убеждены, что ислам поощряет насилие (ЦИОМ, 2019). Опрос Исследовательского центра Pew. 2018 года также выявил существенные различия между Восточной и Западной Европой в отношении к мусульманам. В странах Западной Европы, таких как Нидерланды, Бельгия, Франция и Германия, эти установки были преимущественно положительными, тогда как в таких странах, как Чехия, Польша, Венгрия и государства Балтии, они в основном носили негативный характер (Исследовательский центр Pew, 2018).

Очевидно, что подобные представления восточноевропейцев в значительной степени сформированы европейским опытом мусульманской миграции, в котором значительная часть мусульманского мигрантского населения происходит из стран Ближнего Востока и Северной Африки, где религиозные традиции зачастую более заметно присутствуют в повседневной жизни. Хотя страны Центральной Азии являются обществами с мусульманским большинством и нередко изображаются в российских медиа как высокорелигиозные, религиозные традиции в них, как правило, менее публично выражены и не занимают такого же места, как во многих странах MENA. Например, ежегодные квоты на паломничество хадж для всех пяти стран Центральной Азии с совокупным населением около 85 млн человек ниже, чем квота для Марокко, население которого составляет

the quota for Morocco, whose population is under 40 million (World Population Review, n.d.). From this perspective, the growing interest of Eastern European governments in Central Asia as a source of labor migrants is understandable, since migration from this region may be perceived as posing a lower risk of religiously motivated social tension.

It is fair to say that, from the European perspective, Central Asia had until recently been largely overshadowed by Russia, which remained the region's main external actor, as well as an important energy provider and supplier of other raw materials. Russia's active presence in Central Asia generally left limited space for Europe's direct engagement with the region. However, since the beginning of the war in 2022, Europe has been taking steps to change this approach and move toward more active direct cooperation with Central Asian countries, first of all to ensure its energy security, but also to develop broader political and economic ties. In this context, labor migration can also be viewed as one of the emerging channels of mutual cooperation between Europe and Central Asia.

References:

- Avesta (2025). Tajikistan and Belgium signed a memorandum of cooperation in the field of migration. Retrieved from <https://en.avesta.tj/2025/11/19/tajikistan-and-belgium-signed-a-memorandum-of-cooperation-in-the-field-of-migration/>. Accessed on 26.06.2026.
- International Centre for Migration Policy Development (2026). Migration outlook 2026: Eastern Europe and Central Asia. Retrieved from <https://www.icmpd.org/file/download/67351/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202026%2520Eastern%2520Europe%2520%2526%2520Central%2520Asia.pdf>. Accessed on 26.06.2026.
- International Organization for Migration (2026). Central Asian migration to Europe: Poland and Lithuania as case studies on regular pathways. Retrieved from https://eca.iom.int/sites/g/files/tmzbd12626/files/documents/2026-03/centralasianmigrationtoeurope_iom_202602.pdf. Accessed on 28.06.2026.
- Kholmatova, Nodira & Nodira, Abdulloeva (2026). Central Asian migrants look beyond Russia, yet new destinations carry challenges too. Migration Policy Institute. Retrieved from <https://www.migrationpolicy.org/article/central-asian-migrants-new-destinations>. Accessed on 25.06.2026.
- Migration Agency under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan (2025). Briefing on the work carried out by the Migration Agency under the Cabi-

менее 40 млн человек (Обзор мирового населения. б. д.). С этой точки зрения растущий интерес правительств восточноевропейских стран к Центральной Азии как источнику трудовых мигрантов вполне объясним, поскольку миграция из этого региона может восприниматься как несущая более низкий риск социальной напряженности на религиозной почве.

Справедливо отметить, что с европейской точки зрения Центральная Азия до недавнего времени во многом оставалась в тени России, которая сохраняла положение главного внешнего актора в регионе, а также важного поставщика энергоресурсов и других видов сырья. Активное присутствие России в Центральной Азии в целом оставляло ограниченное пространство для прямого взаимодействия Европы с регионом. Однако с началом войны в 2022 году Европа стала предпринимать шаги по изменению этого подхода и переходу к более активному прямому сотрудничеству со странами Центральной Азии, прежде всего в целях обеспечения собственной энергетической безопасности, но также и для развития более широких политических и экономических связей. В этом контексте трудовая миграция также может рассматриваться как один из формирующихся каналов взаимного сотрудничества между Европой и Центральной Азией.

Источники:

- Avesta (2025). Таджикистан и Бельгия подписали меморандум о сотрудничестве в сфере миграции. Доступно по адресу: <https://en.avesta.tj/2025/11/19/tajikistan-and-belgium-signed-a-memorandum-of-cooperation-in-the-field-of-migration/>. Дата обращения: 26.06.2026.
- Всемирный банк (б. д.). Личные денежные переводы, полученные (% ВВП) [набор данных]. Открытые данные Всемирного банка. Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. Дата обращения: 27.06.2026.
- Исследовательский центр Pew (2018). Восточные и западные европейцы различаются по готовности принимать мусульман и евреев в качестве соседей [таблицы опроса]. Доступно по адресу: <https://www.pewresearch.org/religion/wp-content/uploads/sites/7/2018/10/East-West-Neighbors-tables.pdf>. Дата обращения: 26.06.2026.
- Международный центр по развитию миграционной политики (2026). Миграционный прогноз 2026: Восточная Европа и Центральная Азия.

net of Ministers on the implementation of legislative acts and assignments in October–December 2025. The Government Portal of the Republic of Uzbekistan. Retrieved from <https://gov.uz/en/migration/news/view/115557>. Accessed on 24.06.2026.

Petrakis, Maria (2020). Eastern Europe's exodus. International Monetary Fund, Finance & Development. Retrieved from <https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2020/03/future-of-aging-populations-and-economic-growth-in-eastern-europe-petrakis>. Accessed on 26.06.2026.

Pew Research Center (2018). Eastern and Western Europeans differ on willingness to accept Muslims and Jews as neighbors [Survey tables]. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/religion/wp-content/uploads/sites/7/2018/10/East-West-Neighbors-tables.pdf>. Accessed on 26.06.2026.

Public Opinion Research Center (2019). Attitudes toward Islam and Muslims (Research Report No. 148/2019). Retrieved from https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_148_19.PDF. Accessed on 22.06.2026.

The Times of Central Asia (2025). Kyrgyz labor migrants confront challenges in Europe. Retrieved from <https://timesca.com/kyrgyz-labor-migrants-confront-challenges-in-europe/>. Accessed on 26.06.2026.

World Bank (n.d.). Personal remittances, received (% of GDP) [Data set]. World Bank Open Data. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. Accessed on 28.06.2026.

World Population Review (n.d.). Hajj quota by country 2026. Retrieved from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/hajj-quota-by-country>. Accessed on 26.06.2026.

Доступно по адресу: <https://www.icmpd.org/file/download/67351/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202026%2520Eastern%2520Europe%2520%2526%2520Central%2520Asia.pdf>. Дата обращения: 26.06.2026.

Международная организация по миграции (2026). Миграция из Центральной Азии в Европу: Польша и Литва как примеры регулярных миграционных путей. Доступно по адресу: https://eca.iom.int/sites/g/files/tmzbdl2626/files/documents/2026-03/centralasianmigrationtoeurope_iom_202602.pdf. Дата обращения: 28.06.2026.

Миграционное агентство при Кабинете Министров Республики Узбекистан (2025). БРИФИНГ о работе, проведённой Агентством по миграции при Кабинете Министров по исполнению законодательных актов и поручений в октябре–декабре 2025 года. Правительственный портал Республики Узбекистан. Доступно по адресу: <https://gov.uz/ru/migration/news/view/115557>. Дата обращения: 24.06.2026.

Обзор мирового населения (б. д.). Квота хаджа по странам, 2026. Доступно по адресу: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/hajj-quota-by-country>. Дата обращения: 26.06.2026.

Петракис, Мария (2020). Исход из Восточной Европы. Международный валютный фонд, журнал "Финансы и развитие". Доступно по адресу: <https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2020/03/future-of-aging-populations-and-economic-growth-in-eastern-europe-petrakis>. Дата обращения: 26.06.2026.

The Times of Central Asia (2025). Кыргызские трудовые мигранты сталкиваются с трудностями в Европе. Доступно по адресу: <https://timesca.com/kyrgyz-labor-migrants-confront-challenges-in-europe/>. Дата обращения: 26.06.2026.

Холматова, Нодира & Нодира, Абдуллоева (2026). Мигранты из Центральной Азии ищут возможности за пределами России, однако новые направления также несут свои вызовы. Институт миграционной политики. Доступно по адресу: <https://www.migrationpolicy.org/article/central-asian-migrants-new-destinations>. Дата обращения: 25.06.2026.

Центр изучения общественного мнения (2019). Отношение к исламу и мусульманам (Сообщение по результатам исследования № 148/2019). Доступно по адресу: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_148_19.PDF. Дата обращения: 22.06.2026.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI HEYETİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdür Yardımcısı Eyüp Tanyıldız, Daire Başkanı Cabir Durak ve T.C. Almatı Eğitim Ataşesi Şükür Köse, 5 Mayıs 2026 tarihinde çalışma programları kapsamında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti.

Ziyaret kapsamında konuklara Enstitü bünyesinde yürütülen bilimsel araştırmalar, akademik yayın faaliyetleri ve Türk dünyasına yönelik projeler hakkında bilgi verildi. Görüşmede ayrıca Türkiye ile Kazakistan arasındaki yükseköğretim, bilim ve kültür alanlarındaki iş birliğinin mevcut durumu değerlendirilirken, iki ülke arasındaki akademik ilişkilerin daha da geliştirilmesine yönelik görüş alışverişinde bulunuldu.

Samimi bir ortamda gerçekleşen ziyarette, ortak tarihî ve kültürel miras temelinde yürütülebilecek bilimsel çalışmalar ile kurumsal iş birliği imkânları da ele alındı. Ziyaret, Türkiye ile Kazakistan arasındaki akademik ve eğitim alanındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlayacak temaslardan biri olarak değerlendirildi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

TÜRKİYE RESPUBLİKASIYNIŪ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ ДЕЛЕГАЦИЯСЫ ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА САПАРМЕН КЕЛДІ

Түркия Республикасының Ұлттық білім министрілігі Жоғары білім және шетелде білім беру жөніндегі бас директордың орынбасары Эйүп Танжұлдыз, бөлім басшысы Жабир Дурак және Түркия Республикасының Алматы қаласындағы білім атташесі Шүкір Көсе 2026 жылғы 5 мамырда жұмыс бағдарламасы аясында Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтына сапармен келді.

Сапар барысында қонақтарға Институтта жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулер, академиялық жарияланымдар және түркі әлеміне бағытталған жобалар туралы мағлұмат берілді. Кездесу кезінде Түркия мен Қазақстан арасындағы жоғары білім, ғылым және мәдениет салаларындағы ынтымақтастықтың қазіргі жағдайы талқыланып, екі ел арасындағы академиялық байланыстарды одан әрі дамытуға қатысты пікір алмасу өтті.

Жылы әрі іскерлік жағдайда өткен кездесуде ортақ тарихи және мәдени мұра негізінде жүзеге асырылуы мүмкін ғылыми зерттеулер мен институционалдық ынтымақтастық мүмкіндіктері де қарастырылды. Бұл сапар Түркия мен Қазақстан арасындағы білім беру және ғылым салаларындағы байланыстарды нығайтуға ықпал ететін маңызды кездесулердің бірі ретінде бағаланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ DOÇ. DR. SUAT BEYLUR, ULUSLARARASI TÜRK AKADEMİSİ BAŞKAN YARDIMCISI PROF. DR. BÜLENT BAYRAM'I ZİYARET ETTİ

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur, 19 Mayıs 2026 tarihinde Uluslararası Türk Akademisi Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Bülent Bayram'ı makamında ziyaret etti.

Görüşmede Doç. Dr. Suat Beylur, Prof. Dr. Bülent Bayram'ı yeni görevi dolayısıyla tebrik ederek başarı dileklerini iletti. Ziyarette ayrıca Türk dünyasına yönelik akademik çalışmalar, kurumlar arasında yürütülebilecek iş birliği imkânları ve ortak ilgi alanına giren güncel konular hakkında görüş alışverişi yapıldı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРЫ, ДОЦЕНТ, ДОКТОР СУАТ БЕЙЛУР ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ АКАДЕМИЯСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР БҮЛЕНТ БАЙРАММЕН КЕЗДЕСТІ

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур 2026 жылғы 19 мамырда Халықаралық Түркі академиясы президентінің орынбасары, профессор, доктор Бүлент Байраммен кездесу өткізді.

Кездесу барысында доцент, доктор Суат Бейлур профессор, доктор Бүлент Байрамды жаңа қызметімен құттықтап, оған табыс тіледі. Сондай-ақ тараптар түркі әлеміне қатысты академиялық зерттеулер, мекемелер арасындағы ықтимал ынтымақтастық бағыттары және ортақ қызығушылық тудыратын өзекті мәселелер жөнінде пікір алмасты.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

“BİR BOZKIR MEDENİYETİ OLARAK ALTIN ORDA: TARİH, ARKEOLOJİ, KÜLTÜR VE KİMLİK” ULUSLARARASI SEMPOZYUMUNDA ENSTİTÜMÜZÜN PROJE ÇIKTILARI TANITILDI

Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in himayelerinde düzenlenen “Bir Bozkır Medeniyeti Olarak Altın Orda: Tarih, Arkeoloji, Kültür ve Kimlik” temalı uluslararası sempozyum, 20 Mayıs 2026 tarihinde üç yüzü aşkın bilim insanının katılımıyla gerçekleştirildi.

Kazakistan'ın tarihî mirası ile Altın Orda dönemine ilişkin güncel araştırmaların ele alındığı sempozyum kapsamında, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülen projeler çerçevesinde hazırlanan, arşiv belgelerine dayalı 19 bilimsel eser tanıtıma sunuldu. Altın Orda tarihi, diplomatik yazışmalar, arşiv belgeleri ve Türk dünyasının ortak tarihî hafızasına ilişkin araştırmaları içeren bu yayınlar, sempozyuma katılan akademisyenlerin ve araştırmacıların incelemesine sunuldu.

«АЛТЫН ОРДА – ДАЛА ӨРКЕНИЕТІНІҢ ҮЛГІСІ: ТАРИХ, АРХЕОЛОГИЯ, МӘДЕНИЕТ, БІРЕГЕЙЛІК» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ СИМПОЗИУМДА ИНСТИТУТЫМЫЗДЫҢ ЖОБА НӘТИЖЕЛЕРІ ТАНЫСТЫРЫЛДЫ

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың қолдауымен ұйымдастырылған «Алтын Орда – дала өркениетінің үлгісі: тарих, археология, мәдениет, бірегейлік» атты халықаралық ғылыми симпозиум 2026 жылғы 20 мамырда үш жүзден астам ғалымның қатысуымен өтті.

Қазақстанның тарихи мұрасы мен Алтын Орда дәуіріне қатысты заманауи зерттеулер талқыланған симпозиум аясында Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты жүзеге асырып жатқан жобалар шеңберінде дайындалған, архивтік құжаттарға негізделген 19 ғылыми еңбек таныстырылды. Алтын Орда

Avrasya Araştırma Enstitüsü

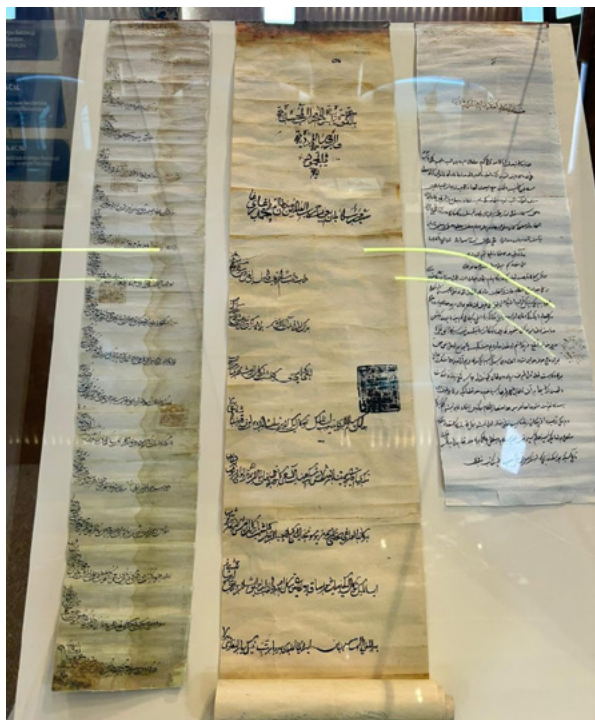
Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Sempozyumun bilimsel oturumlarında Enstitü araştırmacıları da bildirileriyle yer alarak Altın Orda'nın devlet geleneği, kültürel mirası, tarihsel kimliği ve Türk dünyası tarihindeki yeri üzerine değerlendirmelerini paylaştı. Böylece Enstitümüz, hem bilimsel yayınları hem de araştırmacılarının akademik katkılarıyla sempozyumda aktif biçimde temsil edildi.

Etkinlik kapsamında düzenlenen serginin organizasyon ve tanıtım çalışmalarında Enstitümüz Uzman Araştırmacısı Ömirbek Hanayi görev aldı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

тарихы, дипломатиялық хат алмасулар, архив құжаттары және түркі әлемінің ортақ тарихи жадын қамтитын бұл басылымдар симпозиумға қатысқан ғалымдар мен зерттеушілердің назарына ұсынылды.

Симпозиумның ғылыми отырыстарында Институт зерттеушілері де баяндамаларымен қатысып, Алтын Орданың мемлекеттік дәстүрі, мәдени мұрасы, тарихи бірегейлігі және түркі әлемі тарихындағы орны жөніндегі ғылыми тұжырымдарын ортаға салды. Осылайша, Институтымыз симпозиумда ғылыми жарияланымдары мен зерттеушілерінің академиялық үлесі арқылы белсенді түрде таныстырылды.

Іс-шара аясында ұйымдастырылған көрменің ұйымдастыру және таныстыру жұмыстарына Институттың аға ғылыми қызметкері Өмірбек Қанай қатысты. Ол Институт әзірлеген басылымдар мен жоба нәтижелерін таныстыруға үлес қосты.

Симпозиум Алтын Орда мұрасын тарих, археология, мәдениет және бірегейлік тұрғысынан кешенді түрде қарастырған маңызды ғылыми алаңға айналып, Институтымыз жүргізіп жатқан зерттеулер мен жарияланған еңбектердің халықаралық академиялық қауымдастыққа ұсынылуына мүмкіндік берді.

Hanayi, Enstitü tarafından hazırlanan yayınların ve proje çıktıların tanıtımına katkı sundu.

Sempozyum, Altın Orda mirasının tarih, arkeoloji, kültür ve kimlik boyutlarıyla ele alındığı önemli bir bilimsel platform oluştururken, Enstitümüz tarafından yürütülen araştırmaların ve yayımlanan eserlerin uluslararası akademik çevrelerle paylaşılmasına da katkı sağladı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ENSTİTÜ ARAŞTIRMACILARI QAZAQSTAN KANALI “TANŞOLPAN” PROGRAMINDA “BİR BOZKIR MEDENİYETİ OLARAK ALTIN ORDA” ULUSLARARASI SEMPOZYUMUNU DEĞERLENDİRDİ

Avrasya Araştırma Enstitüsü Uzman Araştırmacısı Ömirbek Hanayi ile araştırmacılar Doç. Dr. Bekarys Nuriman ve Kairat Kaipolla, 20 Mayıs 2026 tarihinde Qazaqstan Kanalı'nda yayımlanan “Tanşolpan” sabah programına konuk oldu.

Programda, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in himayelerinde düzenlenen “Bir Bozkır Medeniyeti Olarak Altın Orda: Tarih, Arkeoloji, Kültür ve Kimlik” temalı uluslararası sempozyumun önemi, bilimsel çıktıları ve Türk dünyasının ortak tarihi hafızasına sağladığı katkılar ele alındı.

Konuk araştırmacılar, Altın Orda mirasının tarih, arkeoloji, kültür ve kimlik boyutlarıyla değerlendirilmesinin Kazakistan ve Türk dünyası tarih yazımı açısından önemli bir bilimsel zemin oluşturduğunu ifade etti. Ayrıca sempozyum kapsamında gerçekleştirilen akademik oturumların, yayımlanan eser-

ИНСТИТУТ ЗЕРТТЕУШІЛЕРІ QAZAQSTAN ТЕЛЕАРНАСЫНЫҢ «ТАҢШОЛПАН» БАҒДАРЛАМАСЫНДА «АЛТЫН ОРДА – ДАЛА ӨРКЕНИЕТІ РЕТІНДЕ» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СИМПОЗИУМДЫ ТАЛҚЫЛАДЫ

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері Өмірбек Қанай және зерттеушілер, доцент, доктор Бекарыс Нұриман мен Қайрат Қайполла 2026 жылғы 20 мамырда Qazaqstan телеарнасында көрсетілген «Таңшолпан» таңғы бағдарламасына қонақ ретінде қатысты.

Бағдарлама барысында Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың қолдауымен ұйымдастырылған «Алтын Орда – Дала өркениеті ретінде: тарих, археология, мәдениет және бірегейлік» атты халықаралық симпозиумның маңызы, ғылыми нәтижелері және оның түркі әлемінің ортақ тарихи жадын қалыптастырудағы рөлі талқыланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

lerin ve düzenlenen serginin alana yönelik yeni araştırmalara katkı sağlayacağına dikkat çekildi.

Programda ayrıca Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından Altın Orda tarihi, arşiv belgeleri ve diplomatik yazışmalar üzerine yürütülen araştırmalar hakkında bilgi verildi. Bu tür bilimsel faaliyetlerin, ortak tarihî mirasın daha geniş kitlelere tanıtılması ve akademik çalışmaların kamuoyuyla buluşturulması bakımından taşıdığı önem üzerinde duruldu.

Қонақ зерттеушілер Алтын Орда мұрасын тарих, археология, мәдениет және бірегейлік тұрғысынан кешенді түрде зерделеу Қазақстан мен жалпы түркі әлемі тарихнамасы үшін маңызды ғылыми негіз қалыптастыратынын атап өтті. Сондай-ақ симпозиум аясында өткізілген академиялық сессиялар, жарық көрген еңбектер мен ұйымдастырылған көрме саланың одан әрі дамуына және жаңа зерттеулердің пайда болуына ықпал ететіні айтылды.

Бағдарламада бұдан бөлек Еуразия ғылыми-зерттеу институты тарапынан Алтын Орда тарихы, архивтік құжаттар және дипломатиялық хат алмасулар бойынша жүргізіліп жатқан зерттеулер туралы мәлімет берілді. Мұндай ғылыми бастамалардың ортақ тарихи мұраны кең аудиторияға таныту және академиялық зерттеулерді қоғаммен ұштастыру тұрғысынан маңызы ерекше екені атап өтілді.

ULUSLARARASI TÜRK AKADEMİSİ BAŞKAN YARDIMCISI PROF. DR. BÜLENT BAYRAM, AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ

Uluslararası Türk Akademisi Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Bülent Bayram, 21 Mayıs 2026 tarihinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti.

Ziyarette, Enstitü bünyesinde yürütülen bilimsel araştırmalar, akademik yayın faaliyetleri ve devam eden projeler hakkında bilgi paylaşımında bulunuldu. Görüşmede ayrıca iki kurum arasında yürütülen ortak yayın projesinin mevcut durumu değerlendirilirken, önümüzdeki dönemde gerçekleştirilebilecek ortak bilimsel faaliyetler ve iş birliği imkânları üzerine görüş alışverişinde bulunuldu.

Ziyaret kapsamında, Türk dünyasına yönelik ortak araştırmaların geliştirilmesi, bilimsel yayın faaliyetlerinin desteklenmesi ve akademik iş birliğinin farklı alanlarda sürdürülmesine yönelik değerlendirmeler yapıldı.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ АКАДЕМИЯСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР БҮЛЕНТ БАЙРАМ ЕУАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА САПАРМЕН КЕЛДІ

Халықаралық Түркі академиясы президентінің орынбасары, профессор, доктор Бүлент Байрам 2026 жылғы 21 мамырда Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтына сапармен келді.

Кездесу барысында институт қабырғасында жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулер, академиялық басылымдар және жүзеге асырылып жатқан жобалар туралы ақпарат алмасу болды. Сондай-ақ, екі мекеме арасындағы бірлескен баспа жобасының қазіргі жағдайы талқыланып, алдағы кезеңде жүзеге асырылуы мүмкін ортақ ғылыми іс-шаралар мен ынтымақтастық мүмкіндіктері жөнінде пікір алмасылды.

Сапар аясында түркі әлеміне қатысты бірлескен зерттеулерді дамыту, ғылыми жарияланымдарды қолдау және академиялық ынтымақтастықты түрлі бағыттар бойынша жалғастыру мәселелері қарастырылды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ DOÇ. DR. SUAT BEYLUR, “GYLYM ORDASI” KURUMU BAŞKANI DOÇ. DR. NURLAN SEYDİN'E NEZAKET ZİYARETİNDE BULUNDU

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur, 28 Mayıs 2026 tarihinde “Gylym Ordası” Kurumu Başkanlığı görevine yeni başlayan Doç. Dr. Nurlan Seydin'e nezaket ziyaretinde bulundu.

Görüşmede Doç. Dr. Suat Beylur, Doç. Dr. Nurlan Seydin'i yeni görevi dolayısıyla tebrik ederek başarı dileklerini iletti. Ayrıca Avrasya Araştırma Enstitüsü ile “Gylym Ordası” iş birliğinde 2 Haziran 2026 tarihinde gerçekleştirilecek “Kazakistan'ın El Yazması Mirası: Koruma, Araştırma ve Dijital Beşerî Bilimler” Uluslararası Konferansı ile “Yazma Eserler ve Dijital Beşerî Bilimler” Uluslararası Yaz Okulunun hazırlık süreçleri, organizasyon planlaması ve program detayları ele alındı.

Görüşmede, iki kurumun ortaklaşa yürüttüğü bilimsel faaliyetler değerlendirilirken, el yazması mirası alanında gerçekleştirilecek uluslararası etkinliklerin akademik iş birliğine sağlayacağı katkılar üzerine görüş alışverişinde bulunuldu.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРЫ, ДОЦЕНТ, ДОКТОР СУАТ БЕЙЛУР «ҒЫЛЫМ ОРДАСЫ» РМК ДИРЕКТОРЫ НҰРЛАН СЕЙДІНГЕ ҚҰТТЫ БОЛСЫН АЙТА БАРДЫ

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур 2026 жылғы 28 мамырда «Ғылым ордасы» РМК директоры қызметіне жаңадан тағайындалған Нұрлан Сейдинге құтты болсын сапармен барды.

Кездесу барысында доцент, доктор Суат Бейлур Нұрлан Сейдинді жаңа қызметімен құттықтап, оған табыс тіледі. Сонымен қатар Еуразия ғылыми-зерттеу институты мен «Ғылым ордасы» бірлесіп 2026 жылғы 2 маусымда өткізетін «Қазақстанның қолжазба мұрасы: сақтау, зерттеу және цифрлық гуманитаристика» атты халықаралық конференция мен «Қолжазбалар және цифрлық гуманитаристика» халықаралық жазғы мектебінің дайындық үдерістері, ұйымдастыру жоспары және бағдарламалық мазмұны талқыланды.

Кездесу барысында екі мекеменің бірлесіп жүзеге асырып отырған ғылыми қызметтері сараланып, қолжазба мұрасы саласында ұйымдастырылатын халықаралық іс-шаралардың академиялық ынтымақтастыққа қосар үлесі жөнінде пікір алмасу өтті.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

“KAZAKİSTAN’IN EL YAZMASI MİRASI: KORUMA, ARAŞTIRMA VE DİJİTAL BEŞERÎ BİLİMLER” ULUSLARARASI KONFERANSI DÜZENLENDİ

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, “Gylym Ordasy”, Harvard Üniversitesi ve Astana IT Üniversitesi iş birliğinde düzenlenen “Kazakistan’ın El Yazması Mirası: Koruma, Araştırma ve Dijital Beşerî Bilimler” başlıklı uluslararası konferans, 2-3 Haziran 2026 tarihlerinde Almatı’da gerçekleştirildi. Konferans, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek’in açılış konuşmasıyla başladı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur’un moderatörlüğünde gerçekleştirilen açılış oturumunda, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’na bağlı Ulusal Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Akılbek Kurişbayev, Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektörü Dr. Janar Temirbekova, Harvard Üniversitesi Davis Rusya ve Avrasya Çalışmaları Merkezi Kıdemli Araştırmacısı ve Orta Asya Programı Direktörü Dr. Nargis Kassenova, “Gylym Ordasy” Genel Müdürü Doç. Dr. Nurlan Seydin, Kazakistan Cumhuriyeti Millî Kütüphanesi Müdürü Gaziza Nurgaliyeva ve Kazakistan Cumhuriyeti Merkez

Avrasya Araştırma Enstitüsü

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОЛЖАЗБА МҰРАСЫ: САҚТАУ, ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ГУМАНИТАРИСТИКА» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ ӨТТІ

Ахмет Ясауи университетінің Еуразия ғылыми-зерттеу институты, «Ғылым ордасы», Харвард университеті және Astana IT University бірлесіп ұйымдастырған «Қазақстанның қолжазба мұрасы: сақтау, зерттеу және цифрлық гуманитаристика» атты халықаралық конференция 2026 жылғы 2–3 маусым күндері Алматы қаласында өтті. Конференция

Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшектің ашылу сөзімен басталды.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур модераторлық еткен ашылу отырысында ҚР ҰҒА академигі, ҚР Президенті жанындағы ҚР Ұлттық Ғылым академиясының президенті, а.ш.ғ.д., профессор, Ақылбек Күрішбаев, Ахмет Ясауи университетінің ректоры доктор Жанар Темірбекова, Харвард университетінің Харвард университеті жанындағы Дэвис атындағы Ресей және Еуразия

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Devlet Arşivi Müdürü Doç. Dr. Sabit Şildebay ақылшмаларыны герчеглештирди.

Konferansta, Kazakistan'ın zengin el yazması mirasının korunması, bilimsel yöntemlerle incelenmesi, kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve gelecek nesillere ulaştırılması konuları çok yönlü bir bakış açısıyla ele alındı. Türkiye, Kazakistan, ABD, Birleşik Krallık, Özbekistan ve Japonya başta olmak üzere birçok ülkeden araştırmacının katıldığı oturumlarda; el yazmaları, arşiv belgeleri, tarihî kay-

зерттеулері орталығының аға ғылыми қызметкері, Орталық Азия бағдарламасының директоры, ғылым докторы Наргис Касенова, «Ғылым ордасы» бас директоры, доцент, доктор Нұрлан Сейдин, Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасының директоры Ғазиза Нұрғалиева және ҚР Орталық мемлекеттік архивінің директоры, т.ғ.к, қауымдастырылған профессор Сәбит Шілдебай, құттықтау сөз сөйледі.

Конференция барысында Қазақстанның бай қолжазба мұрасын сақтау, ғылыми әдістер негізінде зерттеу, каталогтау, цифрлық форматқа көшіру және оны келер ұрпаққа жеткізу мәселелері жан-жақты қарастырылды. Түркия, Қазақстан, АҚШ, Ұлыбритания, Өзбекстан және Жапония сынды елдерден келген зерттеушілер қатысқан отырыстарда қолжазбалар, архивтік құжаттар, тарихи дереккөздер, жазба мұра кітапханашылығы, мәтіндерді ғылыми жариялау, цифрландыру тәжірибелері және цифрлық гуманитаристика саласындағы заманауи тәсілдер талқыланды.

Бағдарлама аясында конференцияның арнайы шақырылған спикері – Түркия қолжазбалар басқармасының президенті, доктор Жошқын Йылмаз «Өткеннен болашаққа жазба мұралар: Түркия тәжірибесі» атты баяндама жасады. Кей-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

naklar, yazma eser kütüphaneciliği, metin neşri, dijitalleştirme uygulamaları ve dijital beşerî bilimler alanındaki güncel yaklaşımlar değerlendirildi.

Program kapsamında konferansın davetli konuşmacısı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Dr. Coşkun Yılmaz, "Geçmişten Geleceğe El Yazması Mirası: Türkiye Tecrübesi" başlıklı konferansını sundu. Devam eden oturumlarda alanında uzman akademisyenler ve kurum temsilcileri, el yazması mirasının korunması ve araştırılmasına ilişkin farklı ülke tecrübelerini, metodolojik yaklaşımları ve ortak çalışma imkânlarını katılımcılarla paylaştı. Ayrıca dijital arşivleme, katalog standartları, metinlerin bilimsel yayına hazırlanması ve araştırmacıların kaynaklara erişiminin kolaylaştırılması gibi konular çerçevesinde geleceğe yönelik somut iş birliği alanları değerlendirildi.

İki gün süren konferans, el yazması mirasının yalnızca tarihî ve kültürel bir değer değil, aynı zamanda dijital çağın imkânlarıyla yeniden değerlendirilmesi gereken önemli bir bilimsel kaynak olduğunu bir kez daha ortaya koydu. Etkinlik; kurumlar arası akademik iş birliğinin güçlendirilmesi, genç araştırmacıların bu alana yönlendirilmesi ve Kazakistan'ın el yazması mirasına ilişkin uluslararası araştırma ağlarının geliştirilmesi bakımından önemli bir bilimsel platform olarak öne çıktı.

İnги отырыстарда сала мамандары мен мекеме өкілдері қолжазба мұрасын сақтау және зерттеу бағытындағы түрлі елдердің тәжірибесін, әдіснамалық тәсілдерді және бірлескен жұмыс мүмкіндіктерін қатысушылармен бөлісті. Сонымен қатар цифрлық архивтеу, каталогтау стандарттары, мәтіндерді ғылыми басылымға дайындау және зерттеушілердің дереккөздерге қолжетімділігін арттыру мәселелері аясында болашақтағы нақты ынтымақтастық бағыттары қарастырылды.

Екі күнге созылған конференция қолжазба мұрасының тек тарихи-мәдени құндылық қана емес, сонымен қатар цифрлық дәуір мүмкіндіктері арқылы қайта зерделенуі тиіс маңызды ғылыми ресурс екенін тағы бір мәрте көрсетті. Аталған іс-шара мекемелер арасындағы академиялық ынтымақтастықты нығайту, жас зерттеушілерді осы салаға тарту және Қазақстанның қолжазба мұрасы бойынша халықаралық ғылыми желілерді дамыту тұрғысынан маңызды ғылыми алаң ретінде айқындалды.

“GYLYM ORDASI” NDA ULUSLARARASI BİLİMSEL İŞ BİRLİĞİ İMKÂN LARI ELE ALINDI

2 Haziran 2026 tarihinde Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Dr. Coşkun Yılmaz, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhtittin Şimşek ve Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur'un yer aldığı heyet, “Gyl-ym Ordası” Genel Müdürü Doç. Dr. Nurlan Seydin'i ziyaret etti.

Görüşmede, Türkiye ve Kazakistan'ın tarihî ve kültürel mirasının korunması, kataloglanması, restorasyonu ve dijitalleştirilmesi alanlarında geliştirilebilecek iş birliği imkânları ele alındı. Taraflar, yazma eserler ve nadir kitap koleksiyonlarının bilimsel yöntemlerle incelenmesi, ortak araştırma projelerinin hayata geçirilmesi, uzman değişimi, tecrübe paylaşımı ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi konularında değerlendirmelerde bulundu.

Ziyaret kapsamında heyet üyeleri, “Gyl-ym Ordası” Merkezî Bilim Kütüphanesi fonlarında yer alan XIV-XIX. yüzyıllara ait nadir kitaplar ve yazma eserlerden oluşan sergiyi de inceledi. Eserlerin Türk

«ҒЫЛЫМ ОРДАСЫНДА» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ҢНТЫМАҚТАСТЫҚ МҰМКІНДІКТЕРІ ТАЛҚЫЛАНДЫ

2026 жылғы 2 маусымда Түркия қолжазбалар басқармасының президенті, доктор Жошқын Йылмаз, Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек және Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур қатысқан делегация «Ғылым ордасы» бас директоры, доцент, доктор Нұрлан Сейдинге арнайы сапармен барды.

Кездесу барысында Түркия мен Қазақстанның тарихи-мәдени мұрасын сақтау, каталогтау, реставрациялау және цифрландыру бағыттарында дамытуға болатын ынтымақтастық мүмкіндіктері қарастырылды. Тараптар жазба мұралар мен сирек кітап қорларын ғылыми әдістер негізінде зерттеу, бірлескен ғылыми жобаларды жүзеге асыру, мамандар алмасу, тәжірибе бөлісу және институционалдық әлеуетті нығайту мәселелері бойынша пікір алмасты.

Аврәсыа Араштырма Энститүсү

Avrasya Araştırma Enstitüsü

dünyasının ortak tarihî hafızası ve kültürel mirası açısından taşıdığı bilimsel değere dikkat çekilirken, bu mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için kurumlar arası iş birliğinin önemine vurgu yapıldı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Сапар аясында делегация мүшелері «Ғылым ордасы» Орталық ғылыми кітапханасының қорында сақталған XIV–XIX ғасырларға тиесілі сирек кітаптар мен қолжазба еңбектерден құралған көрмені тамашалады. Аталған жәдігерлердің түркі әлемінің ортақ тарихи жадысы мен мәдени мұрасы тұрғысынан ғылыми құндылығы ерекше екені атап өтіліп, бұл мұраны сақтау және келер ұрпаққа жеткізу жолында мекемелер арасындағы ынтымақтастықтың маңыздылығы айқындалды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

“YAZMA ESERLER VE DİJİTAL BEŞERÎ BİLİMLER” ULUSLARARASI YAZ OKULU BAŞARIYLA TAMAMLANDI

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, “Gylm Ordasy”, Harvard Üniversitesi Davis Rusya ve Avrasya Çalışmaları Merkezi ile Astana IT Üniversitesi iş birliğinde düzenlenen “Yazma Eserler ve Dijital Beşerî Bilimler” temalı uluslararası yaz okulu, 4-10 Haziran 2026 tarihleri arasında başarıyla gerçekleştirildi.

Yurt içinden ve yurt dışından 15 uzman ile 60 araştırmacının katılımıyla gerçekleştirilen program, yazma eserlerin incelenmesi, korunması, restorasyonu, kataloglanması ve dijitalleştirilmesi konularında disiplinler arası bir eğitim ve araştırma ortamı sundu. Bir hafta süren yaz okulu kapsamında katılımcılar, alanında uzman akademisyenler tarafından verilen dersler, seminerler ve uygulamalı atölye çalışmalarını aracılığıyla hem teorik bilgilerini geliştirme hem de uygulamaya yönelik bilgi ve becerilerini artırma imkânı buldu.

Programda; yazma eserlerin tarihî ve kültürel değeri, el yazması mirasının bilimsel yöntemlerle incelenmesi, dijital arşivleme süreçleri, metinlerin

«ҚОЛЖАЗБАТАНУ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ГУМАНИТАРИСТИКА» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАЗҒЫ МЕКТЕБІ СӘТТІ АЯҚТАЛДЫ

Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты, «Ғылым ордасы», Харвард университетінің Дэвис атындағы Ресей және Еуразия зерттеулері орталығы және Астана IT университетінің бірлескен ұйымдастыруымен өткен «Қолжазбатану және цифрлық гуманитаристика» тақырыбындағы халықаралық жазғы мектеп 2026 жылғы 4–10 маусым аралығында сәтті өтті.

Отандық және шетелдік 15 сарапшы мен 60 зерттеушінің қатысуымен өткен бағдарлама жазба мұраларды зерттеу, сақтау, реставрациялау, каталогтау және цифрландыру бағыттарында пәнаралық оқыту және зерттеу алаңын ұсынды. Бір аптаға созылған жазғы мектеп барысында қатысушылар сала мамандары жүргізген дәрістер, семинарлар және тәжірибелік шеберлік сабақтары арқылы теориялық білімдерін тереңдетіп, практикалық дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік алды.

Аврasya Araştırma Enstitüsü

Аврasya Araştırma Enstitüsü

Аврasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

korunması, kataloglanması ve araştırmacıların erişimine sunulmasına ilişkin güncel yaklaşımlar ele alındı. Ayrıca dijital beşerî bilimler alanındaki yeni yöntemler çerçevesinde, geleneksel yazma eser çalışmalarının dijital teknolojilerle desteklenmesine yönelik uygulamalar ve örnekler katılımcılara paylaşıldı.

Бағдарлама аясында жазба мұралардың тарихи және мәдени құндылығы, қолжазба мұрасын ғылыми тұрғыда зерттеу әдістері, цифрлық архивтеу үдерістері, мәтіндерді сақтау, каталогтау және зерттеушілерге қолжетімді ету мәселелері қарастырылды. Сонымен қатар цифрлық гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа тәсіл-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Yaz okulu, özellikle genç araştırmacıların alanında uzman akademisyenler ve farklı kurumlardan gelen araştırmacılarla doğrudan iletişim kurmalarına, deneyim paylaşımında bulunmalarına ve uluslararası akademik ağlarını geliştirmelerine önemli katkı sağladı. Program aynı zamanda yazma eserler, arşiv belgeleri ve dijitalleştirme çalışmaları alanında uluslararası akademik iş birliklerinin geliştirilmesine yönelik verimli bir platform oluşturdu.

Bilimsel ve uygulamalı yönüyle dikkat çeken yaz okulu, Kazakistan'ın yazma eser mirasının korunması, araştırılması ve dijital çağın imkânları doğrultusunda gelecek nesillere aktarılmasına yönelik yürütülen çalışmalara önemli katkı sundu. Programın sonunda katılımcılara başarı sertifikaları takdim edildi.

дер негізінде дәстүрлі жазба мұраларды зерттеу жұмыстарына цифрлық технологияларды енгізу бағытындағы тәжірибелер мен нақты мысалдар ұсынылды.

Жазғы мектеп, әсіресе жас зерттеушілер үшін, жетекші ғалымдармен және түрлі ұйымдардан келген әріптестермен тікелей байланыс орнатуға, тәжірибе алмасуға және халықаралық академиялық желілерін кеңейтуге маңызды мүмкіндік берді. Бағдарлама сондай-ақ жазба мұралар, архивтік құжаттар және цифрландыру салаларында халықаралық академиялық ынтымақтастықты дамытуға тиімді алаң қалыптастырды.

Ғылыми және тәжірибелік мазмұнымен ерекшеленген бұл жазғы мектеп Қазақстанның жазба мұрасын сақтау, зерттеу және оны цифрлық дәуір мүмкіндіктері арқылы келер ұрпаққа жеткізу бағытындағы жұмыстарға елеулі үлес қосты. Бағдарлама соңында қатысушыларға сертификаттар табысталды.

АХМЕТ YESEVİ ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK, KAZAKİSTAN MİLLÎ KÜTÜPHANESİ VE KAZAKİSTAN MİLLÎ MERKEZ MÜZESİ'Nİ ZİYARET ETTİ

4 Haziran 2026 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Almatı temasları kapsamında Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Dr. Coşkun Yılmaz ve beraberindeki heyetle birlikte Kazakistan Millî Kütüphanesi ve Kazakistan Milli Merkez Müzesi'ni ziyaret etti.

Türk dünyasının ortak hafızasına ve kültürel mirasına ev sahipliği yapan bu iki köklü kurumda Prof. Dr. Muhittin Şimşek ve beraberindeki heyet, kurum yetkilileriyle bir araya gelerek yürütülen faaliyetler hakkında bilgi aldı. Ziyaretlerde mevcut koleksiyonlar, araştırma ve geliştirme çalışmaları ile kültürel mirasın korunmasına yönelik sürdürülen projeler hakkında heyete kapsamlı bilgiler sunuldu.

АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕС ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МҰХИТТИН ШИМШЕК ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ МЕН ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҚ МУЗЕЙІНЕ БАРДЫ

2026 жылғы 4 маусымда Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек Алматы қаласына жұмыс сапары аясында Түркия қолжазбалар басқармасының президенті, доктор Жошқын Йылмаз бастаған делегациямен бірге Қазақстан Ұлттық кітапханасы мен Қазақстанның Ұлттық орталық музейіне барды.

Түркі әлемінің ортақ жадысы мен мәдени мұрасына ие осы екі іргелі мекемеде профессор, доктор Мұхиттин Шимшек пен делегация мүшелері мекеме басшыларымен кездесіп, атқарылып жатқан жұмыстар туралы мәлімет алды. Сапар барысында делегацияға қорлар, ғылыми-зерттеу және дамыту жұмыстары, сондай-ақ мәде-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Гörüşmelerde ayrıca Avrasya Araştırma Enstitüsü ile Kazakistan Millî Kütüphanesi ve Kazakistan Millî Müzesi arasında yürütülen ortak projelerin mevcut durumu ele alındı. Taraflar, yazma eserler başta olmak üzere Türk dünyasının tarihî ve kültürel mirasının araştırılması, korunması, dijitalleştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması konusunda kurumlar arası iş birliğinin önemine dikkat çekti.

Ziyaretler, ortak akademik ve kültürel çalışmaların geliştirilmesi ve mevcut iş birliği alanlarının güçlendirilmesi temennileriyle tamamlandı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ни мұраны сақтау бағытында жүзеге асырылып жатқан жобалар жөнінде жан-жақты ақпарат ұсынылды.

Кездесулер барысында Еуразия ғылыми-зерттеу институты, Қазақстан Ұлттық кітапханасы және Қазақстан Ұлттық музейі арасындағы бірлескен жобалардың қазіргі жағдайы талқыланды. Тараптар, әсіресе жазба мұраларды қоса алғанда, түркі әлемінің тарихи-мәдени мұрасын зерттеу, сақтау, цифрландыру және келер ұрпаққа жеткізу ісінде мекемелер арасындағы ынтымақтастықтың маңыздылығын атап өтті.

Сапарлар ортақ ғылыми және мәдени жобаларды дамыту, сондай-ақ қолданыстағы ынтымақтастық бағыттарын нығайту жөніндегі ізгі ниеттермен қорытындыланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

7. ULUSLARARASI EKONOMİ, FİNANS VE ENERJİ KONGRESİ (EFE'2026) İSTANBUL'DA DÜZENLENDİ

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü ile Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi iş birliğinde düzenlenen 7. Uluslararası Ekonomi, Finans ve Enerji (EFE'2026) Kongresi, 11-12 Haziran 2026 tarihlerinde Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Ayasofya Yerleşkesi'nde düzenlenen kongrenin açılış oturumunda, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi adına Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur ile Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Rektörü ve Kongre Başkanı Prof. Dr. Nevzat Şimşek açılış konuşmalarını gerçekleştirdi. Açılış programı, Kocaeli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nuh Zafer Cantürk ile İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Kaya'nın hitaplarıyla devam etti.

"Dijitalleşme ve Enerji Piyasalarında Finansal Yenilikler" ana temasıyla düzenlenen kongrede ekonomi, finans ve enerji alanlarındaki güncel gelişmeler disiplinler arası bir yaklaşımla ele alındı. 2014 yılından bu yana iki yılda bir farklı üniversite ve kurumların katkılarıyla düzenlenen EFE Kongresi, enerji konularının ekonomi ve finans perspektifinden de-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

7-ші ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОНОМИКА, ҚАРЖЫ ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКА КОНГРЕСІ (EFE'2026) ЫСТАНБҰЛДА ӨТТІ

Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты мен Фатих Сұлтан Мехмет Вақыф университетінің бірлескен ұйымдастыруымен өткен 7-ші Халықаралық экономика, қаржы және энергетика (EFE'2026) конгресі 2026 жылғы 11–12 маусым күндері Фатих Сұлтан Мехмет Вақыф университетінің ұйымдастыруымен Ыстанбұл қаласында өтті.

Фатих Сұлтан Мехмет Вақыф университетінің Айя-София кампусында өткен конгрестің ашылу отырысында Ахмет Ясауи университеті атынан Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур, сондай-ақ Фатих Сұлтан Мехмет Вақыф университетінің ректоры әрі конгресс төрағасы, профессор, доктор Невзат Шимшек құттықтау сөз сөйледі. Ашылу бағдарламасы Кожали университетінің ректоры профессор, доктор Нух Зафер Жантүрік пен Ыстанбұл қаласы әкімінің орынбасары Мұстафа Каяның сөздерімен жалғасты.

«Цифрландыру және энергетика нарықтарындағы қаржылық инновациялар» атты негізгі тақырып аясында өткен конгресте экономика, қаржы және энергетика салаларындағы өзекті

Avrasya Araştırma Enstitüsü

герлендірілmesine, araştırmacılar arasında bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesine ve disiplinler arası akademik iş birliklerinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Kongrenin davetli konuşmacıları da ekonomi, finans ve enerji piyasalarındaki güncel dönüşümlere ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Hamad Bin Khalifa Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ahmet Faruk Aysan, petrol arzının tokenizasyonu ile arz kesintileri dönemlerinde finansal araçların stratejik rolünü ele aldı. Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği Başkanı Dr. İbrahim Erden, jeopolitik riskler çağında rüzgâr enerjisinin fiziksel, dijital ve finansal boyutlarını değerlendirdi. Danimarka Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Uğur Soytaş, enerji kullanımı, sürdürülebilirlik ve toplumsal refah arasındaki ilişkiyi ele alırken, Prof. Dr. Şaban Nazlıoğlu ise faktör modellerindeki güncel gelişmeler ile sistematik risk analizine yönelik yöntemler üzerine sunum gerçekleştirdi.

Kongre kapsamında yapay zekâ, dijitalleşme, enerji güvenliği, yenilenebilir enerji, karbon piyasaları, finansal yenilikler, sürdürülebilir kalkınma ve bölgesel ekonomik dönüşüm gibi güncel konular farklı oturumlarda ele alındı. Davetli konuşmaların yanı sıra özel oturumlar ile yüz yüze ve çevrim içi eş zamanlı oturumların gerçekleştirildiği kongrede,

mәселелер пәнаралық тұрғыда қарастырылды. 2014 жылдан бері екі жыл сайын түрлі университеттер мен мекемелердің қатысуымен ұйымдастырылып келе жатқан EFE конгресі энергетика мәселелерін экономика және қаржы тұрғысынан талдауға, зерттеушілер арасында білім мен тәжірибе алмасуды нығайтуға және пәнаралық академиялық ынтымақтастықты дамытуға үлес қосып келеді.

Конгрестің шақырылған баяндамашылары да экономика, қаржы және энергетика нарықтарындағы заманауи өзгерістерге қатысты өз бағаларын ұсынды. Хамад бин Халифа университетінен профессор, доктор Ахмет Фарук Айсан мұнай ұсынысын токенизациялау және ұсыныс үзілістері кезеңдерінде қаржы құралдарының стратегиялық рөлі туралы баяндады. Түркия Жел энергетикасы қауымдастығының төрағасы доктор Ибрахим Ерден геосаяси тәуекелдер жағдайында жел энергетикасының физикалық, цифрлық және қаржылық қырларын талдады. Дания техникалық университетінен профессор, доктор Ұғур Сойташ энергия тұтыну, тұрақты даму және қоғамдық әл-ауқат арасындағы байланысты қарастырса, профессор, доктор Шабан Назлыоғлу факторлық модельдердегі соңғы үрдістер мен жүйелік тәуекелді талдау әдістері жөнінде баяндама жасады.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

18 ülkeden araştırmacının katkısıyla 102 akademik bildiri sunuldu. Böylece ekonomi, finans ve enerji alanlarında güncel teorik, ampirik ve politika odaklı çalışmalar bilim dünyasının değerlendirmesine sunuldu.

İki gün süren kongre, farklı ülkelerden akademisyenleri, araştırmacıları ve sektör temsilcilerini bir araya getirerek enerji piyasalarının dijital dönüşümü ile finansal yenilikler arasındaki ilişkinin çok boyutlu biçimde tartışılmasına imkân sağladı. Bu yönüyle EFE'2026, ekonomi, finans ve enerji alanlarında uluslararası akademik iş birliğinin geliştirilmesine katkı sunan önemli bir bilimsel platform olma özelliğini bir kez daha ortaya koydu.

Конгресс аясында жасанды интеллект, цифрландыру, энергетикалық қауіпсіздік, жаңартылатын энергия көздері, көміртек нарықтары, қаржылық инновациялар, тұрақты даму және өңірлік экономикалық трансформация сияқты өзекті тақырыптар түрлі сессияларда талқыланды. Шақырылған баяндамалармен қатар арнайы сессиялар, сондай-ақ офлайн және онлайн форматта қатар ұйымдастырылған отырыстар өткізілді. Конгреске 18 елден келген зерттеушілер қатысып, барлығы 102 ғылыми баяндама ұсынылды. Осылайша экономика, қаржы және энергетика салаларындағы теориялық, эмпирикалық және саясатқа бағытталған өзекті зерттеулер ғылыми қауымдастық назарына ұсынылды.

Екі күнге созылған конгресс түрлі елдерден келген академиктерді, зерттеушілерді және сала өкілдерін бір алаңға біріктіріп, энергетика нарықтарының цифрлық трансформациясы мен қаржылық инновациялар арасындағы байланысты жан-жақты талқылауға мүмкіндік берді. Осы тұрғыдан алғанда, EFE'2026 конгресі экономика, қаржы және энергетика салаларындағы халықаралық академиялық ынтымақтастықты дамытуға ықпал ететін маңызды ғылыми платформа екенін тағы бір мәрте дәлелдеді.

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ DOÇ. DR. SUAT BEYLUR, TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI GENEL SEKRETER YARDIMCISI DR. ÖMER KOCAMAN'I ZİYARET ETTİ

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur, 13 Haziran 2026 tarihinde Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Ömer Kocaman'ı makamında ziyaret etti.

Görüşmede, Türk dünyasına yönelik akademik çalışmalar, kurumlar arası iş birliği imkânları ve ortak bilimsel faaliyetlerin geliştirilmesine ilişkin değerlendirmelerde bulunuldu. Ayrıca Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülen araştırma projeleri, akademik yayınlar ve uluslararası iş birliği faaliyetleri hakkında bilgi paylaşımı gerçekleştirildi.

Ziyarete, Türk Devletleri Teşkilatı ile Avrasya Araştırma Enstitüsü arasında yürütülebilecek ortak akademik çalışmalar ve iş birliği imkânları ele alınırken, Türk dünyasına yönelik bilimsel araştırmaların geliştirilmesine katkı sağlayabilecek projeler üzerinde görüş alışverişinde bulunuldu.

ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРЫ, ДОЦЕНТ, ДОКТОР СУАТ БЕЙЛУР ТҮРКІ МЕМЛЕКЕТТЕРІ ҰЙЫМЫ БАС ХАТШЫСЫНЫҢ ОРЫНБАСАРЫ ДОКТОР ӨМЕР КОЖАМАНМЕН КЕЗДЕСТІ

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур 2026 жылғы 13 маусымда Түркі мемлекеттері ұйымына арнайы сапарлап, Бас хатшының орынбасары, доктор Өмер Кожаманмен кездесу өткізді.

Кездесу барысында түркі әлеміне қатысты академиялық зерттеулер, мекемелер арасындағы ынтымақтастық мүмкіндіктері және бірлескен ғылыми іс-шараларды дамыту мәселері талқыланды. Сонымен қатар Еуразия ғылыми-зерттеу институты жүзеге асырып жатқан зерттеу жобалары, академиялық жарияланымдар және халықаралық ынтымақтастық бағытындағы қызметі туралы мағлұмат берілді.

Сапар аясында Түркі мемлекеттері ұйымы мен Еуразия ғылыми-зерттеу институты арасында жүзеге асырылуы мүмкін бірлескен ғылыми жобалар мен ынтымақтастық мүмкіндіктері қарастырылып, түркі әлеміне қатысты ғылыми зерттеулерді дамытуға ықпал ететін бастамалар жөнінде пікір алмасу өтті.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

LANZHOU ÜNİVERSİTESİ VE SHIHEZI ÜNİVERSİTESİNDEN AKADEMİK HEYET ENSTİTÜMÜZÜ ZİYARET ETTİ

Lanzhou Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü ile Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden Prof. Dr. Jiao Yiqiang, Prof. Dr. Zhang Hongli ve Doç. Dr. Zhang Yuyan ile Shihezi Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesinden Doç. Dr. Chang Xianmin'den oluşan akademik heyet, 19 Haziran 2026 tarihinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti.

Ziyaret kapsamında konuk heyete Enstitü bünyesinde yürütülen araştırma faaliyetleri, uluslararası projeler ve akademik yayınlar hakkında bilgi verildi. Görüşmede ayrıca Orta Asya çalışmaları alanındaki güncel gelişmeler, kurumlar arası akademik iş birliği imkânları, ortak araştırma projeleri ve bilimsel yayın faaliyetleri üzerine görüş alışverişinde bulunuldu.

Ziyarete, Avrasya ve Orta Asya araştırmaları alanlarında ortak akademik çalışmaların geliştirilmesi, araştırmacılar arasındaki iş birliğinin artırılması ve gelecekte gerçekleştirilebilecek ortak proje ile ya-

ЛАНЬЧЖОУ ЖӘНЕ ШИХЭЦЗЫ УНИВЕРСИТЕТТЕРІНІҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ДЕЛЕГАЦИЯСЫ ИНСТИТУТЫМЫЗҒА САПАРМЕН КЕЛДІ

Ланьчжоу университетінің Орталық Азия зерттеулері институты мен Саясат және халықаралық қатынастар бөлімінен профессор, доктор Цзяо Ицянь, профессор, доктор Чжан Хунли және доцент, доктор Чжан Юань, сондай-ақ Шихэцзы университетінің Шетел тілдері факультетінен доцент, доктор Чан Сяньминнен құралған академиялық делегация 2026 жылғы 19 маусымда Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтына сапармен келді.

Сапар барысында қонақтарға Институтта жүргізіліп жатқан ғылыми-зерттеу жұмыстары, халықаралық жобалар және академиялық жарияланымдар туралы мағлұмат берілді. Кездесу аясында Орталық Азия зерттеулері саласындағы өзекті үдерістер, мекемелер арасындағы академиялық ынтымақтастық мүмкіндіктері, бірлескен зерттеу жобалары мен ғылыми жарияланымдар мәселелері талқыланды.

Аврasya Araştırma Enstitüsü

Аврasya Araştırma Enstitüsü

ын faaliyetleri ele alındı. Görüşmenin, iki üniversite ile üniversitemiz arasındaki akademik ilişkilerin güçlendirilmesine katkı sağlaması temenni edildi.

Сапар барысында Еуразия және Орталық Азия зерттеулері бағытында ортақ академиялық жұмыстарды дамыту, зерттеушілер арасындағы ынтымақтастықты күшейту, сондай-ақ болашақта жүзеге асырылуы мүмкін бірлескен жобалар мен жарияланымдар мәселелері қарастырылды. Кездесудің екі университет пен университетіміз арасындағы академиялық байланыстарды нығайтуға ықпал ететініне сенім білдірілді.

Аврasya Araştırma Enstitüsü

ERI Infographic No. 75

Түркі мемлекеттерінің ғылыми әлеуеті (Scopus деректері негізінде)
Türk Devletlerinde Bilimsel Görünüm (Scopus Verileri Temelli)
Scientific Landscape of the Turkic States (Based on Scopus Data)

Scholarly Output (2021-2026)

Publication share by Subject Area (2021-2026)

Source: www.scopus.com (2026)

How to Cite: Eurasian Research Institute. (2026). The Scientific Landscape of the Turkic World (ERI Infographics No. 75).

 www.eurasian-research.org

 facebook.com/ERlresearch

 x.com/ERlresearch

 instagram.com/eriresearch

 linkedin.com/in/eurasian-research-institute-021a361a1

 youtube.com/EurasianResearchInstitute

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Mayıs-Haziran 2026 Sayı: 97
Мамыр-Маусым 2026 жыл № 97